

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

SURİYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYAYI KULLANMA PRATİKLERİ

AYŞE NUR TOPTAN

ŞANLIURFA

2024

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

SURİYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYAYI KULLANMA PRATİKLERİ

AYŞE NUR TOPTAN

DANIŞMAN

PROF. DR. MAHMUT KAYA

ŞANLIURFA

2024

TEZ ONAY FORMU

ORİJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

SURİYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYAYI KULLANMA PRATİKLERİ

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

ÇİZELGELER DİZİNİ iii

EKLER LİSTESİ iv

1. GİRİŞ 1

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR 7

3. GEREÇ VE YÖNTEM 14

4. GÖÇ VE GÖÇÜN TEMEL KURAMLARI 18

4.1. Göç ve Göç Türleri 18

4.1.1. Göç 18

4.1.2. Uluslararası Göç 20

4.1.3. Düzensiz Göç 21

4.1.4. Transit Göç 21

4.1.5. Zorunlu Göç 22

4.2. Göç ve Türkiye'de Göçmenlerin Hukuki Statüleri 23

4.2.1. Göçmen 23

4.2.2. Sığınmacı 24

4.2.3. Geçici Koruma 25

4.2.4. Uluslararası Koruma 25

4.2.4.1. Mülteci 26

4.2.4.2. Şartlı Mülteci 27

4.2.4.3. İkincil Koruma 27

4.3. Göç Kuramları 28

4.3.1. Temel Kuramlar 28

4.3.1.1. Ravenstein'ın Göç Kuramı 28

4.3.1.2. Everet Lee Göç Kuramı (İtme-Çekme Kuramı) (1966) 29

4.3.1.3. Petersen'in Göç Tipleri 30

4.3.2. Ekonomik Temelli Göç Kuramları 31

4.3.2.1. Neoklasik Ekonomi Kuramı 31

4.3.2.2. Yeni Ekonomi Kuramı 32
4.3.2.3. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı 33
4.3.3. Sosyo-Kültürel Göç Kuramları 33
4.3.3.1. Denge Kuramı 34
4.3.3.2. Merkez Çevre (Dünya Sistemi) Kuramı 34
4.3.3.3. Göçmen İlişkiler Ağı (Network Kuramı) 35
4.3.3.4. Göç Sistemleri Kuramı 35
5. MEDYA, DİJİTALLEŞME VE SOSYAL MEDYA PLATFORMLARI 37
5.1. Medya 37
5.1.1. Geleneksel Medya ve Yeni Medya 39
5.2. Medyanın Türleri 40
5.2.1. Görsel Medya 40
5.2.2. İşitsel Medya 41
5.2.3. Basılı Medya 41
5.2.4. Dijital Medya 42
5.3. Sosyal Medya 43
5.4. Dijitalleşme 50
5.5. Dijitalleşen Toplum 52
5.6. Dijital Çağda Sığınmacılar 55
6. BULGULAR VE TARTIŞMA 59
6.1. Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyodemografik Özellikleri 61
6.2. Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medyayı Kullanım Alanları 64
6.2.1. İletişim ve Haberleşme Amaçlı Kullanım 64
6.2.2. Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin İletişim Amaçlı Katıldıkları Gruplar 67
6.3. İstihdam Olanakları 70
6.3.1. Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Üzerinden İş Bulma Olanakları 71
6.4. Dijital Ortamda Dayanışma 73
6.4.1. Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medyada Sergiledikleri ve Tanık Oldukları Dijital Ortamda Dayanışma 73
6.4.2. Sosyal Medya Platformlarında Dayanışma Karşıtı Hareketler 75
6.4.3. Sosyal Medya Platformlarının Sığınmacılar Açısından Arabulucu, Rehber, Aracı Rolü Sergilemesi 77
6.4.4. Sosyal Medya Platformlarında Destek Karşıtı Paylaşımlar 79

6.5. Uyum 82
6.5.1. Sosyal Medyada Uyum Sürecini Destekleyen Paylaşımlar 83
6.5.2. Sosyal Medyada Uyum Sürecine Karşı Gelen Paylaşımlar 87
6.6. Ayrımcılık, Dışlanma, Irkçılık 90
6.6.1. Sosyal Medyada Ayrımcılık, Dışlanma ve Irkçılığa Neden Olabilecek Paylaşımlar 90
6.7. Çatışma 95
6.7.1. Sosyal Medyada Çatışmaya Sebep Olabilecek Paylaşımlar 96
6.8. Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Medya Üzerinden Vatan Arayışları 100
6.9. Sağlık 104
6.9.1. Dijitalleşmeden Kaynaklı Olarak Oluşabilecek Sağlık Problemleri 105
7. SONUÇ 108
8. ÖNERİLER 114
KAYNAKÇA 115
EKLER 129

ÖZET

Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medyayı Kullanma Pratikleri

TOPTAN, Ayşe Nur

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Mahmut KAYA

Yıl: 2024, Sayfa: 134

Sosyal medya, sosyal medya platformları ve dijitalleşme bu dönemde insan hayatının neredeyse tümünü kuşatmış durumdadır. Göç eden bireyler veya topluluklar, dijital platformlar sayesinde birçok kitleye ulaşabilmekte çektikleri zorlukları sosyal medya veya başka dijital ortamlar aracılığıyla paylaşabilmektedirler. Buna mukabil ev sahibi toplum da göçmen gruplara karşı duygu ve düşüncelerini sosyal medya aracılığıyla iletebilmektedir. Bu çalışmada göçmenler arasında en nitelikli kişiler olarak görülen üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım pratikleri ele alınmıştır. Dolayısıyla bu araştırmanın amacını Suriyeli öğrencilerin dijital araçları niçin ve nasıl kullandıkları, sanal ortamda neler paylaştıkları, ev sahibi toplumun onlara karşı tutumlarını nasıl buldukları ve bunları dijital ortamlarda nasıl dile getirdikleridir. Bu çalışmada, detaylı bulgulara erişmek amacıyla nitel yöntem tercih edilmiş ve nitel yöntemin tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman analizi teknikleri kullanılmıştır. Çalışma sahası olarak yoğun Suriyeli göçmen nüfusuna sahip Şanlıurfa'da yine yoğun bir Suriyeli öğrenci sayısına sahip Harran Üniversitesi örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre sosyal medya iletişim, enformasyon, sosyalleşme ve propaganda amaçlı kullanılmaktadır. Suriyeli öğrencilerin sosyal medya araçlarını aile, akraba ve arkadaşlarıyla iletişim kurmak amacıyla kullandıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin sosyal medyayı çeşitli amaçlarla kullansalar da göç sürecinde göç etmek istedikleri yerler hakkında birbirleriyle bilgi paylaşmak için de sıklıkla kullandıkları anlaşılmıştır. Özellikle uyum sürecinde sosyal medya paylaşımlarının olumsuz etkilerinin olumlu etkilerine oranla daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Göç sürecinde sosyal medyanın etkisinin kapsamlı incelenmesi için diğer grupların da araştırma konusu yapılması önem taşımaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Göç, Dijitalleşme, Sosyal Medya, Suriyeli Üniversite Öğrencileri, Harran Üniversitesi

ABSTRACT

Syrian University Students' Practices of Using Social Media

TOPTAN, Ayşe Nur

Master Thesis

Department of Sociology

Advisor: Prof. Dr. Mahmut KAYA

Year: 2024, Page: 134

Social media, social media platforms and digitalization have encompassed almost all aspects of human life in this period. Migrant individuals or communities can reach many audiences through digital platforms and share their hardships through social media or other digital media. In turn, the host society can communicate their feelings and thoughts towards migrant groups through social media. In this context, it becomes important to analyze social media platforms in order to understand the structure and relations of both societies in the migration process. Therefore, the aim of this study is to understand why and how Syrian students use digital tools, what they share in the virtual environment, how they find the host society's attitudes towards them and how they express them in digital environments. In this study, in order to reach detailed findings, qualitative method was preferred and semi-structured interviews and document analysis techniques were used. Harran University, which also has a large number of Syrian students in Şanlıurfa, a city with a large Syrian immigrant population, was selected as the study area. According to the findings of the study, social media is used for communication, information, socialization and propaganda purposes. It was determined that Syrian students use social media tools to communicate with family, relatives and friends. Although students use social media for various purposes, it is understood that they also frequently use it to share information with each other about the places they want to migrate to during the migration process. Especially in the process of adaptation, the negative effects of social media posts were found to be higher than the positive effects. In order to comprehensively examine the impact of social media in the migration process, it is important to make other groups the subject of research.

KEY WORDS: Migration, Digitalization, Social Media, Syrian University Students, Harran University

Sayfa No

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 6.1: Görüşme Yapılan Harran Üniversitesindeki Suriyeli Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri **61**

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Görüşme Formu **129**

Ek 2: Gönüllü Katılım Formu **134**

1. GİRİŞ

Toplum biliminde önemli bir kavram olan göç, yalnızca mekânsal olarak gerçekleşen bir hareket değil aynı zamanda toplumsal olarak da gerçekleşen bir harekettir (Gemici, 2019, s. 52). Göçler birey veya grupların savaş, açlık, eğitim, istihdam gibi amaçlarla göç etmesiyle gerçekleşebilmektedir. Türkiye'nin tarihsel süreç içerisinde hem iç hem de dış göçlere maruz kaldığı görülmektedir. Cumhuriyet'in 1923-1950 yıllarına bakıldığında komşu ülkelerden müslüman nüfus akışı meydana gelirken Türkiye'den de dışa doğru gayrimüslim nüfusun akışı meydana gelmiştir. 1960'lı yıllarada dini ya da etnik kökenli nüfus hareketlerinin meydana geldiği söylenebilir. Almanya İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra kaybettiği iş gücünü tekrardan kazanabilmek için ülkeye göçleri kabul etmeye başlamış ve bu sebeple Türkiye'den birçok insanın göç ettiği görülmüştür. Bu durum 1970'li yıllara kadar devam etmiş 1980'li yıllarda ise Türkiye'de artan terör olayları ülke içinde doğudan batıya doğru göç hareketlerine sebep olmuştur. 1990'lı yıllardan sonra teknolojideki ilerlemeyle birlikte iletişim daha kolay bir hale gelmiş ve Avrupa'dan Türkiye'ye turizm amacıyla geçici bir göç hareketliliği meydana gelmiştir. Bu durum ilk başlarda tatil amacıyla gerçekleşip daha sonra insanların Türkiye'ye yerleşmesine dönüşmüştür. 20. yüzyıldan itibaren Türkiye'de gelişen sanayileşme süreci şehirlerde büyümeye ve gelişmeye sebep olmuş ve bu durum göç hareketini daha da hızlandırmıştır (Arslan, 2022, s. 9). Türkiye 20. yüzyılda göç alan ülkelerden biri haline gelmiş ve göç hareketliliğinin hızlanıp artmasına sebep olmuştur.

Özellikle 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaştan kaynaklı olarak göç etmek isteyen Suriyeliler coğrafi yakınlık, akrabalık bağları, tekrar geri dönme gibi düşüncelerden dolayı Türkiye'ye zorunlu göç hareketi başlatmışlardır (Nizam, 2019, s.97). Suriye'den Türkiye'ye zorunlu göçten dolayı kitlesel bir göç hareketliliği meydana gelmiştir. Suriyeliler içerisinde 577.884 kişi ile 15-24 yaş aralığında büyük bir kitleye sahip olan gençler bulunmaktadır (Mülteciler, 2024). Bu genç kitlenin çoğu üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Bahsedilen Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal ortamda veya üniversite ortamında yaşadıkları deneyimleri, uyum sürecinde neler yaşadıkları, ev sahibi toplum ile ilişkileri gibi konular Türkiye'deki göç olgusunu anlamak açısından önemlidir. Suriyeli üniversite öğrencilerinin günlük hayattaki

deneyim ve tecrübeleri sosyal medya platformalarındaki paylaşımlarından da açıkça görülebilmektedir. Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyadaki paylaşımları, sosyal medyada Suriyeliler ile ilgili maruz kaldıkları veya denk geldikleri paylaşımlar ve ev sahibi toplum ile Suriyelileri ilgilendiren paylaşımlar kısacası Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım pratikleri Türkiye'deki göç olgusunu etkileyebilmektedir.

Medya, çeşitli bilgilerin birey veya topluluklara ulaştırılıp bilgilendirilmesi ve bu hareketin duyusal ya da görsel olarak gerçekleştirilmesidir (Soydan, 2014, s. 57). Bakıldığında medya insanların herhangi bir konu hakkında bilgi sahibi olmak ya da bilgi alışverişi sağlamak açısından önemli bir kavramdır. Medyanın, teknolojinin hızla gelişip ilerlemesiyle birlikte farklı türleri de ortaya çıkmıştır. Bunlardan en önemlisi bilgi aktarımıyla beliren sosyal medyadır ve büyük bir kesim tarafından kullanılmaktadır (Avşar ve Varış, 2022). Teknolojinin hızla ilerlemesi dünyayı etkisi altına almış ve bu sebeple gelişen yeni kitle iletişim araçlarından sosyal medya birçok kesim tarafından kullanılmaya başlanmıştır.

Dijitalleşme; yeni nesil teknolojinin hayatın her alanına genişleyerek yayılması, gelişmesi ve etkisini çok taraflı olarak hissettirebilen bir süreçtir (Atatanır, 2022, s. 78). Dijitalleşme süreci hayatın her alanına yayılmış, birçok insan ile etkileşim sağlamış ve insanları büyük derecede etkilemiş olan bir olgudur. İnsanlar artık birçok istek ve ihtiyacını dijitalleşme sayesinde sağlayabilmekte hatta ister istemez dijitalleşmenin getirmiş olduğu imkânları kullanmaktadırlar.

İnternet teknolojisi ile birçok kitle dijital ortamda bulunabilmekte görüş ve düşüncelerini birbirleriyle paylaşabilmektedir. İnternetin hızlı bir şekilde gelişmesi, aranılan bilgilere kolayca ulaşılması ve internetin birçok kesim tarafından kullanılması toplumların değişip dönüşmesini ve yeni ilişkilerin doğmasını sağlamıştır. Dijital ortam insanlar arasındaki mesafeleri kısaltmıştır ve birbirlerine ulaşabilmede kolaylıklar sağlamıştır ama bu ortamda bireyler olumlu görüşlerinin yanı sıra olumsuz görüşlerini de paylaşmaktadırlar. Sığınmacılar ile uyum konusunda olumlu paylaşımlar iyi yönde etki yaratırken olumsuz paylaşımlar da kötü yönde etki yaratmaktadır. Sığınmacıların paylaşımları ya da yerli halkın paylaşımları uyum bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu yüzden dijital ortam asla göz ardı

edilmemeli ve özellikle dijital medyanın göç sürecindeki etkisi dikkaete alınmaldır. Artık teknolojinin her yere nüfuz ettiği ve birçok insanı ortak bir mekânda yani dijital ortamda buluşturduğu görülmektedir. Bu sebeple sığınmacılara yönelik birtakım çalışmalar yapılırken dijital ortamlar da araştırılmalı ve analiz edilmelidir. Bireyler, dijital ortamda kendi benliklerini fiziksel ortama nazaran daha iyi bir şekilde sunarlar. Dijital ortamda sığınmacıların paylaşımları ve yerli halkın davranışlarına ya da paylaşımlarına karşı tutumları birçok sorunun cevabına açıklık getirmektedir. Bu sebeple bir olaya karşı tepkilerini ya da tutumlarını daha net bir şekilde ifade ederler.

Dijital ortamda yapılan paylaşımların ve üniversite eğitimi alan sığınmacıların uyum sürecindeki etkileri düşünüldüğünde üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımları önem kazanmaktadır. Literatüre bakıldığında öğrencilerin sosyal medya kullanımında en çok kullandıkları sosyal medya platformunun Facebook olduğu görülmektedir. Bunu Instagram, X, Linkedin izlemekte, Youtube da zaman zaman kullanılmaktadır. Gündüz'ün bir çalışmasında yer alan bilgilere göre toplumsal değişimin en önemli sebeplerinden biri olan "göç", teknolojinin mekân anlayışını tümüyle değiştirdiği dijital çağda yeniden tanımlanması gereken bir olgu olarak karşıya çıkmaktadır (Gündüz, 2019). Göç artık geçmişte olduğu gibi sadece fiziki mekânla sınırlı olmayıp, nesnel dünya ile sanal dünya arasındaki sınırların aşılmasını da içeren bir anlam kazanmıştır. Geçmişte ulus devlet tarafından çizilen fiziki sınırlar, bugün yerini internet ve bilgisayar teknolojilerinin sınırlarını çizdiği sanal mekânlara bırakmıştır. Sosyal medyanın, yapısal ve işlevsel özellikleri itibariyle kent modelinin türevi olduğu görülmektedir. Sosyal medya web tabanlı haritalama modeline göre; şehir, mahalle ve trafik planlamaları esas alınarak inşa edilmiştir. Coğrafi olmayan tasvirlerle sosyal ağ haritaları ve bağlantılı topluluklar oluşturulmuştur. Ağ mimarisi, bilgi otobanları", "elektronik köyler", hipergerçek bağlantılar/yollar, hiperlink/köprüler, şifreli siteler, güvenlik duvarları, sanal oyun parkları, sanal alışveriş mağazaları, sanal terminallerin tümünde kent modeli esas alınmıştır. Sosyal medyanın yerleşim düzeni, "sanal mahalleler" ve "elektronik evler" üzerine kurulmuştur. Türkiye'de ikamet eden Suriyeli sığınmacılar da bu imkanlardan yararlanmaktadır. "Gherbtna" adı verilen aplikasyonda, Türkiye'den haberler, ülkelerinden uzakta yaşamak zorunda olan kişilerin yaşadıkları sıkıntılar, iş ilanları gibi bilgiler paylaşılmaktadır (Euronews, 2015). Göç ve medya konusu bir hayli geniş

bir zemine sahiptir. Bu çalışmanın konusu, Harran Üniversitesindeki Suriyeli öğrencilerinin sosyal medyayı kullanma pratikleri olarak seçilmiştir. Çalışmada Türkiye'de öğrenim gören Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı nasıl ve ne amaçla kullandığı araştırma odağı yapılmıştır. Araştırma sorusu olarak; Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı nasıl bir şekilde kullandıkları ve sosyal medyanın onlar üzerindeki etkisi hakkında değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı ne amaçla kullandıkları, sosyal medya platformlarının Suriyeli üniversite öğrencilerine sağladığı imkân ve dezavantajlar incelenmeye çalışılmıştır. Sosyal medya ve sosyal medya platformları bu dönemde bütün bir dünyayı etkisi altına almıştır. Dijitalleşme kavramının etkisini birçok bireyde ve birçok alanda görmek mümkündür. Göç kavramı da dijitalleşmenin etkisinden payını almıştır. Özellikle Türkiye'ye göç eden sığınmacıların göç ederken ki zaman süreçlerinde sosyal medyanın etkisi ya da katkısı oldukça büyüktür. Birbirleriyle iletişim halinde olmak, göç edecekleri yerler hakkında bilgi alışverişinde bulunmak ve olumlu ya da olumsuz yönlerini eleştirmek konusunda çok büyük bir katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın ana sorusu şudur: Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı kullanma amacı nedir?

Teknolojinin hızla ilerlemesi birey ve toplulukların dijital ortama girmelerine ve bu ortama uyum sağlamaya çalıştıklarını göstermektedir. Kişiler dijital ortamda bulunan sosyal medya ağları ile iletişim, haberleşme, bilgi alışverişi gibi konuları elde etmektedir. Bu kişiler arasında Suriyeli üniversite öğrencileri de bulunmaktadır. Çalışma, Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'ye göç etme süreçlerinden itibaren sosyal medya ağları ile nasıl bir ilişkide olduklarını, sosyal medyayı neden ve hangi amaçla kullandıklarını, sosyal medyanın onlar üzerindeki etkisini, onların da sosyal medya üzerindeki etkisini inceleyip anlamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda çalışma sekiz bölümden oluşmaktadır:

Çalışmanın birinci bölümünde; konunun öneminden, özgün değerinden, araştırma sorusundan, hipotezden, amaç ve hedeflerinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; tezle ilgili önceki çalışmalara ilişkin taramalar yapılmış ve değerlendirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; tezin gereç ve yöntem kısmından bahsedilmiştir. Tezde kullanılan yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; çalışmanın temel kavramları arasında yer alan göç kavramı ile ilgili olan her ayrıntı açıklanmaya çalışılmıştır. Göç, göç olgusunun ilgili olduğu temel unsurlar, göçün nedenleri, göçün şekli, göçle birlikte ortaya çıkan göçmen, mülteci, sığınmacı, şartlı mülteci, geçici koruma gibi statüler detaylı bir biçimde açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca göç kuramları ve türleri de aynı şekilde ele alınıp açıklanmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde; çalışmanın önemli kavramlarından biri olan medya konusu açıklanmaya çalışılmıştır. Medyanın ne olduğu, medya türleri ve medyanın tarihsel süreçte nasıl bir gelişim gösterdiği gibi başlıklara yer verilmiştir. Ayrıca Sosyal Medya ve Sosyal Medya Platformları adlı başlık ile Sosyal Medya, Facebook, Instagram, WhatsApp, X ve Youtube gibi sosyal medya araçlarına değinilmiştir. Bu başlıklarla sosyal medya ve sosyal medyanın bu dönemdeki duruşu hakkında bilgiler verilmeye çalışılmış sosyal medya platformlarının bütün bir dünya üzerindeki popülerliği ve etkisi hakkında durulmaya çalışılmıştır. Dijitalleşme adlı başlık ile Dijitalleşme Nedir, Dijitalleşen Toplum ve Dijital Çağda Sığınmacılar konuları yer almaktadır. Bu başlıklarla dijitalleşme hakkında bilgiler verilmiş, dijitalleşmenin insanlarda oluşturduğu yeni kimliklerden bahsedilmiş ve dijital çağdaki sığınmacıların dijitalleşme ile ilişkileri analiz edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın altıncı bölümünde; araştırma bulguları değerlendirilmiştir. Saha çalışması ve literatür taraması tamamlanan çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bulgular bu bölümde analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı nasıl kullandıkları ve sosyal medyanın onlar üzerindeki etkisi hakkında değerlendirmeye yapılmak istenmiştir. Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı ne amaçla kullandıkları, sosyal medya platformlarının Suriyeli üniversite öğrencilerine sağladığı imkânlar ve dezavantajlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma süresince ortaya çıkan bulgular *Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medyayı Kullanım Alanları, İş-Çalışma Koşulları, Dijital Ortamda Dayanışma, Uyum, Ayrımcılık, Dışlanma, Irkçılık, Çatışma, Suriyeli*

Sığınmacıların Sosyal Medya Üzerinden Vatan Arayışları ve *Sağlık* temaları altında ele alınarak tartışılmıştır.

Çalışmanın yedinci bölümünde; sonuç kısmına yer verilmiş, bu kısımda araştırma problemlerine ilişkin ulaşılan cevaplar genel hatlarıyla özetlenmiş ve araştırmanın önemli noktalarından bahsedilmiştir. Çalışmanın son kısmında tezde ulaşılan sonuçlara dayanarak gelecekte yapılabilecek çalışmalara yönelik önerilerde bulunulurken gelecekte konu hakkında çalışma yapacak araştırmacılara yön gösterici olması amacıyla çalışmanın sınırlılıkları ve kısıtlıkları gösterilmiştir.

Çalışmanın sekizinci bölümünde; tezin sonuçlarına dayanarak gelecekte yapılabilecek çalışmalara öneriler sunulmuş ve çalışmadaki kısıtlılıklardan ve sınırlılıklardan bahsedilmiştir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Konuya ilişkin literatür taraması yapıldığında dijitalleşme, sosyal medya, göç ve çeşitli sosyal gruplar hakkında genişçe bir tartışmanın olduğu görülmektedir. Örneğin, Düzgören (2020), *Marshall McLuhan, Bruce R. Powers, Global Köy (21. Yüzyılda Yeryüzü Yaşamında ve Medyada Meydana Gelecek Dönüşümler* adlı çeviri çalışmasında McLuhan ve Bruce R. Powers, bu dönemde teknoloji ile iç içe olanların, yaşadıkları dünyayı daha iyi tanımaları için gösterdikleri çaba ve bu iki yol arasında kalmalarını konu edinmektedir. Bu dönemde teknolojinin ileri seviyeye gelmesi ve sosyal medya gibi platformların ortaya çıkması aynı zamanda bu durumun birçok insana nüfuz etmesi özellikle de sığınmacılara bile nüfuz etmesi ve yaygın olarak kullanılması onların bu çalışmasını desteklemektedir. Sosyal medyanın sığınmacılar dâhil birçok insanı etkilemesi birçok durumunda değişmesine veya dönüşmesine yol açmıştır.

Babacan (2011), *Sosyal Medya ve Arap Baharı,* adlı çalışmasında sosyal medya uygulamaları üzerinden gerçekleşen paylaşımların ve bu uygulamaların nasıl kullanıldığına bakarak Arapların sosyal medyayı yaygın ve etkili bir biçimde kullanmalarının sebebinin kişilerin sosyal medya mecrasında fikir ve görüşlerini daha rahat bir biçimde ifade edebilmesine dayandırmaktadır. Babacan'a göre Arap Baharı'nın başlamasıyla ortaya çıkan olaylarda sosyal medya bir araç olarak kullanılmıştır yani insanlar meydana gelen olaylara karşı gerçekleştirdikleri mücadeleyi sosyal medya ile yürütmeye çalışmışlardır. Sığınmacılar sosyal medya üzerinden görüş ve düşüncelerini daha rahat bir şekilde ifade edebilmekte ve sosyal medya üzerinden paylaşılan bilgiler ile hareket edebilmektedir. Çalışma toplumsal paylaşım ağlarını ve bu ağların kullanım pratiklerini bütün yönleriyle ele alamadığından dolayı tam net bir sonuç elde edilememiştir ancak tüm yönleriyle ele alınsaydı çok daha net bulgular ortaya çıkabilirdi. Sosyal paylaşım ağlarının yoğun olarak kullanılan uygulamaları sığınmacılar tarafından nasıl bir şekilde kullanıldığı detaylı bir şekilde araştırılsaydı daha fazla ve daha net bulgular ortaya çıkabilirdi.

Aktaş (2018), *Arap Ayaklanmaları ve Sosyal Medyanın Rolü,* adlı çalışmasında 2010 yılında Tunus'ta başlayan ve farklı Arap ülkelerine de sıçrayan bu ayaklanmaların sosyal medyadaki paylaşımlara yansımasını ele almaktadır ve bu

şekilde sosyal medyanın Arap Baharı üzerinde nasıl bir rolünün olduğunu açıklamaya çalışmaktadır. Sosyal medya araçlarının ortaya çıkan ayaklanmalara ve protestolara destek olduğunu ve bu olayları başlatan kişilere yardımcı olduğunu belirtmektedir. Sosyal medyanın olaylara katılmakta çekinen insanları bile olaylara dâhil ettiğini belirtmektedir. Sosyal medyanın bu tarz ayaklanmalara destek olmasının yanında diğer ülkelere de bu olaylar hakkında haber ve bilgi vermek anlamında da bir özelliğinin olduğunu belirtmiştir. Çalışmada kişilerle görüşmelerin yapılmadığı anlaşılmaktadır fakat çalışmanın konusunu tasdiklemek açısından belirli bir grupla görüşmeler yapılsaydı çok daha tutarlı bir çalışma olabilirdi.

Aldamen (2020), *Sosyal Medyanın Ürdün ve Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mülteciler Üzerindeki Etkisi,* adlı çalışmasında sosyal medyanın Suriyeliler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini anlamaya çalışmıştır. Sosyal medya ve sosyal medya uygulamalarının zor ve kötü durumda kalan mültecilere birbirleriyle iletişim kurmada, yardımcı olmada, ihtiyaçlarını karşılamada ve bilgi alışverişinde bulunmada yardımcı olduğunu belirtmektedir. Sosyal medyanın Suriye'de meydana gelen olaylar ve mültecilerin durumu hakkında tüm dünyaya bilgi verme konusundaki önemine dikkat çekmiştir. Bunların yanında sosyal medya üzerinden paylaşılan ırkçı, ayrımcı ve mültecileri kötüleme gibi sosyal medyanın olumsuz yönlerine de dikkat çekmiştir. Bu paylaşımlar yapılarak mültecilerin kötü gösterilmeye çalışıldığını, yabancılık düşmanlığının arttırıldığını ve mültecilerin damgalanmaya çalışıldığını belirtmiştir.

Kavut (2018), *Goffman'ın Benlik Sunumu Kuramı Bağlamında Sosyal Medyada Kimlik İnşası: Instagram Üzerine Bir Araştırma,* adlı çalışmasında sosyal medyanın kişiler üzerindeki etkisine dikkat çekmeye çalışmıştır. Özellikle birçok insan tarafından kullanılan ve sosyal medya uygulamalarından biri olan Instagram üzerinden yaptığı araştırmalarda insanların sosyal medya üzerinden sundukları benlikleri ile gerçek hayatta kişilere sundukları benliklerin farklı olduğunu dile getirmektedir. Ona göre insanlar sosyal medyada gerçek benliklerini daha iyi bir şekilde belli etmektedir çünkü kendilerini sosyal platformlarda daha özgür ve rahat hissetmektedirler. Bu sebeple de bu rahat ve özgür ortamda fikir ve görüşlerini çok rahat bir şekilde açıklayabilmektedirler. Sığınmacılar bağlamında ele alınırsa sığınmacılarda sosyal medya platformlarında kişisel görüş ve düşüncelerini rahat ve özgür bir şekilde dile getirebilmektedirler.

Aktan (2018), *Instagram Kullanıcılarının Kullanım Motivasyonları ve Instagram Takip Davranışlarının İncelenmesi,* adlı çalışmasında kişilerin Instagram uygulamasını neden ve nasıl kullandıklarını araştırmaya çalışmıştır. Instagram uygulamasında resim, fotoğraf ve video gibi görsel kaynakların paylaşılması kullanıcıları etkileyen en önemli özellik olduğunu belirtmiştir. Bu uygulama ile kullanıcılar herhangi bir konu hakkında takipçilerinin veya ilgili olanların görmesi için görsel içerikler paylaşabilmekte ve kişiler ulaşmak istedikleri kişilere bu uygulama ile rahatça ulaşabilmektedir çünkü dünyanın her yerinde bu uygulama oldukça popüler bir hal almıştır. Popüler bir uygulama olmasından kaynaklı olarak da bu mecrada dünyanın her yerinde olan biten haber ve bilgiler hızlı ve yaygın bir biçimde paylaşılmaktadır.

Korkmaz (2021), *Göçmenlerde Dijital Kimlik,* adlı çalışmasında göçmenlerin dijitalleşme ile kayıt altına alındıklarını, nereye nasıl bir şekilde hareket ettiklerini ve sosyal medya mecralarında neler paylaştıklarını araştırabilme ve öğrenebilme imkânlarının olduklarını belirtmiştir. Dijitalleşme sayesinde göçmenler sürekli olarak izlenmekte sosyal medya platformlarındaki paylaşımlarıyla incelendikleri ve araştırıldıklarını dile getirmektedir.

Akkaş (2015), *Sanal Cemaatler,* adlı çalışmasında teknolojinin ilerlemesiyle ve dijitalleşmenin daha yaygın bir hale gelmesiyle kullanıcılar sosyal medya gibi platformlarda gruplar kurmuşlardır ve sanal cemaat haline bürünmüşlerdir. Bahsedilen bu sanal cemaatler ile kişiler birbirine destek olmakta, yardım etmekte, iletişim kurabilmekte ve edindikleri haber ve bilgileri birbirleriyle paylaşabilmektedir. Sığınmacılar bağlamında ele alınırsa onlarda sosyal medyada gruplar ve sayfalar açarak birbirlerine destek olmaktadırlar.

Korkmaz (2019), *Son Teknolojiler ve Göçmenler/Mülteciler,* adlı çalışmasında blok zinciri ve yapay zekâ gibi ortaya çıkan üst teknolojilerin ve aynı zamanda biometrik kimlik kaydı, akıllı telefon ve sosyal medya gibi unsurlar üzerinden araştırmaların arttığını belirtmiştir. Ona göre bu üst düzey teknolojiler mültecilere yardımcı olabileceği gibi tehdit oluşturabilir. Bu tarz üst düzey teknolojiler mültecilerin güvenliği için kullanılmaktadır ama onlar hakkında aşırı derecede bilgi

sahibi olmakta kötü ve art niyetli kişiler tarafından olumsuz bir şekilde kullanılabilme olasılığı bulunmaktadır.

Özdemir (2021), *Akıllı Telefon Bir Mülteci İçin Yaşam Kiti, Pusula Görevi Görüyor,* adlı çalışmasında mültecilerin akıllı telefon ile göç etme süreçleri daha hızlı ve daha kolay bir şekilde gerçekleştiğini belirtmektedir. Mülteciler akıllı telefonda bulunan sosyal medya uygulamaları ve diğer farklı uygulamalar göç etmek istedikleri yer hakkında bilgi sahibi olmada, bilgi alışverişinde bulunmada ve doğru karar almada etkili olmaktadır. Ama bu tarz uygulamaları insan tacirleri gibi kişiler de kullanabildikleri için mülteciler açısından güvenlik sorunu da oluşturabildiğini belirtmektedir.

Murdock (2015), *Suriyeli Mültecilerden Sosyal Medyaya Büyük İlgi,* adlı çalışmasında Suriyeli mültecilerin akıllı telefona büyük ilgilerinin olduğunu, uzakta yaşayan aile, dost ve akrabalarıyla iletişim kurarak dayanışma sağladığını belirtmektedir. Kamplarda yaşayan mültecilerin parası olduğunda hemen akıllı telefon aldıklarını belirtmektedir. Akıllı telefonda bulunan sosyal medya uygulamalarını örneğin Facebook, WhatsApp vd. yaygın olarak kullandıklarını ve bu uygulamalar sayesinde bilgi alışverişinde bulunduklarını belirtmiştir. Aile ve arkadaşlarıyla sürekli iletişimde kalabilmek için farklı uygulamalar aradıklarını ifade etmektedir.

Türkay (2019), *Suriyeli Mülteciler, Sosyal Medya ve Sivil Toplum: Entegrasyon Süreci ve Çözüm Arayışları,* adlı çalışmasında Suriyelilerin sosyal medya ve bilgi iletişim teknolojilerini neden ve nasıl kullandıklarını incelemiştir. Suriyeli mültecilerin en fazla kullandığı uygulamanın Facebook olduğunu bunu Instagram, X, Linkedin ve Youtube gibi uygulamaların izlediğini belirtmektedir. Mültecilerin sosyal medya uygulamalarını birbirleriyle iletişim kurmak, bilgi alışverişi sağlamak ve destek olmak için kullandıklarını saptamıştır. Bunun yanında sivil toplum kuruluşlarının da Suriyeli mültecilere destek olduklarını, sosyal medya uygulamalarında Suriyeliler hakkında doğru bilinen yanlışları düzelttiklerini, halkın kendini mültecilerin yerine koyabilmelerini sağlamalarını ve onları savunduklarını da önemle açıklamaya çalışmıştır. Çalışma için Türkiye'de Suriyelilere yardım eden sekiz sivil toplum kuruluşundan dokuz kişi ile görüşülmüştür. Örneklem daha geniş tutulup daha fazla

sayıda sivil toplum kuruluşuyla ve kişiyle görüşülseydi çok daha detaylı sonuçlar ortaya çıkabilirdi.

Avşar ve Varış (2022), *Sosyal Medyada Nefret Söylemi*, adlı çalışmalarında medyanın halkı bazı konularda etkileyebilme gücünün olabildiğine dikkat çekmeye çalışmaktadırlar. Medyanın istediği görüş veya düşünceleri halka benimsetme gibi güçlerinin olabildiğini Hipodermik İğne Kuramı ve CNN etkisi gibi kuramlarla desteklemeye çalışmaktadırlar. İnternet kullanımının ve internet kullanıcılarının gittikçe tehlikeli ve güvensiz bir hale geldiğine dikkat çekmişlerdir. Dijital ortamlarda meydana gelen nefret söylemlerinin de bu durumu daha kötü hale getirdiğini önlenemeyecek bir hızda ilerlediğini belirtmektedirler.

Vardal (2016), *Nefret Söylemi ve Yeni Medya*, adlı çalışmasında medyada ortaya çıkan nefret söyleminin kaynağının medya veya yeni medya olmadığını toplumun kendisinden kaynaklandığını belirtmektedir. Ancak toplumdan kaynaklanan bu nefret söylemi yeni medyanın da destekleriyle daha etkili bir hale geldiğini belirtmektedir. Ona göre yeni medya toplumun kusurlarını büyüten ve yaygınlaştıran bir özelliğe sahiptir. Ancak eğer yeni medya uygun bir şekilde kullanılabilirse ve nefret söylemlerine karşı bilinçlendirme çalışmaları yapılırsa olumlu etkilerinin de olabileceğini belirtmektedir.

Kurt (2019), *Yeni Medyada Nefret Söylemi: YouTube'da Suriyeli Mültecilere Karşı Üretilen Nefret Söylemi Üzerine Bir Araştırma*, adlı çalışmasında internetin birçok kişi tarafından kullanılması ve yeni medya platformlarının da yaygınlaşmasıyla şiddeti teşvik eden, ırkçılık gibi olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına bu durumun birçok kişiye hızlı ve yaygın bir şekilde yayıldığını belirtmektedir. Suriyeli mültecilere yönelik nefret söylemi içeren YouTube videolarının olduğunu belirtmekte ve bu videolarını Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi ile analiz etmiştir. Bu çalışmasıyla Suriyeli mültecilere yönelik çıkartılan nefret söylemini ve bu söylemlerin neler olduğunu ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.

Hough (2020), *Dijital Mülteciler. Göçmenlerin yolculuğunda sosyal ve dijital medya ne kadar önemli?,* adlı araştırmasında göçmenlerin bilgi alışverişi sağlayabilmek için ana teknolojilerin akıllı telefonlar ve cep telefonlar olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Ona göre göçmenler öncelikle yolda bilgi edinmek amacıyla

akıllı telefon ya da cep telefonlarını kullanırken göç etmek istedikleri yere vardıklarında da kişisel temasları sürdürmek amacıyla kullanmayı sürdürmektedirler. Dijital medya platformlarından Facebook ve Messenger'ın kullanımlarda ilk sıralarda olduğunu bunları da X, WhatsApp, Skype, Instagram, YouTube, Viber, Google Uygulamaları, Tinder ve Grindr gibi uygulamaların takip ettiğini belirtmektedir.

Potocky (2021), *The Role of Digital Skills in Refugee Integration: A State of the Art Review,* adlı çalışmasında araştırmalardan elde ettiği sonuçlara göre yeniden yerleştirilen mültecilerin birçoğunun dijital becerilere sahip olduklarını belirtmektedir. Coyid-19 salgınından sonra toplumların teknolojiye bağımlı hale geldiğini ve bu toplumlar içerisinde mültecilerin de olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda teknolojinin mevcut sosyal eşitsizlikleri de arttırdığını belirmiştir. Bu sebeple teknolojinin mülteciler açısından hem yararlı hem de zararlı yönlerinin olduğunu ifade etmiştir.

Allen ve Jhoti (2024), *Visual bordering: How refugee-serving organizations represent refugees on Instagram,* adlı çalışmalarında 2021 yılının başlarından itibaren Instagram adlı uygulama üzerinden 191 gönderiyi toplayarak gönderilerdeki mülteci konularını ve mülteciler arasındaki ayrımları incelemişlerdir. Paylaşılan gönderiler de mülteciler üzerinden bazı basma kalıp ifadelerin kullanıldığını ve bunun yayılmaya çalışıldığını belirtmektedirler. Bu durumunda olumsuz sonuçlar doğurabileceğini belirterek mülteci kuruluşların söz konusu sosyal medya hesaplarını kontrol etmeleri gerektiğini ifade etmektedirler.

Yukarıda bahsedilen literatüre ek olarak bu çalışma, Harran Üniversitesi'ndeki Suriyeli öğrenciler örneğinde sosyal medyanın göçmen gruplar tarafından ne amaçla kullanıldıklarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırmadan elde edilecek bulgular göçmen grupların sosyal medya kullanım pratikleri literatürüne katkı sağlayacaktır. Literatüre bakıldığında Türkiye'de en yoğun göçmen nüfusuna sahip Suriyelilerin Türkiye'de sosyal medya deneyimleri üzerine yoğunlaşan çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Ayrıca nitelikli göçmen olarak kabul edilen, görece dil becerileri gelişmiş ve uyum sürecinde ön planda yer alan üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımlarına yönelik çalışmaların da yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Bu sebeple İstanbul ve Gaziantep'ten sonra en yoğun Suriyeli nüfusa (295.377 kişi) sahip

Şanlıurfa (Geçici Koruma, 2024) il olmasının da etkisiyle Harran Üniversitesi oldukça yüksek bir oranda yaklaşık olarak 3 bin Suriyeli öğrenciye sahiptir (Harran Üniversitesi, 2021). Harran Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlayacağı ve göç polikilarının gelişmesinde yararlı olacağı düşünülmektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Gerek sosyolojide gerekse sosyal bilimlerdeki araştırmalarda çalışmanın amacına, konusuna ve taslağına göre nitel, nicel ve karma yöntemler kullanılmaktadır. Nitel araştırmalar bilgi felsefesindeki anlamacı özelliği taşırken nicel araştırmalar ise pozitivist bilgi felsefesi özelliği taşımaktadır (Kuş, 2007, s. 105). Nitel yöntem; görüşme, gözlem ve doküman analizi teknikleri kullanılarak verilen toplandığı, ortaya çıkan ve gelişen olayların realist ve totaliter bir şekilde araştırma biçimidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 41). Araştırmada çalışmaya uygun olması açısından nitel yöntem kullanılmıştır. Ayrıca nitel araştırma yöntemi ortaya çıkan olayların nedenlerinin ve sonuçlarının ayrıntılarını ortaya çıkarmaya çalışan bir araştırma biçimidir (Baltacı, 2017, s. 1). Çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır çünkü amaç Suriyeli üniversite öğrencilerinin kendi bakış açıları doğrultusunda açıklamaya çalışmaktır. Aynı zamanda çalışmada Suriyeli üniversite öğrencilerinin yaşadıkları ortak deneyim ve tecrübelerini çözümlemeye çalışarak asıl öze ulaşılmak hedeflendiğinden fenomenolojik araştırma deseni tercih edilmiştir. Fenomenolojik desen, psikoloji ve felsefe alanlarına dayalı olan bir araştırma tasarımıdır. Fenomenolojik araştırmada, araştırmacı bir fenomen hakkında kişilerin yaşadıkları ortak tecrübeleri çözümlemeye çalışmaktadır. Araştırmacı az sayıda kişinin tecrübeleriyle yapılan bu araştırmada elde ettiği veriler ile asıl varmak istediği öze varmış olur (Giorgi, akt. Creswell, 2014, s. 42).

Nitel yöntem, Harran Üniversite'sinde okuyan Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı kulllanma nedenlerini ve deneyimlerini açıklamak açısından önemli bir görev üstlenmektedir. Doküman analizi ve görüşme, nitel yöntemin araştırmalarında sıkça kullanılan tekniklerdir (Kuş, 2007, s. 77). Nitel yöntemin kullanıldığı araştırmalarda yaygın olarak kullanılan görüşme teknikleri ise yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme teknikleridir. Yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde sorular görüşmeden önce hazırlanıp ayarlandığı için daha kolaydır ve zaman açısından da tasarruf sağlamaktadır. Yapılandırılmamış görüşme de ise sorular önceden hazırlanmadığı görüşme esnasında gerekli görülen sorular sorulması açısında daha zordur ve zaman açısından da tasarruf sağlamamaktadır (Türnüklü, 2000). Doküman analizi tekniği ise

bilgisayar kullanımı ile ve internete erişim ile ortaya çıkan kaynakların araştırılıp incelenmesi ve değerlendirilmesi sürecine verilen addır (Bowen, 2009).

Yapılan çalışmada Harran Üniversitesi'nde okuyan Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım pratiklerindeki önemli noktaları dikkat çekmeyi hedeflemektedir. Bu çalışmada veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme, doküman analizi ve tematik analizi teknikleri kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme ile sosyal medyada paylaştıkları paylaşımları daha iyi bir şekilde çözümlemek ve merak edilen soruları sorup, cevap bulabilmek için bu kişilerle görüşme yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla Suriyeli öğrencilerle bireysel olarak görüşülmüştür. Araştırma için gerekli olan literatür taraması yapılmış daha sonra uzman kişilerle görüşülüp soru formu tamamlanmıştır. Bu soru formu ile ilk önce sahaya inerek pilot çalışma yapılmış daha sonra da asıl görüşme yapılacak kişiler ile görüşülmüştür. Hedef olarak farklı bölüm ve programlardan 13 erkek 12 kadın öğrenci ile görüşülmüştür. Görüşme yapılan kişiler bilimsel etik gereği anonimleştirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin cinsiyet, yaş, fakülte ve görüşme tarihi bilgileri metin içerisinde yer verilmiştir. Doküman analizi, var olan kayıt ve belgeler incelenerek veri elde edilmesidir (Sak, 2021). İçerik analizi, elde edilen verileri açıklayabilen kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 242). Doküman analizi tekniği ile de bahsedilen Suriyeli öğrenci grubunun aktif olduğu sosyal medya hesaplarının içerik analizi yapılmıştır. Tematik analiz; bireysel görüşmeler, odak grup görüşmeleri, doküman ve gözlem notlarının temalar altında toplanarak analiz edilmesidir (Günbayı, 2019). Çalışmada tematik analizi tekniği kullanılarak Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı niçin ya da hangi amaçla kullandıkları temalandırılarak açıklamaya çalışılmıştır. Aynı zamanda tematik analiz kullanılarak sosyal medyayı kullanma amaçları detaylı bir şekilde incelenmeye ve detaylı sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Suriyeli üniversite öğrencilerinin aktif olarak kullandıkları sosyal medya araçları, sosyal medya sayfaları, sosyal medya paylaşımları ve sosyal medya grupları incelenmiştir. Doküman analizi tekniği dijital materyallerin incelenmesine dayalı olduğundan Suriyeli üniversite öğrencilerinin aktif olarak kullandıkları sosyal medya araçları detaylı olarak incelenmeye çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun pratikte

uygulanabilmesi için Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu onayı alınmıştır.

Geleneksel bilim anlayışının en önemli ögesi "genelleme"dir. Değişkenler arasında bulunan ilişkiler bazı güvenlik aralıklarıyla bütün bir evrene genellendiğinden dolayı evrenin bütün hatlarıyla belirlenmesi önemlidir. Ancak evrenin bütün hatlarıyla bilinmesi araştırmacının tüm problemlerini çözmez çünkü evren ulaşılamayacak kadar büyüktür. Bu nedenle bilim adamları "örneklem" kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu kavram ile bütün bir evreni araştırmak yerine evreni temsil edebilecek güçte olan belirli sayıda kişi, olay veya olguyu araştırmak daha kolay ve mantıklı gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 113). Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik oldukça önemlidir. Nitel araştırmada geçerlik, araştırma yapan kişinin araştırdığı konu, olgu ya da olayı tarafsız bir şekilde gerçekleştirmesidir (Kirk ve Miller, 1986). Çalışma açısından bakılırsa araştırma konusu tarafsız bir şekilde gerçekleştirilmiştir ve araştırmacının konumuna da bakılırsa araştırmacı emik bakış açısıyla araştırma süreçleri içerisinde yer almıştır. Nitel araştırmada güvenirlik ise gerçeklerin kişilere ve içinde bulundukları alana göre durmadan bir farklılaşım içinde olduğu ve araştırmanın birtakım benzer gruplarda tekrar etmesiyle farklı sonuçların ortaya çıkabildiğini belirtmektedir. İnsan davranışları sürekli olarak değişebilmekte ve bu da araştırılan herhangi bir sosyal olayın aynı sonuçları tekrar olarak göstermesini mümkün kılmamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 272). Çalışma açısından ele alındığında elde edilen veriler insan ve insan gruplarının sürekli olarak değişen hal, hareket ve fiziksel özelliklerinden (yaş, cinsiyet gibi) dolayı tekrar olarak aynı sonuçların çıkması mümkün görünmemektedir. Çalışmayla ilgili olarak Türkiye'de Suriyeli geçici koruma statüsünde bulunan göçmen sayısı 3.298.817, Şanlıurfa'da bulunan göçmen sayısı ise 314.130'dur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). STK ve derneklerle yapılan görüşmelerde ise Şanlıurfa'da bulunan göçmen sayısının 600 bin olduğu belirtilmiştir (İnce, 2018, s. 152-153). Yine Türkiye'de 58 bin 213 Suriyeli öğrenci bulunmakta ve Harran Üniversitesinde ise yaklaşık olarak 3 bin civarında öğrenci bulunmaktadır (YÖK, 2022). Bu sebeple çalışmanın evreni olan 58 bin 213 Suriyeli Üniversite öğrencilerinin tümüne ulaşmak zor olduğundan örneklem olarak Harran Üniversitesinde okuyan ve sosyal medya platformlarını kullanan Suriyeli üniversite öğrencileri belirlenmiştir. Bu çalışmadaki bu veriler bu örneklemle sınırlıdır

ve genelleme amacı taşımamaktadır. Bununla birlikte çalışmada nitel araştırmada evrenden örneklem belirleme tekniklerinden amaçlı örneklem tekniği kullanılmaktadır. Amaçlı örneklem; nitel yöntemin araştırma tekniklerinden olan görüşme yapılarak seçilen kişilerin araştırma konusuyla doğrudan ilişkisinin olmasıyla ilgilenen örneklem belirleme tekniğidir (Karataş, 2015, s. 74). Bu bağlamda çalışmanın örneklem seçiminde Suriyeli üniversite öğrencileri ile iletişime geçilmiştir. Örneklemi belirlerken sosyal medya ile ilgisi olan sosyal medya platformlarını kullanan Harran Üniversiteli Suriyeli öğrenciler ile bireysel görüşme gerçekleştirilmiştir. Harran Üniversitesinin Osmanbey Kampüsü ve Eyyübiye Kampüsünde okuyan öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılan öğrenciler, Suriye'nin Dara, Rakka, Deyrzor ve diğer illerinde doğup büyüyen Suriye'de iç savaşın çıkmasıyla Şanlıurfa'ya göç eden insanlardan oluşmaktadır. Çalışmada örneklemde çeşitlilik sağlamaya ve aynı zamanda aktarımları eleştirel bir analize tabi tutmaya çalışılmıştır. Örneklem olarak toplamda 25 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Bunlardan 12'si kadın 13'ü erkek öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğü verilerin doyum noktasına ulaşması ile sonlandırılarak tespit edilmiştir. Cinsiyet bakımından eşitlik sağlaması açısından 13 erkek 12 kadın öğrenci ile görüşülmüştür. Her bir görüşme 1-2 saat arasında tamamlanmıştır. Görüşmeler Kasım 2022 Mart 2023 tarih aralıklarında gerçekleştirilmiştir.

4. GÖÇ VE GÖÇÜN TEMEL KURAMLARI

Sosyal Bilimler için göç kavramı önemli kavramlardan biridir. Bir toplum ve o toplumun üyeleri hakkında bilgi sahibi olmadan bir konuyu detaylı araştırmak mümkün olmayabilir (Bartram, 2017). Göç hareketi çeşitli sebeplerle gerçekleşmekte ve hedef ülkeye göre farklılaşabilen politik yanıtlarla karşılanmaktadır (Buz, 2021). Göçün gerçekleştiği hedef ülkeye göre ülkenin uyguladığı siyasi kararlarda değişebilmekte ve göçmen bu kararlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Araştırma hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmek için göç ve göçün temel kuramlarını anlamak faydalı olacaktır.

4.1. Göç ve Göç Türleri

Göç kavramı sosyal bilimlerde ayrıntılı ve tanımı birçok bilim insanı tarafından yapılmış geniş bir kavramdır. Geniş bir kavram olmasından dolayı göç hareketlerini nedenlerine ve türlerine göre ayırmak mümkündür. Bu sebeple göçün türleri ve nedenleri hakkında bazı bilim insanları tarafından tanımlar yapılmış ve göç kavramı geniş bir kavram haline gelmiştir (Buz, 2021). Araştırmaya katkısı olması nedeniyle göç ve göçün türleri hakkında yapılan tanımlar açıklanmaya çalışılmıştır.

4.1.1. Göç

Uluslararası Göç Örgütü (IOM[1], 2019) tarafından *"bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi"* olarak tanımlanan göç kavramı en genel anlamıyla da bireylerin toplumsal, iktisadi, politik ya da doğal kaynaklı nedenlerin meydana gelmesiyle coğrafi olarak bulunduğu yerden başka bir yere geçmesi olarak tanımlanabilir (Adıgüzel, 2019, s.3). Göç, insanların yerleşik olarak yaşadıkları yerlerden meydana gelen olumsuz sebeplerden kaynaklı olarak kendilerini daha rahat hissedebilecekleri yerlere doğru gerçekleştirdikleri harekettir.

Bireyler veya toplumlar, tarihin birçok döneminde ayrı ayrı biçimlerde göç vakıasını yaşayıp tecrübe edinmişlerdir. Tarihe bakıldığında bireylerin çeşitli nedenlerden dolayı göç ettiklerini yerleşik olarak yaşadıkları yerde herhangi bir sebepten dolayı başka bir yere kalıcı veya geçici olarak göç ettikleri görülebilir. Göç

[1] Uluslararası Göç Örgütü.

eden insanlar bu göç sürecini kendi istekleri doğrultusunda yani gönüllü olarak da gerçekleştirebilir tam tersi olarak kendi istekleri doğrultusunda değil de zoraki olarak da göç edebilirler (Kaya, 2017, s. 18).

Göç kalıcı veya geçici olarak bireylerin yerleşik olarak yaşadıkları bir ülkeden başka bir ülkeye, şehre ya da kasabaya giderek orada kalmalarıdır oraya yeniden yerleşmeleridir. Ayrıca göç çok eskiden beri sürekli olarak insanlık tarihinin karşısına çıkmaktadır (Bartram, Poros ve Monforte, 2019).

Göç kavramı genel olarak bireylerin veya toplumların ekonomik, siyasal gibi sebeplerle bulundukları konumdan uzak ya da yakın başka bir konuma geçmeleri veya yerleşmeleridir. Bu bazen geçici bir yerleşmede olabilir kalıcı bir yerleşmede olabilir. Göç hakkında belirtilen görüş ve düşüncelere bakılırsa göç kavramı geçmişten beri insanlık tarihinde sürekli olarak görüldüğünden ve çeşitli sebeplerden veya olaylardan dolayı ortaya çıktığı için birçok düşünür tarafından ele alınmıştır. Bu sebeple de göç hakkındaki görüş ve düşünceler oldukça geniş bir alana sahiptir. Göç kavramı geniş bir alana sahip olduğu için sosyoloji, psikoloji, siyasi, ekonomik gibi alanları da ilgilendirmektedir bu sebeple bu alanlarda da farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi göç kavramının birçok tanımı bulunmaktadır. Örneğin Lee'ye göre göç bireylerin kalıcı veya geçici olarak yaptıkları yer değişikliğidir (Lee, 1966, s. 49). Bir diğer önemli tanıma da bakarsak Castles ve Miller'a göre ise göç, daha konforlu daha kaliteli bir hayat yaşamak için insanları yaptıkları yer değişiklikleridir ve bu yer değişiklikleri göç eden insanların hem kendi hayatlarını hem de gelecek kuşakların hayatlarını etkileyebilmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 29).

Geniş bir tanımı olan göç kavramının da çeşitli türleri bulunmaktadır. Göç türlerine bakıldığında bireyin ya bireyleri kendi istekleri doğrultusunda tek başına ya da tüm ailesiyle daha kaliteli bir hayat yaşamak için gerçekleştirdiği yer değişikliğine *gönüllü göç* adı verilmiştir. Diğer yandan bireyin ya da bireylerin istemeyerek yani zoraki olarak siyasal, ekonomik, kuraklık, açlık, savaş gibi durumlardan dolayı yer değişikliğine sebep olan duruma verilen tanım ise *zorunlu göçtür.* Göçler zorunlu ve gönüllü göç diye ayrılmasının yanı sıra mesafelere göre de sınıflandırılır. Göç eğer ülke içerisinde gerçekleşirse buna *iç göç*, eğer göç ülke içerisinde değil de ülke dışında

gerçekleşirse buna da *dış göç* denilir. Göç kavramı göç eden kişi sayısına göre de sınıflandırılmaktadır. Eğer göç sürecini bir kişi sadece gerçekleştiriyorsa buna verilen ad *bireysel göçtür* ama göç sürecini gruplar gerçekleştiriyorsa bu duruma verilen isim *kitlesel göçtür*. Aynı zaman da göç hukuksal olarak bakıldığında yasal ve yasa-dışı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yasal izinli olarak gerçekleşen göçlere *yasal/düzenli göç*, yasal izinli olmadan gerçekleşen göçlere *yasa-dışı/düzensiz göç* adı verilir. Göç sürecinde göç ettikleri ülkelere hangi sebeple gittiklerinden dolayı da farklı tanımlar ortaya çıkmıştır. Bireylerin veya toplumların asıl gidip oraya yerleşmek istedikleri ülkeye *hedef ülke*, bireylerin veya toplumların yaşadıkları ülkeye *kaynak ülke*, düzenli veya düzensiz göç olarak göç gerçekleştiren göçmenin asıl göç etmek istediği ülkeye göç ederken başka bir ülkeden geçmesi yani transit olarak kullandığı ülkeye *transit ülke* denir (İşcan-Erdoğan, 2019, s. 25).

4.1.2. Uluslararası Göç

Uluslararası göç kavramı bireylerin yasal ya da yasa-dışı bir şekilde uzak veya yakın bir yere göç etmesi yani yer değiştirmesidir (Gürbüz ve Çırak, 2021). Uluslararası göç, tarihe bakıldığında daha çok İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha çok kendini gösterip belirgin olmaya başlamış ve göç kavramı asıl özünü değiştirip daha fazla artmıştır (Castles ve Miller,2008, s. 95). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yani 19. ve 20. yüzyıllarda insanların çok fazla sayıda öldüğü bir devirdir. Kapitalist sistem ile birlikte savaşlar, işgaller, sömürgecilik daha da artmıştır (Gürbüz ve Çırak, 2021). Özellikle de yaşanan düzen ve yönetim değişiklikleriyle beraber bireyler göç etmek zorunda kalmıştır (Çiçeksöğüt, 2017). Göçle birlikte birçok sonuç da ortaya çıkar örneğin, göç ekonomiden siyasiye toplumdan sosyal hayata kadar birçok olguyu da etkiler (Gürbüz ve Çırak, 2021). Yine aynı şekilde göç olgusu toplumları doğrudan veya dolaylı olarak küresel anlamda farklı şekillerde tesir etmektedir. Önceden de belirtildiği gibi özellikle de politik, sosyal, nüfus açısından ve ekonomik olarak etkilemektedir (Kaya ve Şahin, 2021, s. 2). Göç kavramı, insanların ya da insan gruplarının bir yerden başka bir yere göç etmesinden ziyade toplumsal ilişki, sınıf ve statü, kültürel uyum ve çatışma, örgütlenme gibi sosyal bir tabaka anlamına da gelebilir (Kaya ve Orhan Demirağ, 2016, s. 556).

Uluslararası göç hakkında belirtilen görüşlere bakıldığında göç kavramı hakkında yapılan açıklamalar farklılık gösterebilir. Lewis'e göre uluslararası göç kavramı, bireyin ya da grupların yaşadığı ülke sınırlarının dışında gerçekleştirdiği nüfus hareketliliğidir (Lewis, 1982, s. 15). BM'nin tanımına bakıldığında uluslararası göç kavramının anlam kazanabilmesi için gerekli olan husus insanın ya da insan gruplarının bazı nedenlerden dolayı kendi ülkelerinden bir başka ülkeye gerçekleştirdiği yerleşimler ve yerleştikleri ülkede bir seneden fazla yaşamalarıdır (Aksoy, 2012, s. 294).

Uluslararası göç, *gönüllü* olarak ya da *zorunlu* olarak gerçekleşen bir göç türüdür. Bireyin ya da birey gruplarının kendi özgür iradesiyle ve daha kaliteli bir yaşam sürebilmek veya daha iyi bir iş bulabilmek için gerçekleştirdiği göç gönüllü göçtür. Birey veya birey gruplarının herhangi bir olumsuz olay sonucunda örneğin savaş, açlık, doğal afet gibi kendi özgür iradesi dışında gerçekleştirdiği göç ise zorunlu göçtür (Gür, 2017, s. 9).

4.1.3. Düzensiz Göç

Düzensiz göç kavramı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na (YUKK) göre, göçmenlerin yasa dışı veya izinsiz olarak Türkiye'ye gelmesi, Türkiye'ye yerleşmesi, Türkiye'den ayrılması ve Türkiye'de yasa dışı ya da izin almadan bir işe girip çalışmasıdır (YUKK, 2013). Şanlıöz'e göre düzensiz göç, göçmen bireylerin veya birey gruplarının toplumsal, nüfuz ve ekonomik anlamda gerçekleştirdikleri kalıcı olarak ya da transit olarak amaçlarının farklılaştığı bir göçtür (Şanlıöz, 2016, s. 140). Tanımlara bakıldığında düzensiz göç bireyin ya da birey gruplarının tam anlamda yerleşme konusunda karar veremediği ve yasa-dışı olarak gerçekleştirdiği bu sebeple de hukukun devreye girdiği bir göç türüdür. Türkiye'de düzensiz göç olgusuna bakıldığında Türkiye'nin konumu itibariyle ve gelişmiş ya da az gelişmiş ve refah seviyesi yüksek olan devletlere adeta bir köprü gibi olma hasebiyle düzensiz geçiş için önemli bir noktadadır (Tepealtı, 2019, s. 129).

4.1.4. Transit Göç

Türkiye jeopolitik konumu sebebiyle ve etrafındaki ülkeler de yaşanan ekonomik sıkıntılar, politik sorunlar, iç savaş ve dış savaş gibi sebeplerden dolayı göçmenlerin yasal veya yasa dışı olarak göç edebileceği bir ülke özelliği taşıma

sebebiyle göçmenlerin kalıcı veya geçici olarak kaldıkları bir ülke konumundadır. Bireyin ya da birey gruplarının asıl kalmak istediği ülkeye yani hedef ülkeye varmadan önce transit ve geçici olarak başka bir ülkeden geçmesi ya da kalması transit göç olarak kabul edilir. Transit göç kavramının tam manasıyla bir anlamı bulunmamaktadır ama transit ülke kavramının tanımları yapılmıştır. Bunlardan biri International Organization for Migration'ın (Uluslararası Göç Örgütü) yaptığı tanımdır: IOM'a göre transit ülke, yasal ya da yasa dışı olarak göç süreçlerinin meydana geldiği ülkedir (IOM, 2019, s. 57). Bir diğer tanıma göre ise transit ülke, hedef ülke ve kaynak ülke arasında bulunan iki ülke arasında köprü görevi gören bir ülke olarak belirtilmektedir (Tepealtı, 2019, s. 126).

Göçmenlerin transit ülkelerden biri olan Türkiye'yi tercih etmelerinin en büyük sebepleri sıkı göç düzenlemelerinin, vize sınırlamalarının, göç kontrollerinin zayıf olmasından kaynaklı olabilir (Tepealtı, 2019, s. 131). Bir diğer önemli sebeplerinden biri de göçmenlerin transit ülke olarak kaldıkları ülke de akrabalarının ve arkadaşlarının olması, kültürel açıdan onlara daha yakın olması, daha düşük yaşam seviyesi ve kaçakçılık örgütlerinin yaygın olması geçici olarak kaldıkları ülkeyi transit ülke durumuna sokabilir (Mannaert, 20003, s. 5).

4.1.5. Zorunlu Göç

Birey ya da birey gruplarının yaşamlarını ondan sonra gelecek nesillerin hayatlarını büyük ölçüde etkileyen göçlerden biri de zorunlu göçtür. Zorunlu göç insanları herhangi bir sebepten dolayı örneğin savaş, açlık, kıtlık gibi zordan yerlerinden edilmesidir. Meydana gelen bu olaylar göç etmek zorunda kalan bireylerin iradeleri dışında gerçekleşmesine rağmen gene de göç etmek zorunda kalmaları bu göç türünün en dikkat çekici özelliğidir (Keser, 2011, s. 10-11). Bahsedilen bu göç türü bireyleri zor duruma sokan ve onların üzerinde bir baskı ya da tehdit oluşturan aynı zamanda onların mutsuzluğuna sebep olabilecek açlık, savaş gibi sebeplerden kaynaklı bireysel olarak veya grupsal olarak göç edip yer değiştirmeleridir (Kaya, 2018b, s. 4710).

IOM'a göre zorunlu göç, doğaya ya da insana bağlı olarak meydana gelen olaylardan kaynaklı insanların veya insan gruplarının hayatlarına ve yaşam kalitelerine tehdit olabilecek zoraki bir durumdur.

IOM, bu göç türünü şöyle tanımlamaktadır: "Doğa veya insana bağlı sebeplerden dolayı, bireylerin ya da grupların yaşamına ve refahına yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketidir." (IOM, 2019, s. 103)

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere zorunlu göç, birey ya da kitlelerin iradeleri ve arzuları dışında meydan gelen bir göç türüdür.

Kaya' ya göre, *Arap Baharı*'nın pek çok yerde etkisini gösterdiği gibi 2011 yılında Suriye'de de etkisini göstermiş bu sebeple Suriye'de gerçekleşen vakalar iç savaşa ve silahlı çatışmalara dönüşmüştür. Bahsedilen bu silahlı çatışmalar ve iç savaş sadece çatışan kişileri değil aynı zaman da kendi iradeleri dışında gerçekleşen masum sivilleri de büyük ölçüde etkilemektedir. Bu durum toplumda ölüm, yaralanma yani kısacası yaşam refahlarını kötü duruma düşürecek sonuçların ortaya çıkmasına ve bu etkiye bağlı olarak da birey ya da bireylerin zorla göç etmelerine sebep olacaktır (Kaya, 2020, s. 232-233). Bu açıdan bakıldığında Suriye'den Türkiye'ye göç eden *geçici koruma* statüsünde yer alan Suriyeli sayısı 19.07.2023 tarihi itibarıyla 3.329.516 kişi olarak kayıtlara alınmıştır (GİB, 2023).

4.2. Göç ve Türkiye'de Göçmenlerin Hukuki Statüleri

Göç eden insanların menşe ülkeden başlayan hareketleri trasit ülkeye veya hedef ülkeye bazı sonuçlar doğurmaktadır. Ortaya çıkan bu sonuçlar göç eden kişilere bazı statülerin verilmesini meydana getirmiştir. Göç eden kişilere verilen bu statülerle ya ülkelerine geri dönmeleri sağlanmakta ya da göç ettikleri ülkede geçici korumaya tabi tutulmaktadırlar (Telsaç, 2022). Göçmenlere verilen statüler araştırmaya katkısı olması sebebiyle tanımları verilmiştir.

4.2.1. Göçmen

Tüm dünyada evrensel olarak kabul edilen bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen, kişinin göç etme kararını, hür iradesiyle ve kendi menfaati nedeniyle karar vermesine dayalı bir kavramdır. Bu sebeple bu kavram, kişilerin maddi ve manevi olarak iyileşebilmek, toplumsal hayata uyum sağlayabilmek, kendilerine ve ailelerine daha kaliteli bir yaşam sunabilmek isteğiyle başka bir mekana, ülkeye gibi doğru hareket etmelerine denir (Adıgüzel, 2019, s. 5). Göçmen ekonomik, politik, kültürel gibi birçok sebepten kaynaklı göç edebilir ama bunların en başında ekonomi gelmektedir. Ancak günümüze bakıldığında bir diğer en önemli etken de savaş ve iç

savaşlardır. Göçmenler yaşadıkları yeri kendi iradeleri ya da kendi iradeleri dışında terk etmelerindeki en büyük etkenler daha iyi bir yaşam sürebilmek ve göç ettikleri yerin yaşam kalitesinin daha yüksek olması denilebilir (Asar, 2004, s. 236).

Göçmen hakkında belirtilen tanımlara bakıldığında göç kavramı bir ülkeden yada başka bir ülkeye gerçekleştirilen yer değişikliğidir ve bu yer değişikliğini yapan kişi ise göçmen olarak ifade edilir (Erbaş, 2019, s. 323). Uluslararası Göç Örgütüne göre ise göçmen, kendi hür iradesiyle zorlama olmadan yer değişikliğine karar veren ve kendine en uygun olanı seçen kişiye denir (IOM, 2009, s. 37). Tanımlara genel olarak bakıldığında göçmen göç etme sürecinde kendi iradesini kendi kullanarak göç eder ve ekonomik açıdan vd. açılardan daha kaliteli bir yaşam sürmek için yer değişikliği yapar.

4.2.2. Sığınmacı

Sığınmacı bir diğer göç terimidir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. Maddesinde (1948), tüm insanların sığınma hakkından bahsedilir: "Herkesin, sürekli baskı altında tutulduğunda başka ülkelere sığınma ve kabul edilme hakkı vardır." (Madde 14).

Benzer şekilde IOM'a göre (2009, s. 74) de sığınma bir statü olup devletlere yükümlükler vermektedir: "Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi".

Sığınmacılara tanınan hukuki güvence bazı temel hakları da meydana getirmiştir. Bu temel hakların içerisindeki en önemlisi de göç ettikleri yere sığınan sığınmacıların sığındıkları ülkenin sığınmacıları *"geri göndermeme"* (non-refoulement) prensibidir. Bir diğer önemli temel hak ise sığınmacılara daha kaliteli bir yaşamın sunulması için asgari olanaklardan faydalanmalarıdır (Kaya ve Yılmaz-Eren, 2015, s. 17-18).

Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş birçok insanın farklı ülkelere göç etmesine neden olmuştur. Bu ülkelerin başında Türkiye, Irak, Mısır, Lübnan ve Ürdün gelmektedir. Bu göç yoğunluğu bu ülkelere sığınan göçmenlerin çıkarları için birçok

haktan faydalanmaları için çalışmalar yapılmıştır. Özellikle de Türkiye'ye sığınan göçmenlerin sağlık, iş gücü, barınma gibi haklardan faydalanmaları sağlanmıştır.

4.2.3. Geçici Koruma

Savaş, iç savaş ve çatışmaların ortaya çıkmasına sebep olan bireysel ya da grupsal göç hareketleri şiddet olaylarının artmasına ve bu şiddet olaylarından kaynaklı insan hakları ihlalleri bireysel ya da grupsal olarak göç ettikleri ülkelere sığınmaları sığındıkları ülke açısından önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu sorunu ortadan kaldırmak ve daha hızlı ve etkin bir sonuca varmak geçici koruma statüsünü meydana getirmiştir. Geçici koruma statüsünün kabul görülmüş bir tanımı yoktur bu sebeple de ilkelerini ve kurallarını belirlemek de devletlerin kendilerine bırakılmıştır (Zenginkuzucu, 2018, s. 47). İlke ve kuralları kendileri belirleyen devletler sığınan bireylere yakın bir zamanda tekrardan kendi ülkelerine dönebileceği varsayımıyla geçici bir sığınma sistemi sağlamış, bu sebeple de geçici koruma statüsü bu çerçeveye göre şekillendirilmiştir. (Yılmaz, 2015, s. 2). Bu dönemde de hala Suriye'den devam eden göç süreci, Türkiye'de geçici koruma işlemlerini uygulamak durumunda bırakmıştır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre (2022), geçici koruma şöyle tanımlanmıştır: "Yaşadığı ülkeden ayrılmaya zorlanmış, yaşadığı ülkeye geri gelemeyen, durumun aciliyetine göre ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya Türkiye'nin sınırlarını geçen yabancılar geçici korumdan yararlanabilir." (Madde 91). Suriye'den Türkiye'ye göç eden bireylere geçici koruma sağlanmış ilk zamanlarda çadır kentlerde barınma ihtiyacı karşılananlar aşama aşama kentlere yerleştirilmiştir.

4.2.4. Uluslararası Koruma

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre uluslararası koruma statüsü üç ayrı şekilde tanımlanmıştır: a) Mülteci, b) Şartlı Mülteci, c) İkincil Koruma. Bu kanunun amacı, yabancıların Türkiye'ye girişleri, yerleşmeleri ve çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden kişilere korumanın sağlanmasına ilişkin düzenlenen esaslardır (YUKK, 2013).

4.2.4.1. Mülteci

Birey eğer herhangi bir sebepten dolayı kendi iradesi dışında yani zoraki olarak göç etmek durumunda kalırsa bu kişiye mülteci denir. İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra savaşın bıraktığı kötü anlamdaki kalıcı izler ülkeler arasında bir demografik hareketliliğe neden olmuştur. Bu nedenle insanlar daha kaliteli bir yaşam arzusuyla *zorunlu göçe* mecbur bırakılmıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkisine bağlı olarak, savaşın yaşandığı ülkelerde nüfus hareketliliğine sebep olmuştur. Bundan dolayı milyonlarca insan, güvenli bir yer bulma umuduyla *zorunlu göç*e maruz kalmıştır (Deniz, 2011, s. 189). Bu sebepten dolayı birçok devlet bir araya gelip bu sorunu ortadan kaldırmak adına anlaşmalar yapmıştır. Bunun en büyük örneği de 1951 Cenevre Sözleşmesi'dir.

Cenevre Sözleşmesi'ne göre (1951), mülteci şöyle tanımlanmaktadır: "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her kişi." (Madde 1 / 2).

Yapılan bu tanımda "1 Ocak 1951" sınırlandırması 1967 yılında kaldırılmış ve mültecinin tanımı yeniden düzenlenmiştir. Türkiye Sözleşme'deki "zaman" terimini kaldırmış ama "coğrafi sınırlama" şartını devam ettirmiştir. Bu yüzden sadece Avrupa'dan Türkiye'ye göç eden kişilere mülteci denmektedir. Farklı ülkelerden Türkiye'ye göç eden kişiler buraya geçici olarak sığınabilir ve bu kişilere "sığınmacı" denilir. O nedenle Suriye'den Türkiye'ye göç eden kişilere sığınmacı denilmektedir (Kaya, 2015). Suriyeliler Türkiye'ye göç ettiklerinde mülteci değil de sığınmacı statüsüne sahip olmalarına rağmen birçok alanda destek ve hizmetler alabilmektedir. Örneğin sağlık, eğitim, iş, barınma gibi konularda göç eden insanların ihtiyaçları karşılanmıştır. Aynı zamanda mağdur edilmemeleri için de yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

4.2.4.2. Şartlı Mülteci

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 62. Maddesine göre Avrupa ülkeleri sınırları dışında gerçekleşen vakalar sebebiyle nüfusa kayıtlı olduğu ülkenin sınırları dışında yaşayan yabancı bireye ya da kötü olaylar yaşanmasından dolayı korku içerisinde olup ülkesine tekrardan dönmek isteyen vatansız bireye "şartlı mülteci" denir. Üçüncü ülkeye gönderilene kadar şartlı mültecinin Türkiye'de misafir olarak kalmasına izin verilir (YUKK, 2013, s. 21).

Şartlı mültecilik, Avrupa ülkeleri dışında gerçekleşen vakalar sebebiyle bilinmektedir. Suriye yer aldığı konum itibariyle Avrupa ülkeleri dışında bulunmaktadır. Bulunduğu konum itibariyle Suriyeliler şartlı mülteci statüsüne sığınmacı statüsüne göre daha yakın olsa da Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin daha önceden yaşadıkları Suriye'deki vatandaşlıkları halen devam ettiği için ve uluslararası koruma türlerine kişisel başvurularının açık olmaması sebebiyle Suriyelilere şartlı mülteci denmemektedir. (Fansa, 2021, s. 298).

4.2.4.3. İkincil Koruma

2011 yılında Suriye'de meydana gelen protestolar zamanla çatışmaları ortaya çıkarmış başlayan hükümet karşıtı protestolar iç savaşı tetiklemiştir. Bundan kaynaklı olarak Suriyeliler de bireysel ya da grupsal olarak farklı ülkelere göç etmişlerdir. Göç edilen ülkelere arasında tabi ki sınıra yakın olması, akraba ilişkisi gibi sebeplerden dolayı da göç yoğunluğu olmuştur. Bu sebeple Türkiye bazı uluslararası koruma prosedürü oluşturmuştur çünkü Türkiye'de Açık Kapı Politikası bulunmaktadır (Duruel, 2017, s. 208).

Bahsedilen ikincil koruma kavramı yaşam korkusu çeken kişiler için birtakım tehdit ve tehlikelere bağlı olarak sağlanmaktadır. Bu kavram, 1994 Yönetmeliği'nde yer almamasına karşın uluslararası seviye de koruma pozisyonuna sahiptir. Göçmenlere verilen bu pozisyon önceden bahsedilen mülteci ve şartlı mülteci kavramlarının içerisinde yer almamaktadır fakat göçmen ülkesine geri gönderilirse ve orada işkence, insanlık dışı muamele, tehdit, ölüm gibi kötü davranışlarla karşılanacak diye asıl ülkesi ile ikamet ettiği ülkenin yararlarından faydalanamayan veya tehdit edilmesinden dolayı faydalanmak istemeyen yabancı veya vatansız bireye pozisyon belirleme işlerinden sonra verilmektedir (YUKK, 2013).

4.3. Göç Kuramları

Sosyal bilimciler göç olgusunu ele alarak kuramsal açıdan açıklamaya çalışmış ve göç politikaları ile ilgili sorunlara çözümler bulmaya çalışmışlardır. Göç olgusuna ilişkin olarak sosyal bilimciler tarafından farklı varsayımlar ve kavramlar kullanılarak farklı nedensellik ilkesine dayandırılarak farklı kuramlar tasarlanmıştır (Uslu, 2021). Göç kavramının ortaya çıkmasıyla nedenleri ve türleri ile birlikte farklı kuramları da tasarlanmıştır.

4.3.1. Temel Kuramlar

Sosyologlar özellikle son elli senelik dönemde göç kavramını ele alarak irdelemeye çalışmış ve göç politikaları ile ilgili sorunlara çözümler bulmaya çalışmışlardır Abadan Unat'a göre, göç kavramının nedenleri ve sonuçları ile birlikte tam manasıyla açıklayabilen "tek bir kuram" yoktur (Unat, 2002, s.3). Göç kavramıyla birlikte bir takım temel kuramlar ortaya çıkmıştır. Bunlar; Ravenstein'ın Göç Kuramı, Everet Lee Göç Kuramı ve Petersen'in Göç Tipleri'dir.

4.3.1.1. Ravenstein'ın Göç Kuramı

Ernst Georg Ravenstein'ın ilk kez ortaya koyduğu çalışmaları, İngiliz nüfus sayımındaki verilere dayanmaktadır. Ravenstein'a göre göçler endüstrileşmeyle birlikte uzun mesafelerde gerçekleştirilse de kısa mesafelerde daha çok gerçekleşmektedir. Ravenstein'ın Göç Kuramı'na göre, iktisadi açıdan kişilerin yaşam seviyelerini daha kaliteli hale getirme isteği göç yoğunluğunun en mühim nedeni olabilmektedir. Ravenstein, göç hareketlerinin devamlı bir şekilde artabileceğini belirtmektedir. Aynı zaman da kadın bireylerin uzun mesafeden çok kısa mesafeli olan göçleri tercih ettiklerini, uzun mesafeli göçleri tercih eden kadın bireylerinde ancak büyük kasabalarda doğup yaşayan kişiler olabileceğini belirtmektedir. (Ravenstein, 1885, s. 198-199; Ravenstein, 1889, s. 286; Ravestein, 1889. s. 288, aktaran Uslu-Ak, 2021, s. 1753). Bu açıdan ele alındığında Ravenstein göç ile ilgili belirttiği fikirlerini yedi kanun ile temellendirmektedir (Uslu-Ak, 2021, s. 1753):

I. İnsanlar daha çok kısa mesafedeki mekanlara göç ederler.
II. Bir şehirdeki iktisadi büyümeler, şehre yönelik göçlerin başlamasına neden olur.

III. Göçün kendi başına oluşturduğu bir amacı yoktur. Bu sebeple yayılma süreci ile yayılmayı emme süreci birbirine uygun olur.
IV. Meydan gelen herhangi bir göç hareketliliği başka bir göç hareketliliğini ortaya çıkarır (Adıgüzel, 2019, s. 24).
V. Uzun mesafeli göçler daha çok gelişmiş ve sanayileşmiş alanlara doğru gerçekleşirken kısa mesafeli göçler ise merkezlere yönelik aşamalı bir ilerleyişle gerçekleşir.
VI. Şehirlerde yaşayan yerlilerin göç etme istekleri, kırsal bölgede yaşayan kişilere oranla daha düşük bir seviyededir.
VII. Kadınlar erkeklere oranla daha fazla göç isteğindedirler (Uslu-Ak, 2021).

Göç olgusu sanayileşme ve ticaret geliştikçe ve büyüdükçe daha fazla varlığını idame edecektir (Yalçın, 2004, s. 26). Ravenstein, daha önce de bahsedildiği gibi göçün daha çok yakın mesafelerde gerçekleştiğini belirtmişti. Bu açıdan bakıldığında Suriye'de iç savaştan kaynaklı meydana gelen göç hareketliliği daha çok Suriye'ye coğrafi olarak yakın olan ülkelere doğru gerçekleştiği görülmektedir. Suriyeliler daha çok kendi ülkelerine yakın olan komşu ülkeleri; Ürdün, Türkiye, Lübnan, Irak gibi ülkeleri tercih etmiştir. Yine Ravestein'ın kanunlarını dikkate alırsak Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin göç ettikleri ilk zamanlarda daha çok sınır illerinde ikamet edip daha sonraları endüstrinin ve ticaretin daha çok geliştiği illere yönelmeleri görülmektedir (Massey vd., 2014, s. 29).

4.3.1.2. Everet Lee Göç Kuramı (İtme-Çekme Kuramı) (1966)

Literatürde bir adıyla Everet Lee Göç Kuramı olarak bir diğer adıyla İtme-Çekme kuramı olarak bilinen göç kuramı, 1966 senesinde Everett Lee tarafından geliştirilmiş ve "*Bir Göç Teorisi"* başlıklı makalesinde bahsedilmiştir. Daha sonraları bu kavram farklı isimler tarafından yapılan analiz ve katkılarla çok daha farklı ve ileri bir düzeye taşınmıştır (Kaya, 2017, s. 18). Everett Lee, bahsedilen makalesinde göçmenleri göçe yönlendiren unsurları itme ve çekme diye ikiye ayırmıştır (İnce, 2019, s. 2586). Göç etme sürecinde kişileri göçe iten ve çeken sebeplerin olduğu belirtilmiş ve bu gün geçtikçe analizlerle birlikte daha detaylı bir hale bürünmüştür.

Everett Lee, göçmenleri göçe sevk eden ve göç sürecini telkin eden faktörleri şöyle sıralamıştır: a) Yaşanılan mekan ile ilgili faktörler b) Göç edilecek mekanla ilgili faktörler c) Ortaya çıkan engeller d) Kişisel faktörler (Lee, 1966, s. 49-50). Bahsedilen bu faktörlerin analiz edilmesinde itici taraflara ve çekici taraflara dikkat çekilir. Göç edilmek istenen mekandaki kötü koşullar itme faktörü, göç edilmek istenen mekandaki iyi ve etkileyen koşullar ise çekme faktörü olarak belirlenebilmektedir.

Everett Lee'nin ortaya koyduğu kuramın esas ögeleri, itme-çekme kuramın esas yapısını oluşturmaktadır. Lee'ye göre göç kaynak ülke ile göç edilmek istenen hedef ülkenin her ikisinde de itici ve çekici ögeler vardır. Çekici ögeler (+) işareti ile açıklanmaya çalışılır, itici ögeler (–) işareti ile açıklanmaya çalışılır ve iki şekilde de etkilemeyip etkisiz bir değer taşıyan ögeler de (0) işareti ile açıklanır (Aydemir ve Şahin, 2017, s. 364-365).

İşsizlik, aşırı nüfus artışı, düşük yaşam ölçüsü, işsizlik ve politik tahakkümler itici faktörler içerisinde bulunmaktadır. Ekonomik olanaklar, politik tahakkümlerin olmadığı ortamlar iş olanaklarının olması gibi çekici faktörler içerisinde bulunmaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 31).

Everett Lee'nin bahsedilen itme-çekme kuramı ele alınarak Suriye'de ve Orta Doğu'da meydana gelen göç göz önüne alındığında Suriyeli bireyleri göç etmeye sevk eden nedenler Suriye'de iç savaşın olması, çatışmaların yaşanması, siyasi zorlamalar, can ve mal güvenliğinin olmaması gibi sebeplerle ilişkilidir. İtme-çekme kuramı yeniden ele alındığında Suriyeli bireylerin daha çok Türkiye'ye göç etmesinin nedenlerinden biri de coğrafi olarak yakın olmasından kaynaklı olduğu görülebilir. Aynı zamanda Şanlıurfa'ya göç eden Suriyeli kişilerin çekici faktörleri ele alınırsa bunların arasında akrabalık bağları, ekonomi, kültürel ve coğrafi yakınlık gibi unsurlar sayılabilir (Kaya, 2017).

4.3.1.3. Petersen'in Göç Tipleri

Göç kuramlarından bir diğeri de William Petersen tarafından oluşturulmuştur. Petersen, Ravenstein'ın göç kuramında yer alan itme-çekme faktörlerini de inceleyerek iktisadın göç üzerindeki etkisini de incelemiştir. Petersen, göçleri dört kategori altında toplamıştır bunlar: a) ilkel b) zoraki c) serbest d) kitlesel (Yalçın, 2004, s. 14-17). Bahsedilen bu göçleri Petersen şu şekilde açıklamaktadır:

- İlkel (Pirimitive) Göçler: İlkel Göçler fiziksel zorluklardan kaynaklı olan örneğin kötü hava koşulları gibi doğal olarak meydana gelen çevreden kaynaklı itme faktörüyle oluşur (Adıgüzel, 2019, s. 27)
- Zoraki (Forced) Göçler: Göç eden bireylerin kendi irade ve istekleri dışında gerçekleşen göçlere zoraki (forced) göçler denir. Bununla birlikte sosyal ve politik olaylar sonucunda ortaya çıkan göçlere de bu isim verilmektedir (Aydemir ve Şahin, 2017, s. 365).
- Serbest Göç: Bu göç türünde ise göç eden kişiler göç alma kararını kendi özgür irade ve istekleri ile alırlar (Kılınç, 2020, s. 50).
- Kitlesel Göç: bu göç türünde ise göç hareketi bireysel olarak değil de çoklu olarak yani grupsal olarak kitle halinde gerçekleşmektedir (Akbaş, 2020).

Bu göç türlerine göre kişisel özellikler ve barınma özellikleri, iç savaştan ve savaştan kaynaklı ortaya çıkan toplumsal şartlar, göçten kaynaklı ortaya çıkan yüksek ekonomik maliyetleri düşüren yüksek teknolojiler veya toplumsal ağlar göçün ortaya çıkardığı belirgin üremleri arttırarak uluslararası devinimi çoğaltabilmektedir (Massey vd., 2014, s. 15). Göçün itici ve çekici ögeleri, zoraki veya gönüllü olması, bireysel ya da kitlesel olarak gerçekleşmesi göçe yönelik yapılan çalışmalarda önemli bir yere sahiptir (Anık, 2019, s. 28).

4.3.2. Ekonomik Temelli Göç Kuramları

Gerçekleştirilen bütün göç hareketleri neden, etki ve kapsam bakımından farklı dinamikler içermektedir. Fakat ekonomik ve güvenlik sebepleri, göçün başlıca en önemli sebepleri arasındadır (Görgün, 2018). Ekonomik sebepten kaynaklı göç kuramları ortaya çıkmıştır.

4.3.2.1. Neoklasik Ekonomi Kuramı

Uluslararası göç, gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelerdeki iş gücü pazarında oluşan ölçüsüzlüğün bir çıktısıdır (Ranis ve Fei, 1961, aktaran Lewis, 1982). Buna bağlı olarak iş gücü arz ve talebi ile beliren maaş anormalliğinden kaynaklı maddi durumu yüksek ve düşük olan ülkeler arasında görülen farklılıklar gelişmeye bağlı olan farklılıklardır. Ortaya çıkan bu değişiklikler maddi durumu düşük ülkelerden

maddi durumu yüksek ülkelere göçün otaya çıkmasına sebep olmaktadır (Bozdağ ve Atan, 2009, s. 163).

Neoklasik ekonomi kuramı makro ve mikro diye iki unsura ayrılmaktadır. Makro unsur, emek ve kapitalin denk bir biçimde verilmediğini öne sürer. Mikro unsur ise akla dayalı olarak maliyet ve kar hesabı yaparak daha çok gelir kazanmayı ve bireyin uygulamak istediği planları müdafaa eder (Adıgüzel, 2019, s. 28). Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göçü belirtmede bu kuram eksik ve yetersiz kalmaktadır çünkü kurama bakıldığında göçlerin temel bileşeninin iktisat olduğu belli olmaktadır. Halbuki iş kaynakları ve iş gücü sonucu ortaya çıkan çatışmalar birbirine bağlıdır. Bakıldığında Suriye'den Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin büyük çoğunluğu işsiz durumundadır (Özkarslı, 2014). Kişiler, bu sebeple kişisel menfaatleri için farklı şehirlere ve ülkelere göç ederler (Bozdağ ve Atan, 2009, s. 164).

4.3.2.2. Yeni Ekonomi Kuramı

1990'lı yıllarda Oded Stark tarafından şekillendirilen ve neo-klasik kavramıyla ilişkili olan bu kuram göç sürecinde göçmen ailenin sergilediği davranışlar üzerinde durmaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere göç kararı yalnızca kişinin değil kişinin ailesininde etkisiyle oluşmaktadır. Göç, asıl göç etmek istenilen ülke ile göç etmek zorunda kalınan ülke arasındaki ekonomik farklılıklardan, yoksulluktan, güvensizlikten gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Uslu-Ak, 2021, s. 1755).

Neoklasik iktisat biçimleri, iktisadi anlamda özellikle göç sürecine dahil olan kişi ile ilgilenmektedir. Bahsedilen bu biçimlerin genelinde kişinin kendi özgür iradesiyle ve kendi menfaati için göç etme kararı verdiği söylenmektedir. Birey, milletlerarası göç sürecinde yaşadığı yerin kültürel bağlarından ve aile bağlarından etkilenmeden sadece kendi özgür iradesine bağlı kalarak göç etmektedir (Güllüpınar, 2012, s. 62). Yeni Ekonomi kuramına bakıldığında göç etme sürecine karar vermede yalnızca bir kişi değil tüm aile üyeleri etkili olmaktadır. Tüm aile üyeleri göç etmek istedikleri hedef ülke ile kaynak ülke arasındaki farklılıkları göz önünde bulundurup birlikte düşünüp karar vererek göç etme süreçlerini gerçekleştirmektedir.

Toksöz'e göre (2006, s. 20), "Göç süreci, birçok nedeni içerisinde barındırmaktadır. Bu nedenlerin başında da; ücret farklılığı, güvensizlik, göreli

yoksulluk, gelir kaynaklarını farklılaştırma gibi çeşitli faktörler göç sürecini başlatmaktadır".

Bu kurama Suriye göçü ele alınarak bakıldığında, meydana gelen göçlerin Türkiye'ye yönelik olması hem Suriye göçünün daha iyi irdelenmesine hem de birtakım ipuçlarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Suriye'de çatışmaların ortaya çıkmasından bu yana işsizlik problemi elzem bir konudur. Meydana gelen iç savaş sebebiyle yakın ülkelere sığınmak durumunda kalan Suriyeliler açısından fakirlik önemli bir konudur (İnce, 2019, s. 2594). Hala devam etmekte olan Suriye savaşı sebebiyle birçok Suriyeli fakirlik seviyesine düşmüştür.

4.3.2.3. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

Dezavantajlı konumda yer alan (siyah) emekçilerin problemlerini ortaya koymak isteğiyle bir tasvir ortaya koyan Michael J. Piore (1972), *Notes for a Theory of Labor Market Stratification* adlı eserinde iş gücü pazarını ve karşılıklı oluşan iş gücü pazarının temel varsayımını mesele edinerek birincil ve ikincil iş pazarları (piyasaları) diye ikiye ayırmıştır. İlk olarak birincil piyasa da daha çok rahat çalışma olanakları, yüksek maaş, daha iyi bir kariyer ortamı, eş değerlik, adaletli davranma ve kararlı bir duruş öne çıkmaktadır. Bir diğeri ikincil piyasa da ise tam tersi durumlar söz konusudur örneğin düşük maaş, konforlu olmayan çalışma koşulları, nitelikli olmayan işler gibi öne çıkmaktadır. Aynı zamanda aşırı bir disiplin ve sert bir duruş ile oluşturulmuş bir ilişki görülmektedir (Piore'den aktaran İlgazi, 2019, s. 36). Birincil piyasa da kapital alandaki çalışanlar öne çıkarken ikincil piyasa da ise nitelikli olmayan işçiler öne çıkmaktadır ve bu nitelikli olmayan işçilere kötü çalışma koşulları verilmektedir (Görgün, 2018, s. 1159). İkincil grupta yerli kesimden oluşan işçilerden çok göç eden işçilerin çalıştığı görülmektedir (Adıgüzel; 2019, s. 29). Bu nedenle işçi maaşlarının düşük seviye de olduğu görülmektedir çünkü düşük maaşların yüksek maaşlar haline gelmesine mani olan sosyal ve kurumsal teftiş olguları bulunmaktadır (Massey vd., 2014, s. 24). Bu durum da yerli halkta Suriyelilerin düşük masala çalıştıkları için işlerini ellerinden aldıkları fikrini oluşturmaktadır.

4.3.3. Sosyo-Kültürel Göç Kuramları

Göçün meydana gelmesiyle dünyada yaşanan gelişmeler yaşanan her göçü kendine özgü kılmaktadır ve bu durum farklı göç kuramlarının ortaya çıkmasına neden

olmaktadır (Çağlayan, 2006). Göç hareketlerinin başlamasıyla birlikte dünyada yaşanan olaylar ve gelişmeler göç hareketlerini de etkilemekte ve bu durum da farklı göç kuramlarının doğmasına sebep olmaktadır.

4.3.3.1. Denge Kuramı

Modernleşme Okulu mütefekkirleri ile geliştirilen bu kurama göre göç olayı, endüstrileşmiş alan ve ülkeler ile endüstrileşmemiş alan ve ülkeler arasında gerçekleşen insan hareketi ve insan kuvveti geçişi oluşturarak bir dengenin belirlenmesine yol açan pozitif bir haldir. Bu sebeple modern düşünürler göç olayının dengesizlikleri ortadan kaldırdığını, bütünleşmeyi sağladığını ve pozitif bir hareket olduğunu belirtmektedir (Adıgüzel, 2019, s. 31). Ancak bu düşüncelere bazı eleştiri ve itirazlar da gelmiştir. Endüstrileşmemiş veya gelişmemiş toplumlarda bu bahsedilen durumların tam tersi olarak bazı dengesiz durumların ortaya çıktığı ve bu durumun arttığı belirtilmiştir (Çakır, 2011, s. 135,136).

4.3.3.2. Merkez Çevre (Dünya Sistemi) Kuramı

Bu kuram 1970'li yıllarda bir takım akademisyenler tarafından oluşturulmuş ve 1980'ler de ise Portes, Sassen ve Castles gibi önemli akademisyenler tarafından daha üst bir düzeye çıkarılmıştır (Güllüpınar, 2012, s. 67).

Wallerstein'ın düşüncesine göre "merkez" adı altında yer alan ülkeler, iktisadi ve toplumsal refah seviyesi açısından ileri düzeyde olan ve kapitalizmin oluşturduğu ilişkiler ağını da içselleştirmiş ülkelerdir. Merkez ülkelere tabi olan "çevre" ülkelerle merkez ülkeler kapitalizmin meydana getirdiği değerler açısından iktisadi ilişkilerde birbirlerine bağımlı bir hale gelmişlerdir (Oktik ve Değer, 2013, s. 109-110).

Kapitalizmin meydana getirdiği ihtiyaçlar karşılıklı olarak oluşan bağımlılığı ortaya çıkaran en önemli etmendir. Ortaya çıkan bu bağımlılık ilişkisi ile merkez kategorisinde yer alan ülkeler ham madde, ucuz iş gücü, pazar için çevre ülkelere gereksinim duymaktadırlar. Bundan kaynaklı çevre ülkeler tarafından verilen ham maddeyi daha ekonomik yani daha ucuz iş gücü kullanılarak daha uygun harcamalarla gelir elde edilmektedir (Çağlayan, 2006, s. 80).

Sömürgeci sistem ve ucuz iş gücü merkez ve periferi ülkelerin varlığı ile ortaya çıkmış ya da daha belirgin hale gelmiştir. Örnek vermek gerekirse Fransa tarafından

Cezayir'e uygulanan sömürgeci tavır Cezayir Göçü'nü meydana getirmiştir ya da Almanya'nın 1960 ve 1970'lerde ortaya koyduğu emek talebi Türkiye'den Almanya'ya doğru yapılan göçü ortaya çıkarmıştır. Hatta Hindistan'ı İngilizlerin sömürmesi de bir diğer önemli bir örnektir. (Castles ve Miller, 2008, s. 36). Bu sebeple meydana gelen göç hareketliliği göç veren ülkeleri birtakım alanlardan kayıplara uğratmıştır ve ortaya çıkan emek ve insan gücü gibi kaynakları da devamlı olarak tüketilmesine sebep olmaktadır (Çakır, 2011, s. 136).

4.3.3.3. Göçmen İlişkiler Ağı (Network Kuramı)

Genel olarak göç kuramlarında iktisadi özellik başta olsa da bu özellikten daha da önemli olan *göçmen ağı kuramı* var olmaktadır. Ağ kuramı göç sürecinde önemli bir yere sahiptir. Göç sürecinde ikamet edilen mekan, kişi veya grupların yaşamları ve onlardan sonra gelen kuşakları bile telkin etmektedir. Bahsedilen etkileme süreci düşünüldüğünden daha da uzun bir süreçtir (Castles ve Miller, 2008, s. 30). Asıl göç edilmek istenen hedef ülke, göç etmek isteyen kişi veya grupların istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek mekanlar olarak kabul edilir. Göç eden birey ya da gruplar göç ettikleri yerde oldukça geniş bir ilişki bağları oluştururlar. (Kaya, 2017, s. 16-18). Ağ kuramı, kişi veya toplulukların göç etmek istedikleri mekan, göç ettikleri mekandaki kişilerle ilişkileri gibi bireyler arasındaki kapital olgusunu öne çıkaran bir kuramdır (Abadan Unat, 2002, s. 18).

Anlaşılacağı üzere burada bahsedilen ana unsur, meydana gelecek göç süreci sadece kişiyi değil, ailesini de merkeze almaktadır. Aile, göç sürecinde ortaklaşa bir şekilde hareket etmeli ve aile bireylerinin menfaatlerini önde tutmalıdır (Türkmen, 2018, s. 32).

Çalışmada Suriyeli üniversite öğrencileri göç ederken kan ve soy bağı olan kişilerle bağlantı kurarak göç süreçlerini başlattıklarını belirtmişlerdir. Göç etme sürecinde nerede kan ve soy bağı olan kişiler varsa onlarla sosyal medya aracılığıyla iletişime geçerek göç etmişlerdir. Sosyal medya ile iletişim kurarak onlardan yardım istemişler onlardan birçok konuyu danışmışlardır.

4.3.3.4. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramı, birden fazla ülkenin iktisadi, politik ve ülkeler arası göç olaylarında ortaya çıkan göçmen değişimiyle oluşan olgu üzerinden kurulan bir göç

kuramıdır (Adıgüzel, 2019, s. 31). Göç sistemleri kuramı ile oluşan göç hareketleri devletlerarası münasebetlerin artmasına ve göç hareketlerinin daha da yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Ülke sınırları olarak birbirine yakın olan ülkelerin çok eskiden beri süre gelen iktisadi, kültürel, politik ilişkileri aynı zamanda sınır olarak birbirine yakın olmayan ülkeler arasında da olabilmektedir. (Çağlayan, 2006, s. 82). Aslında bakıldığında sadece fiziksel özellikler değil iktisadi ve politik özellikler de göç hareketlerini etkilemektedir. Aynı şekilde göç olgusunun meydana gelebilmesi için illa ki ülke sınırları olarak coğrafi yakınlığın olması mecburi değildir diğer başka sebepler de önemlidir. Bahsedilen bu kuram, politik ve iktisadi koşullarla gelişmekte ve güncelleşmektedir (Massey vd., 2014, s. 34). Bu nedenle söz konusu kuram, kişiler arasındaki kan bağı, soy bağı, diğer bağlardan kaynaklı değil de daha çok ülkeler ve devletlerarası ortaya çıkan bağlar ve ilişkiler ile ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bahsedilen bu kuramı içselleştiren kuramcılar, toplumsal ağ kuramını sürekli olarak kullanmışlardır (Adıgüzel, 2019, s. 33).

5. MEDYA, DİJİTALLEŞME VE SOSYAL MEDYA PLATFORMLARI

5.1. Medya

Medya kelimesinin kökeninin Latinceden geldiği bilinmektedir. Medya kavramı Latincede araç ve ortam anlamlarına gelen medium kelimesinden türemiştir. Aslında medya kavramı birçok çeşit bilgilerin kişilere ve gruplara yönlendirilmesinden kaynaklı bilgilendirme, öğretme gibi duyusal ve görsel araçların bütününe verilen isimdir (Soydan, Alpaslan, 2014, s. 57). Bakıldığında medya insanların bilgilenmek, öğrenmek, aydınlanmak için merak ettiği konuları edinebilmek için başvurdukları mecradır. Medya kavramının ortaya çıkması bireylerin iletişim kurmak istemleriyle paralellik gösterebilmektedir. Bu sebeple medyanın tarihsel ortaya çıkışı ile insanlık tarihinin ortaya çıkışının aynı zamana denk geldiği düşünülebilir. Tarihin ilk vakitlerinde insanların iletişim kurmak amacıyla ateşi ve dumanı kullanmaları, güvercin ile posta yollamaları, barındıkları yerlere resimler çizmeleri gibi iletişim ihtiyacı gösterdiklerinin bir kanıtıdır. Bu sebeple de medyanın gelişimine de ön ayak oldukları görülebilmektedir. İnsanlar tarihin ilk zamanlarından beri iletişim kurma isteğinde bulunmuş ve bunu farklı şekillerde belli etmişlerdir. Bu da insanlar arasında iletişimin oluşmasına ve birbirlerine bilgi alışverişinde bulunarak medyanın oluşmasına zemin hazırladıkları görülmektedir. Anlaşılacağı üzere medya, kişilerin sözel olarak iletişime girmesi ile gelişim ve genişleme göstermiştir. Bu şekilde konuşma ile hem sözel kültür hem de kültürel bir akım meydana gelmiştir. Bu şekilde toplumlar birbiri ile etkileşime girmiş ve sözel kültür toplumlara yayılmıştır (Berger ve Luckmann, 2008, s. 80-101; Giddens, 2005, s. 508). Yazıyla metinlere dönüşen bilgiler, haberler gibi kişiler arasında paylaşılmıştır. Bu da toplumsal düzenin ve kültürel etkileşimin ve kültürün gelişiminin daha da ilerlemesine sebep olmuştur (Vardarlıer ve Zafer, 2019, s. 356).

M.Ö. 3200'lerde Sümerlerin yazıyı icat etmessiyle gelişen medya matbaanın da icadıyla çok daha büyük bir hızla ilerlemiştir (Özbay, 2005, s.71). Bu sayede çoğaltılan bilgi ve metinler çok daha fazla insana ulaşabilmeyi desteklemiştir (Özçağlayan, 2008, s. 133). Matbaa sayesinde sözel olarak gelişip daha sonra elle yazılarak çoğaltılan metinler daha hızlı bir hal almaya başlamış ve daha fazla kesime ulaşmaya başlamıştır. İlerleyen zamanlarda medya kavramının kitle iletişim araçlarına

dâhil edildiği görülmektedir ve günlük dilde de kullanımı giderek artmıştır. Bu sayede medya kelimesi ile iletişim araçları ve ortamları kast edilmeye başlanmıştır (Soydan, Alpaslan, 2014, s. 57). Medya sayesinde birçok kesime ulaşabilmek medyanın iletişim araçlarından biri olarak kabul edilmesine neden olmuş ve öyle kabul edilmeye başlanmıştır.

Medya kelimesi, iki kişi arasında direkt, bir arada olmadan ve karşılıklı olarak birbirleriyle temas kurmadan uzaktan olacak şekilde iletişim kurmaya denir (Maigret, 2014, s. 41). Bireyler nüfus arttıkça büyük bir grup ya da toplum haline geldiklerinde etraflarında yaşanan olaylar hakkında bilgi edinmek ve öğrenmek istemişlerdir. İnsanoğlu toplum haline geldiğinden beri bilgi edinme istek ve merakları da büyümüştür. Tarihin ilk zamanları insanlar elleriyle resim, yazı, metin ve şekil ile diğer insanlara bilgi veya haber vermek istemişlerdir. Ancak matbaa ortaya çıkınca zamanla el yazımı ortadan kalkmış onun yerine daha ivedi ve uygun bir şekilde kullanılan ve basım tekniğiyle oluşan gazete ve kitaplar ortaya çıkmıştır (Aşkın, 2020). İnsanların birbirlerine haber verme ya da bilgi edinme ve öğrenme süreçlerinde medya önemli bir yere sahiptir.

Teknolojinin gelişmesi ve bilgi edinmek için kullanılan iletişim araçları bakımından yaşanan teknolojik büyüme söz konusu araçlarında gelişmesine ve değişmesine sebep olmuştur. Dijitalleşme sürecinde yaşanan gelişimler ve değişimler medya sektöründe ve haberleşme alanında büyük değişimlerin yaşanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda teknolojik gelişim beraberinde iletişim sektörünün gelişmesini sağlamıştır (Aktaş, 2018, s. 203). Tarihin ilk dönemlerindeki ve sonraki gelişen modern dönemlerine bakıldığında bu durum kendini daha belirgin bir şekilde göstermektedir. Aynı zamanda birbirleriyle iletişim veya haberleşme gerçekleştirmek için ise duman yolunu veya bir yere vurarak ses çıkarma yolunu kullanırlardı. Bakıldığında insanlar yazının ortaya çıkmasından önce birbirleriyle iletişim kurmak, haberleşmek ve bilgi edinmek için söz aracını kullanırlardı (Morva, 2014, s. 2-25). Günümüze bakıldığında ise iletişim ve haberleşme araçlarının bireylerin kendi özgür iradelerine göre bir veya birden fazla kullanabildikleri görülmektedir.

5.1.1. Geleneksel Medya ve Yeni Medya

Kişiler birbirleriyle iletişim esnasında iken üç faktörden faydalanmaktadır: a) söz b) ses c) görüntü. Bu nedenle ortaya üç adet medya türü çıkmaktadır: a) görsel b) işitsel c) yazılı. Matbaanın gelişimi ile yazılı metinler ortaya çıkmış bu da yazılı medyanın meydana gelmesini sağlamıştır. Teknolojik araçların büyümesi ve ilerlemesiyle radyo icat edilmiş bu da işitsel medyanın meydana gelmesini sağlamıştır. Aynı şekilde teknolojinin ilerlemesiyle televizyon ortaya çıkmıştır söz konusu bu icatta ses ile birlikte görüntü de vermesinden dolayı görsel medyanın meydana gelmesini sağlamıştır. Özellikle sesi, yazıyı ve görüntüyü bir arada toplayan bilgisayarın da icat edilmesiyle ve üstelik internetin de ortaya çıkmasıyla yeni medya kendini belirgin olarak göstermiş ve insanlar tarafından yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır (Küçük, 2023, s. 11).

Ortaya çıkan söz konusu yeni medya, haberleşme sürecinin cep telefonu, bilgisayar gibi iletişim araçları aracılığıyla dijital âlemde oluşmasına fayda sağlamaktadır. Artık yeni medya, görüntüyü, metini ve yazıyı bir arada tutma ve bunların aracılığıyla iletişim kurma fonksiyonuna sahiptir. Görüntüyü, metini ve yazıyı bir arada bulunduran bilgisayar, insanların bilgilere daha hızlı ve kolay bir şekilde erişmelerine, birbirlerine paylaşmalarına ve edinilen ve paylaşılan bilgileri daha gelişmiş bir noktaya taşımalarına olanak sağlar. Dolayısıyla geleneksel medyayı yeni medyadan ayıran en önemli fonksiyon yeni medyayı kullanan kişilerin birbirleriyle istenildiği gibi daha uygun bir şekilde iletişim kurabilmeleri, edindikleri veya öğrendikleri bilgileri geliştirebilmeleridir. Bu sebeple kişiler geleneksel medya alanına göre yeni medya alanında daha aktif bir konumdadırlar (Şahin vd., 2016, s. 50-63). Bireylerin birbirleriyle veya bilgiyi veren kaynağın kendisiyle birebir iletişim kuramadığı radyo, basın, televizyon, sinema gibi araçlar etkisiz kaldıkları için geleneksel medya veya diğer adıyla eski medya diye görülmektedir. Ancak bireylerin karşılıklı olarak iletişim kurabildikleri internet, bilgisayar, cep telefonu, teletext gibi araçlar yeni medya olarak görülmektedir (Şahin, 2016).

Bakıldığında eski medya türleri bilgiyi tek taraflı sağlamaktadır. Bu sebeple eski medyada verici etkili alıcı ise etkisizdir. Alıcı bilgiyi vericiye yönlendirir ama alıcı verilen bilgiye cevap veremez. Fakat yeni medya türleri dijitalleşmenin de

etkisiyle ve teknolojinin de büyümesiyle verilen bilginin alıcı tarafından etkili bir şekilde alınmasına ve geri dönütüne olanak sağlamaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere yeni medya da hem alıcı hem de verici etkili bir konumdadır (Çaha, 2020, s. 216-217).

Özellikle 19. yüzyılda telgrafın icat edilmesi kolay ve hızlı bir şekilde iletişimin ve haberleşmenin oluşmasına imkân vermiştir. Daha sonraları özellikle de 21. yüzyılda telgrafın yanında birde televizyonun icat edilmesi ve her tarafta etkisini göstermesi iletişimin ve haberleşmenin çok daha etkili bir şekilde olmasına ve artmasına olanak vermiştir. Son birkaç yılda ise özellikle internet ve onun etkisiyle ortaya çıkan sosyal medya iletişi mi çok daha üst bir seviyeye çıkarmıştır (Koçer, 2020).

5.2. Medyanın Türleri

Tarihe bakıldığında insanlar birbirleriyle iletişim kurmak ve bilgi hem verip hem de edinmek için bazı yollara teşebbüs etmişler ve çeşitli şekillerde iletişim araçları ortaya çıkarmışlardır. Bilgi tarihin her çağında en önemli unsur olarak görülmüştür. Dolayısıyla elde edilen bilgileri saklamak ve onlardan sonra gelecek bireylere devretmek niyetiyle durmadan çok daha etkili ve yeni yollar denenmiştir. Bilgiyi devreden araçların hemen hepsi medya sözcüğü ile ilişkilendirilir. Medya sözcüğü insanlar arasında karşılıklı olarak iletişim kurmalarından ziyade uzaktan iletişim kurmaları anlamına gelmektedir. Bu bağlamda medya aracılığıyla kişiler edindikleri bilgiyi diğerlerine daha kolay ve ivedi bir şekilde yönlendirebilmekte ve öğrenmek istedikleri bilgiye yine daha kolay ve hızlı bir şekilde edinmelerini sağlamaktadır. Medya kavramı üç kümeye ayrılmaktadır: a) İşitsel Medya (radyo ile kurulan iletişim) b) Basılı Medya (gazete ile kurulan iletişim) c) Görsel Medya (televizyon ile kurulan iletişim) (Yaşar, 2020). Son zamanlarda teknolojinin ve dijitalleşmenin büyümesinden kaynaklı bilgisayarın ve internetin ortaya çıkması insanlar arasındaki etkileşim ve iletişim büyük bir gelişme göstermiştir. İnsanlar artık bilgiye çok daha kolay ve pratik bir şekilde ulaşmış ve ulaştırmışlardır.

5.2.1. Görsel Medya

Medya türlerinden bir diğeri de görsel medyadır. Bakıldığında kişiler çevresinde meydana gelen vakaları ve bilgileri görme duyularını kullanarak öğrenirler.

Görsel vasıtalarla bilgi edinildiğinde bazı olgulardan faydalanılmaktadır: Işık, renk, fotoğraf, şekil, resim gibi (Aktaş ve Kılıç, 2013, s. 157). Bilgi edinme ve bilgi verme sürecinde görsellerden ve görüntülerden faydalanmaya görsel medya adı verilmektedir. Örneğin video, fotoğraf, sinema gibi (Sucu, 2021, s. 52-68). Görsel medya, yaşı kaç olursa olsun ya da eğitim düzeyi ne olursa olsun bireylere fayda sağlamaktadır yani özel bir özelliğinin olmasına gerek yoktur. Bu sebeple görme bozukluğu yaşayan bireyler dışında hemen herkes görsel medyadan yararlanabilmektedir.

5.2.2. İşitsel Medya

Ses kaynağı kullanılarak ortaya çıkan medya türüne işitsel medya denmektedir. Bahsedilen işitsel medya türünde görsel medyanın içerdiği görüntü, fotoğraf, video gibi bulunmamaktadır. İşitsel medyaya en büyük örnekte hiç şüphesiz radyodur. Radyonun icat edilmesiyle birlikte basılı medya türlerinden olan gazeteye duyulan ilgi ve ihtiyaç azalma göstermiştir. Bu sebeple basılı medyadan çok işitsel medyaya olan ilgi ve değer de artmıştır (Koçer, 2020). Görsel medya gibi işitsel medya türünde de özel bir özelliğe veya ihtiyaca gerek yoktur. Farklı yaşlara sahip olan ve eğitim düzeyi farklı olan bireyler tarafından kullanılabilmekte ve faydalanılabilmektedir. Aynı şekilde işitsel medyadan faydalanabilmek için yaş olarak büyük olmaya yani yetişkin olmaya gerek yoktur çocuklarda faydalanabilmektedir. Okuma-yazma bilmeyen kişiler de çok rahatlıkla işitsel medyadan faydalanabilir. Ancak işitme problemi yaşayan kişiler işitsel medyadan faydalanamamaktadır. İşitsel medyadan faydalanabilmek için işitsel bir düzeyde aktarılan bilginin algılanabilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda bireyler işitsel medyadan faydalanırken farklı işlerle de ilgilenebilirler. Örneğin temizlik yapan birinin aynı anda hem temizlik yapabilmesi hem de müzik dinleyebilmesidir.

5.2.3. Basılı Medya

Kişiler edindikleri bilgiyi diğer insanlara veya gelecek nesillere aktarabilmek için daha güvenli ve kalıcı olan yazılı iletişime gereksinim duymuşlardır. İnsanların dil aracılığıyla kullandıkları sözcükler veya sözler diğer insanlara ya da gelecek nesillere aktarabilmek için sembolleri ve bunun sonucunda ortaya çıkan yazıyı kullanarak basılı medyanın ortaya çıkmasına vesile olmuşlardır (Aktaş ve Kılıç, 2013,

s. 145-146). Görsel kaynaklar (fotoğraf gibi) ve yazılı kaynaklar ile iletişim kuran medya türüne basılı medya denir. Basılı medyaya en büyük örnekler dergi ve gazetedir. Geçmişten beri insanları bilgilendirmek için ortaya atılan çalışmalar basılı medya ile ortaya çıkmış ve yayılmıştır (Sucu, 2021). Diğer medya türleri gibi hemen herkese yönelik değildir çünkü basılı medyanın kişiye hitap edebilmesi için belirli bir eğitime sahip olup okuma-yazma bilmek önem arz etmektedir.

İnternetin ve televizyonun var olması basılı medyaya olan ilgisi düşürebilmektedir. Bu sebeple gazetelere ve dergilere daha ilgi çekici konular konularak basılı medyaya olan ilginin düşürülmesi engellenmeye çalışılmaktadır.

5.2.4. Dijital Medya

Mobil teknolojilerin ilerlemesiyle ve 1990'lı senelerde ortaya çıkıp insanlık yaşamını büyük ölçüde etkileyen internet gittikçe daha fazla ilerlemekte ve insanlar tarafından çok fazla ilgi duyulan bir hale gelmiştir (Yaşar, 2020). Dijital medyayı diğer medya türlerinden ayıran en önemli özellikleri; bütün medya türlerinin bir arada olması, araştırma yapmaya uygun olması, insanlar arasında iletişimi çok daha kolay ve hızlı sağlayabilmesi, sanal ortamlar kurabilmesidir. Dünya'da olan biten her şeyden haberdar olabilmek internet sayesinde mümkündür. Bu sebeple daha önceden de belirtildiği gibi dijital medya en kolay ve en hızlı olan medya türüdür. Dijitalleşme ve internet aracılığıyla dünyada olan biten her şey sadece olayın meydana geldiği kesim tarafından değil bütün bir kesim tarafından bilinebilmektedir. İnternet bütün bir coğrafyaya yayılmış olup insanlar bilgiye ihtiyaç duydukları her vakitte anında ve kolay bir şekilde ulaşabilmektedir.

Dijitalleşmenin büyümesiyle bilim, gazete, sinema, sanat, toplumsallaşma gibi ortamlarda gelişme, değişme ve dönüşme görülmektedir. Elde edilen bilgilerin bir araya getirilmesi, saklanması ve gelecek nesillere aktarılmasını vesile olan bilgisayar haberleşme sürecini ivedi bir şekilde hızlandırarak kişinin yaşamında kıymetli bir yerde gösterilmektedir (Bulduklu ve Şeker, 2020). Bu nedenle kişisel ve sosyal yaşamda da büyük bir değişim görülmektedir. Dolayısıyla günümüz toplumu *"ağ toplumu"* olarak tanımlanabilir (Babacan, 2011, s. 65).

Uzun yıllar sadece yazıya ve görsele dayalı olan iletişim akışı zamanla ses ve görüntünün de eklenmesiyle zaman ve yer sürecini de büyük bir değişime ve

dönüşüme uğramasına neden olmuştur. Özellikle bilgisayarın ve internetin icat edilmesiyle bu değişim ve dönüşüm daha da hızlanmıştır ve eskiye göre çok daha farklı olan ve bütün medya türlerini içeren yeni bir iletişimin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu değişen ve dönüşen gelişmeler toplumlarında gelişmesine ve yenilenmesine olanak sağlamıştır.

5.3. Sosyal Medya

Sosyal medya; ikinci kuşak internet teknolojisinin insanlığa yönelik olarak sergilediği iki taraflı ve beraberinde olacak şekilde bilgi aktarımıyla beliren bir yeni kitle iletişim yapısıdır (Avşar ve Varış, 2022, s. 352-353). Sosyal medya, internet üzerinden interneti kullanan bireylerin iletişimde ya da etkileşimde bulunabildiği, içerik paylaşabildiği ve iletişim kurabildiği dijital ortamlardır. İnsanlar düşüncelerini, fotoğraflarını, videolarını vd. paylaşımlarını bu ortamlarda paylaşabilirler ve diğer bireyler paylaşılan bu paylaşımlara yorum yaparak düşüncelerini ifade edebilirler. Sosyal medya, bireylerin özel yaşamlarını, hobilerini ve bir olay ya da durum hakkındaki fikirlerini başka kullanıcılarla paylaşmalarına olanak sağlar. Aynı şekilde mesajlaşma, grup sohbetleri ve video konferans gibi araçlarla iletişim kurabilmelerini sağlar, bu şekilde kullanıcılar arkadaşlarıyla, aileleriyle veya diğer kullanıcılarla iletişim kurabilirler ya da bağlantı sağlayabilirler (Babacan, 2011).

2000'li yılların başlarında dünya yaşamının içine giren sosyal medya, kişilerin birçok konuda düşüncelerini diğer kişilerle paylaşıma sunabildikleri sanal bir mekândır. Sosyal medya, internet aracılığıyla çalışan, fayda sağlayabilecek birçok uygulamayı kullanıcılara sunan, kullanıcılar arasındaki bilgi alışverişini ivedileştiren ve bu şekilde kişiler arasındaki iletişimin oluşmasında etkisi büyük olan dijital bir mekândır (Aktaş ve Kılıç, 2013, s. 145-146). Örnek vermek gerekirse, gerçekleşmiş önemli bir olayı bir gün sonra gazeteden ya da televizyon kanallarından dakikalar belki de saatler sonra öğrenmek yerine sosyal medya platformları sayesinde çok daha hızlı bir şekilde öğrenebiliriz. Bu nedenle dünya hayatına ayak uydurabilmek, kitleleri ilgilendiren konuları daha hızlı ve kolay bir şekilde öğrenebilmek için sosyal medya, bilinçli ve dikkatli bir şekilde kullanılırsa çok önemli bir yerdedir.

Sosyal medya zaman ve mekândan bağımsız olması sebebiyle insanların geneli tarafından çok hızlı bir şekilde kullanılabilmektedir. Bu nedenle sosyal medya sosyal

hareketlerde kendini etkili bir şekilde göstermekte ve birçok faaliyetlerde görülmektedir. Kişilere gösterdiği özgür ortam ve kendini gerçekleştirebilme durumu sosyal medyaya olan ilgiyi daha da arttırmaktadır. Sosyal medya da ortaya çıkan platformların etkisiyle kişiler bilgileri çok daha kolay ve hızlı bir şekilde yayabilmektedir. Bahsedilen sanal ortam sosyal medya, ayrı mekânlardaki insanları bir araya getirmenin yanında aynı gaye ile bir araya gelmiş insanları da bir arada tutmaktadır. Bu sebeple sosyal medya bağlayıcı bir model sergilemektedir. Bu sayede herhangi bir konu hakkında bir araya gelmiş örgütler, topluluklar, gruplar faaliyetlerini, duyurularını ve bilgilerini haber edebilme fırsatı bulmuştur (Babacan, 2011).

Sosyal medya platformları, bilgi alışverişini ve ayrı fikir ve tecrübelerin diğer kişilerle paylaşılmasına olanak sağlayan bir sanal ortamdır. Sosyal medya uygulamalarında kullanıcıların geneli kendine ait içerikleri oluşturabilmekte ve bu sebeple sosyal medya içeriklerine de zemin oluşturabilmektedir. Önceleri haber edinme, bilgi kaynaklarına ulaşma ve bunları yayma sıkıntılı ve zor iken şu anda sosyal medya platformları sayesinde çok daha hızlı ve kolaydır (Karaçelik, 2019, s. 82). Sosyal medya platformları, geleneksel medya türleri olan radyo, televizyon, gazete gibi araçlardan çok daha ayrı özellik ve işleyişleri bulunmaktadır. Sosyal medyayı, diğer araçlardan ayıran en önemli ve belirgin özelliği bilgi paylaşımının aynı zamanda olmasıdır. Bu duruma paralel olarak sosyal medyada iki yönlü bir etkileşimde vardır. Kullanıcılar birbirlerine hemen hızlı bir şekilde cevap verebilmektedirler. Geleneksel medyaya kıyasla sosyal medya kullanıcılara online yani çevrimiçi katılım sağlamaktadır (Babacan, 2011). Sosyal medyanın birçok kitleye ulaşabilme özelliğinin olması, çevrimiçi kullanıcıları içermesi, hızlı ve etkin olması kişilerin yaşamında gerekli bir şeymiş gibi görülmesi, yeni medyada daha önemli bir konuma gelmesini ve daha tanınır bir hale gelmesini sağlar. Aynı zamanda kişi nerede olursa olsun çok rahat ve kolay bir şekilde sosyal medyaya erişebilmesi yani fiziksel bir rahatlığın söz konusu olması ve zaman açısından da esnekliğinin olması sosyal medyanın yaygın olarak kullanılmasını sağlamıştır.

Sosyal medya, kişilerin sosyalleşmesine büyük derecede etki göstermektedir. Bahsedilen bu etki hayatın her anına ve zamanına işlemektedir (Yalman ve Açıkgöz, 2020, s. 195-214). Kişilerin sosyal medya platformlarını kullanmalarının en önemli

sebeplerinin temelinde özel bilgilerini veya kişisel hayatlarını başka kişilerle paylaşma isteği vardır. Özel hayatlarını ve kişisel bilgilerini paylaşmak kişileri mutlu edebilmektedir. Kişi özel hayatını, ilgi ve yeteneklerini diğer insanlarla paylaşarak kendini gerçekleştirmeyi ve diğer kişiler tarafından görünür hale gelmeyi amaçlamaktadır. Aslında bu yalnız kalmaktan veya yokmuş gibi sayılmaktan oluşan korkunun dışa vuruşudur (Karaçelik, 2019, s. 74). Sosyal medya birde kullanıcılara yönelik yapmış olduğu paylaşım içerikleriyle kişilere üretim yapabilme faydası da sağlamaktadır. Bu sebeple kullanıcı hem içerikleri tüketebilir hem de üretebilir. Kullanıcının içeriği hem tüketip hem de üretebilmesi sosyal medyanın değerini bir kez daha arttırmaktadır (Koçer, 2020).

Sosyal medya uygulamaları içerisinde en çok tercih edilen instagramın kullanıcı sayısı her geçen gün daha fazla artmaktadır. Global Oveview'in 2023 yılı raporuna göre instagramda en fazla vakit geçiren ülkeler arasında Türkiye birinci sırada yer almaktadır. Dünya ortalamasında instagramda geçirilen vakit 12 saat iken Türkiye'de ise 21.4 saattir. Türkiye'yi; 17.6 saat ile Arjantin, 15.4 saat ile Brezilya ve 14.9 saat ile Hindistan vs. takip etmektedir (T24, 2023).

Sosyal medya da birçok farklı ortamlar bulunmaktadır ve bunlar farklı özelliklere sahiptir. Örneğin, Facebook, X, Instagram, WhatsApp, YouTube vd. gibi insanlar tarafından popüler hale gelen sosyal medya ortamları bulunmaktadır. Sosyal medya platformları, kullanıcıların gündemde olan haberleri takip etmelerini, güncel olaylar ve haberler hakkında bilgi almalarını ve sosyal iletişim ve etkileşimlerini artırmalarına olanak sunmaktadır. Fakat bazen doğru olmayan bilgilerin yayılmasına, siber zorbalık yapılmasına ve mahremiyet konusunda ihlallerin olacağına sebebiyet vermektedir. Bu sebeple, sosyal medya platformları çok dikkatli bir şekilde kullanılmalı ve ortaya atılan bilgilerin iyice araştırılıp teyit edilip doğru bilgilere ulaşılması gerekmektedir ve bu doğru bilgilere ulaşılınca diğer kullanıcılarla da paylaşılması önem arz etmektedir (Darı ve Yalçın, 2020). Dünya genelinde yapılan araştırmaların istatistik sonuçlarına bakıldığında 7.89 milyar kişiden oluşan nüfusun 4,55 milyar kişi sosyal medya uygulamalarının en az bir tanesini kullanmaktadır. Yine araştırmalara bakıldığında 2021 yılından itibaren dünya nüfusunun 2,895 milyarı Facebook, 2,291 milyarı YouTube, 2 milyarı WhatsApp, 1,3 Milyarı Instagram ve 1 milyarı da TikTok uygulamalarını kullanmaktadır. Aynı zamanda bu kişiler sosyal

medyada günlük ortalama 2 saat 27 dakika vakit geçirdikleri tespit edilmiştir (Diken, 2023). Türkiye'nin istatistik verilerine bakıldığında 2022 yılı TÜİK verilerine göre internet kullanımı 16-74 yaşındaki bireylerde %85'tir. İnternet kullanımı cinsiyetlere göre de değişmektedir erkeklere %89,1 iken kadınlarda ise %80,9'dur (TÜİK, 2023). Aynı şekilde TÜİK'in 2022 yılı istatistiklerine göre Türkiye'de en fazla kullanılan uygulama %82 WhatsApp, %67,2 YouTube ve %57,6 Instagram'dır. Türkiye'de erkeklerin %85,9'u WhatsApp, %70,8'i YouTube ve %61,5'i Facebook kullanmaktadır. Kadınların ise %78,1'i WhatsApp, %63,7'si YouTube ve %55,9'u ise Instagram kullanmaktadır (Rudaw, 2023). Bahsedilen bu veriler Türkiye'deki siyasal kimliklere bakılmaksızın toplanmıştır. Sosyal medya uygulamalarını yoğun olarak kullanan Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medya uygulamalarındaki paylaşımları, paylaşım amaçları ve ne tür şeyler paylaştıkları çalışmada anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Sosyal medya hakkında önemli bazı sosyologların görüşlerini incelemekte sosyal medya ve dijitalleşme hakkında büyük katkı sağlayacaktır. Manuel Castells, İspanyol "Network Society" isimli eserinde, sosyal medyanın dijital ağlar ve iletişim teknolojileri üzerinden çok daha farklı ve yeni bir toplumsal yapının oluşmasına sebep olduğunu belirtmektedir. Castells'a göre sosyal medya, toplumun nasıl geliştiğiyle, nasıl bir şekilde iletişim kurduğuyla ve ortaya çıkan ilişkinin nasıl şekillendiğiyle yakından ilgilidir(Castells, 2000, s. 469). Zygmunt Bauman, modern toplumun "akışkan modernite" olarak betimlediği bir kavram ortaya atmıştır. Bu kavramıyla, sosyal medyanın insan ilişkilerini daha karmaşık ve belirsiz bir hale getirdiğini ve insanlara güveni zayıflattığını belirtir (Bauman, 2017, s. 210). Sosyal medya araştırmacısı Danah Boyd, sosyal medya platformlarının ve dijitalleşmenin gençler ve toplum üzerindeki etkisi üzerinde araştırmalar ve çalışmalar yapmıştır. Gençlerin sosyal medya kullanmasının, onlarda kimlik gelişimlerinde, sosyal ilişkilerinde ve iletişim biçimlerinde birçok değişikliklerin görülebileceğini belirtmektedir (Çizmeci, s. 19). Sosyolog Erving Goffman, "öz sunum kuramı" olarak bilinen kuramıyla, kullanıcıların sosyal medya ortamlarında kendilerini nasıl bir şekilde sunduklarını ve bu şekilde nasıl bir sosyal kimlik oluşturduklarını ve yönettiklerini açıklamaya çalışır. Sosyal medya platformlarının, kullanıcıların sosyal kimliklerini ve toplumsal rol oynamalarını farklı bir şekilde etkileyebileceğini belirtir (Kavut, 2018, s. 5-6).

Sosyologların bu görüşleri, sosyal medya platformlarının toplumsal yapılar, ilişkiler ve bireyler üzerindeki etkileri hakkında geniş bir perspektif sunabilir. Sosyal medyanın ve sosyal medya platformlarının toplum üzerindeki etkilerini anlamak ve değerlendirmek için bu farklı düşünce tarzlarını dikkate almak önem arz etmektedir. Sosyal medya platformlarının bazılarını şöyledir:

Facebook; dünyada birçok insan tarafından kullanılan insanlar tarafından popüler olan bir sosyal medya platformudur. Mark Zuckerberg tarafından 2004 yılında kurulmuştur. Facebook, kullanıcıların kişisel profiller oluşturarak fotoğraf, video, story denilen kısa hikâyeler ve paylaşımlar ve gönderiler ekleyebileceği, arkadaşlarını ekleyerek iletişim kurabileceği, mesajlaşabileceği ve etkileşimde bulunabileceği bir sosyal medya platformudur Aynı zamanda kullanıcılar, sayfalar oluşturarak veya gruplara katılarak belirli ilgi alanlarına yönelik içerikleri keşfedebilir ve tartışabilirler. Bu şekilde kullanıcılar kendi aralarında gruplar kurarak sanal topluluklar oluşturabilirler. Facebook'un büyük bir kullanıcı tabanına sahip olması, dünya genelinde haberlerin ve içeriklerin hızla yayılmasına da katkı sağlar. Ancak, bu durum doğru haberlerin paylaşılması gibi yanlış haberlerinde paylaşılmasına sebebiyet vermektedir bu da Facebook da bilgi çöplüğünün oluşmasına da neden olmaktadır. Bu sebeple paylaşılan bilgilerin doğrulukları teyit edilmelidir. Aynı zamanda bu sosyal medya platformu gizlilik ve veri güvenliği gibi konularda da tartışmalara neden olmuştur. Bu sebeple Facebook kullanımıyla ilgili politika ve güvenlik kuralları sürekli olarak güncellenmekte ve düzenlemelere tabi tutulmaktadır (Ayan, 2016, s. 19). World of Statistics'in 4 Eylül 2023 tarihli gönderisine göre Facebook uygulamasının Dünya'da 3.03 milyar kullanıcısı vardır (X, 2023). 2023'ün ortalarında Türkiye'de Facebook uygulamasını kullanan kişi sayısı 1,6 milyondur (Inbusiness, 2023).

Instagram; sosyal medya platformlarından biridir. Fotoğraf ve video paylaşımı odaklı bir sosyal medya uygulamasıdır. Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından 2010 yılında kurulmuş ve 2012 yılında Facebook tarafından satın alınmıştır ve Meta adı altında bir arada toplanmıştır. İsmi "anlık (instant)" ve "ileti (telegram)" kelimelerinin birleşiminden oluşur, yani anlık ileti demektir. Instagram kullanıcıları bu uygulamayı akıllı telefonlarına, tabletlerine ya da bilgisayarlarına indirip kişisel bir profil oluşturarak burada fotoğraf, video, story (kısa hikaye) gibi gönderiler

paylaşabilir ve ayı zamanda arkadaşlarını da ekleyerek gönderilerini onlarla da paylaşabilirler (Branding Türkiye, 2023). Instagram profillerini gizli veya herkese açık şekilde kullanabilirler. Sosyal medya fenomeni olmak isteyen kullanıcılar profillerini genelde açık yaparak dünyada bulunan instagram kullanıcılarının onları takip etmelerini sağlayabilirler ve içerikler üreterek takipçi sayılarını arttırıp bu bahsedilen sosyal medya platformu üzerinden de para kazanabilmektedirler. Takipçi sayısı fazla olan kullanıcılarla önemli markalar iş birliği gerçekleştirerek hem markalar birçok kullanıcıya erişebilir. Facebook gibi Instagramda da doğru bilgiler yayılabildiği gibi yanlış bilgiler de yayılabilir. Bu sebeple paylaşılan bilgiler teyit edilmeli ve doğru bilgilere ulaşılmalıdır. Instagram özellikle de gençler tarafından daha çok kullanılmaktadır bu sebeple genç beyinlerin paylaşımlarını dikkate alarak gençlerin benimsedikleri şeyler ya da herhangi bir konu hakkındaki görüş ve düşünceleri bu sosyal medya platformunda daha belirgin bir şekilde belli olabilmektedir (Aktan, 2018, s. 130). World of Statistics'in yine aynı tarihte paylaştığı gönderisine göre Instagram'ın Dünya'da 2 milyar kullanıcısı vardır (X, 2023). Türkiye'de ise 2023 yılının başlarında Instagram uygulamasını 48,6 milyon kişi kullanırken bu sayı Temmuz ayında 55,7 milyona ulaşmıştır (Inbusiness, 2023).

WhatsApp; Facebook tarafından satın alınmış olan popüler bir anlık mesajlaşma uygulamasıdır. Üç popüler uygulama olan Facebook, Instagram ve WhatsApp Meta adlı şirket tarafından ortak olan sosyal medya platformlarıdır. Daha önce 2009 yılında Brian Acton ve Jan Koum tarafından geliştirilmiştir. Uygulama, akıllı telefonlar, tabletler ve bilgisayarlar aracılığıyla kullanıcıların metin mesajları, sesli mesajlar, fotoğraflar, videolar, sesli ve görüntülü aramalar gibi iletişim içeriklerini ücretsiz olarak göndermelerini sağlar. Uygulama, telefon rehberindeki kişilerin eğer WhatsApp uygulaması var ise bu kişilerle iletişim kurulmasını sağlar. Aynı zamanda kişilerle grup sohbetleri oluşturarak birden fazla kişiyle aynı anda mesajlaşılabilir ve içerik paylaşılabilir. Kullanıcılar kişileriyle gruplar oluşturarak sanal topluluklar oluşturabilirler (Forbes, 2023). World of Statistics'e göre WhatsApp'ın Dünya'da 2 milyar kullanıcısı vardır (X, 2023). 2023 yılının ortalarında Türkiye'de WhatsApp uygulamasını kullanan kişi sayısı 43 milyon 464 bindir (Juntire, 2023).

Twitter (X); sosyal medyanın bir diğer popüler olan platformlarından biridir ve metin tabanlı kısa mesajlar olan "tweet"leri paylaşma odaklıdır. Fotoğraf ve video da paylaşılabilir ama daha çok metin odaklıdır. 2006 yılında Jack Dorsey, Noah Glass, Biz Stone ve Evan Williams tarafından oluşturulan X, 2022 yılında Elon Musk tarafından satın alınmıştır. Elon Musk 25 Temmuz 2023 tarihinde uygulamanın Twitter adını değiştirerek X adını vermiştir (G.co, 2023). Kullanıcılar bu platformda güncel ve gündem olan haberleri paylaşarak görüş ve düşüncelerini dile getirmektedirler. Siyasi, sosyal, magazin, ekonomi gibi birçok konuyu içerebilmektedir. Bu platformun amacı gündem ve güncel olan haberleri ya da bilgileri kullanıcılara daha hızlı bir şekilde yayabilmektedir (Milliyet, 2023). Bu da görüş ve düşüncelerin hızlı bir şekilde yayılmasına ve tartışmaların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Birçok sosyal medya platformu gibi bu platformda da yalan ya da yanlış bilgiler paylaşılabilmektedir bu sebeple bu platformda da dikkatli olunması gerekmektedir. World of Statistics'e göre Dünya'da X'in 541 milyon kullanıcısı vardır (X, 2023). 2023 yılında Türkiye'deki X kullanıcı sayısı 20,4 milyondur (Dünya, 2023).

YouTube; video paylaşımları yapılan bir sosyal medya platformudur ve dünyanın en popüler video paylaşım uygulamalarından biridir. 2005 yılında Chad Hurley, Steve Chen ve Jawed Karim tarafından kurulan YouTube, 2006 yılında Google tarafından satın alınmıştır (G.co, 2023). YouTube, kullanıcıların videolarını yükleyebileceği ve dünya genelinde milyonlarca kişiye erişebileceği bir olanak sunar. Kullanıcılar, YouTube'a ücretsiz olarak indirip ve aynı şekilde ücretsiz olarak kayıt olabilir ve kendi videolarını çekerek ya da oluşturarak, düzenleyerek diğer kullanıcılarla paylaşabilirler. Kullanıcılar birçok konuda paylaşım yapabilirler örneğin insanlara herhangi bir konu hakkında bilgi vermek ya da öğretmek için, eğlence için, müzik dinlemek veya oluşturmak, spor, eğitim gibi birçok konuda içerik oluşturabilirler. Kullanıcılar eğer takipçi sayılarını arttırırlarsa markalarla iş birliği yaparak para da kazanabilirler (Support, 2023). Diğer sosyal medya platformlarında olduğu gibi bu platformda da yalan ya da yanlış bilgiler paylaşılıp yayılabilir bu nedenle diğer uygulamaları kullanırken olduğu gibi bu uygulamayı da kullanırken dikkatli olunması gerekmektedir (G.co, 2023). World of Statistics'e göre Dünya'da

YouTube'un 2.56 milyar kullanıcısı vardır (X, 2023). YouTube'un 2023 yılında Türkiye'de 57,9 milyon kullanıcısı vardır (Dünya, 2023).

Bu bahsedilen popüler sosyal medya platformları dışında başka ünlü uygulamalar da bulunmaktadır. Tezin konusu itibariyle Sosyal medya platformlarının geçerli olan birkaç popüler uygulamasını değerlendirmek ve açıklamak tez için yeterli olacağından daha popüler uygulamalar betimlenmiştir.

Bu dönemde sosyal medyanın ve dijitalleşmenin önemi oldukça belirgindir. İnsanlar neredeyse hayatının büyük bir bölümünü dijitalleşmeyle ve sosyal medya ile geçirmektedir. Dijitalleşme artık isteğe bağlı değil de zorunlu olarak kullanılması gereken bir platform haline gelmiştir. İnsanlar birçok istek ve ihtiyaçlarını dijitalleşme sayesinde karşılayabilmektedir.

5.4. Dijitalleşme

Dijitalleşme sayesinde artık her türlü bilgi kâğıt üzerinde değil de elektronik ortamda sistemli bir şekilde bulunmaktadır. Dijitalleşme, her türlü bilgiyi bilgisayar ortamında otomatik olarak bireylerin karşısına çıkarmakta ve birçok işi de kolayca halledilmesine vesile olmaktadır. "Dijitalleşme, ulaşılabilir bilgilerin ve var olan kaynakların (örneğin dokümanlar, dosyalar, süreçler) bir bilgisayar tarafından okunabilecek şekilde dijital ortama aktarılması sürecine verilen addır" (Ekinci, 2018). Dijitalleşme, yeni teknolojilerin bireylerin meslek hayatına ve gündelik yaşamına uyumu ile iş çeşitlerinin ve hayat tarzının çok daha farklı bir hale getirilerek yeni bir boyut kazandırılmasıdır. Dijitalleşme olgusu birçok farklı kesime kolay bir şekilde erişebilmekte hatta teknolojiden uzak olan insanlar bile dijitalleşme ile tanışabilmektedir. Dijitalleşme ile insanlar zaman ve para açısından da tasarruf sağlayabilmektedir çünkü yaptıkları birçok iş elektronik ortamlarda daha hızlı ve daha sistemli bir şekilde hallolabilmektedir. Artık dijitalleşme o kadar ilerledi ki evlerden çıkmadan tek tıkla örneğin yemek, giyim, kitap gibi sipariş vererek evlere gönderilmesi sağlanabilmektedir. İnsanların çoğu gündelik yaşamlarında zamanlarının büyük bir kısmını dijital ortamlar da ve dijital aletlerle geçirmektedir. Dijital aletlere en büyük örnekler televizyon, telefon ve bilgisayardır. Bu dönemde özellikle akıllı telefonların çok fazla kullanıldığını, kişilerin bu dijital aletle birçok işini hallettiklerini ve zamanlarının büyük bir kısmını akıllı telefonu kullanarak geçirdikleri söylenebilir.

Akıllı telefon aslında küçük bir bilgisayar gibi olduğu ve kolayca taşınabilir olduğu için insanlar tarafından daha çok tercih edilmektedir. Bahsedilen bu dijital alet yani akıllı telefon dijital iletişim kanallarına da kolayca ulaşılmasını sağlamaktadır. Dijital iletişim kanalları arasında sohbet yazılımları, sosyal medya ağları, web siteleri, bloglar, e-postalar gibi bulunmaktadır. Sosyal medya ağları arasında Facebook, İnstagram, X ve YouTube gibi çok yaygın olarak kullanılan sosyal medya platformları bulunmaktadır. Bu sosyal medya ağları sayesinde insanlar arasındaki mesafe kısalmakta birbirlerine daha kolay bir şekilde ulaşabilmektedirler (Dinamikcrm, 2023).

Küreselleşme veya diğer adıyla globalleşme insanlardan ya da teknolojik araçlardan dolayı ortaya çıkan ürünlerin, düşüncelerin, kültürlerin ve dünyanın her kesiminde bulunan toplumların görüşlerinin karşılıklı etkileşiminden doğan uluslararası bütünleşme akışıdır (Al-Rodhan ve Stoudmann, 2006). Küreselleşme ürün, iş ve kapitalin yükselen devinimi neticesinde ülke sınırlarını aşan çapraz iktisadi olarak bir araya gelme ve milli iktisadın diğer ülkelerin pazarlarına ortak olma aşamasında devletlerin çeşitli alanlarında yaşamakta olan milletler ve ülkelere ile ortaya çıkan iletişimin ve etkilerin büyümesi ya da genişlemesi ve birbirlerine karşı bağımlılığın artmasıdır (Kıvılcım, 2013, s. 221). Küreselleşme kavramı için genel geçer ortak bir tanım bulunmamaktadır ama küreselleşme için yapılmış olan tanımlara bakıldığında; küreselleşme, genel olarak ortaya çıkan malların, iş gücünün ve piyasanın artmasıyla ülkeler arasında iletişimin ve etkileşimin büyümesi bunun neticesinde de karşılıklı bağımlılığın artmasıdır. Ortak bir tanımın bulunamaması düşünürlerin ortak bir düşünceyle tanım yapmak için bir türlü anlaşamamalarından kaynaklıdır (Zengingönül, 2004, s. 12).

Küreselleşme kavramı birçok insan tarafından iktisadi bir temelle ilişkili görür ama sadece iktisatla ilişkili değil toplumsal, siyasi ve kültürel alanlarla da ilişkilidir (Kıvılcım, 2013, s. 221). Dijitalleşmenin ortaya çıkmasıyla iletişim çok daha kolay ve hızlı bir şekil almıştır. İnsanlarla artık çok uzak ülkede yaşayan kişi veya toplumlarla çok rahat bir şekilde iletişim kurabilmekte ve etkileşim sağlayabilmektedir. Bu açıdan bakılırsa dijitalleşme küreselleşmenin büyümesine, gelişmesine ve artmasına büyük katkı sağlamıştır. Küreselleşmenin ve dijitalleşmenin ilerlemesi aslında ikisinin de birbirine paralel olduğunu birbirlerini büyük ölçüde etkilediklerini göstermektedir.

Kanadalı bir yazar olan McLuhan teknolojinin ilerlemesinden kaynaklı olarak elektronik aletlerin etkisiyle dünyanın küresel bir köy (global village) haline geleceğini yani dünyada bulunan geniş toplumların birbirlerine kolayca erişimi sayesinde küçük bir toplum haline gelebileceğini belirtmiştir (Düzgören, 2020, s. 152). İnsanlar telefon, televizyon gibi teknolojik araçların sayesinde birbirlerine kolayca erişebilecek sanal olan kısa mesafeler uzun mesafeleri ortadan kaldıracaktır. Kişiler bu sosyal medya platformları ile görüşlerini, düşüncelerini ve tutumlarını paylaşabilmektedirler. Bu kişiler arasında sığınmacılar da bulunmaktadır.

5.5. Dijitalleşen Toplum

Dönemin modern toplumuna bakıldığında bireylerin giderek daha çok teknolojiye bağımlı hale geldiği görülebilir. Her ne kadar teknolojiye karşı çıkan bazı insanlar teknolojiden uzak kalmak isteseler de uzak kalamadıklarını bir şekilde teknolojiye bulaştıklarını ya da yollarının kesiştiği görülebilir. Her tarafta teknolojik aletleri, elektronik ortamları ve bu teknolojik aletleri kullanan ya da elektronik ortamlara işi düşen insanlar görülebilir. Dijital teknolojiler özellikle COVID-19 pandemisinin de hayata girmesiyle artık pek çok iş alanı internet ortamında gerçekleştirildiğinden dolayı teknolojiye ve internete başvurulmaktadır. COVID-19 pandemisinden önce evinde internet olmayan insanlar bile mecbur kalıp evlerine internet bağlamak durumunda kaldılar. Pek çok insan artık home-office denilen evde çalışma ya da birçok işini evde bilgisayar ve internet üzerinden halletme durumuna geldi. Yüzyüze eğitimin ortadan kalkmasıyla birçok öğrenci eğitimini uzaktan eğitim sistemiyle yürütmektedirler. İşte bu sebeplerden dolayı her ne kadar bazıları kendilerini internetten izole etmeye çalışsa da yapamamaktadır çünkü bunları uygulamaya yeni normal hayat izin vermemektedir. COVID-19 pandemisinin gündelik hayatın her alanına girmesiyle birlikte dijitalleşme daha da çok arttı hatta birçok kişi dijital aletler almaya başladı. Dijital ortam aslında ucuz maliyetli ama bazı insanlar üzerindeki etkisinden dolayı verimin düştüğü görülebilir. Araştırma sonuçlarından elde edilen verilere göre kadınlar erkeklere oranla online (çevrimiçi) çalışmayı daha çok sevmektedir (Bozkurt, 2021). Veysel Bozkurt bu panelde şunları da eklemektedir: "Dijital ortam ve pandemi sürecinde evlerde olmamız benim verimliliğimi ve üretkenliğimi arttırdı ama verilere baktığımızda üretken olan çok az kişi vardır". İnternet ve iletişim teknolojileri sayesinde dijitalleşmenin arttığını ve

dijital platformların genişlediğini aynı zamanda dijitalleşen toplumla birlikte yeni insan ilişkilerinin oluştuğu söylenebilir.

Bu konuda Kaya (2013, s. 100), şunları aktarmaktadır:

> "Mikro-elektronik ve internet ağlarıyla birbirine bağlanan yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri sayesinde toplumlar dünya sahnesinde daha yoğun karşılaşırken toplumsallıklar da dönüşmektedir. Kültür metalaşmakta, ulus devletin egemenliği bölüşülmekte, ekonomik faaliyet sanallaşmakta, enformasyon teknolojisi iletişim ve ilişki biçimlerini dönüştürürken mekâna ve zamana bağlı klasik toplumsallıklar hızla değişmekte, özne, toplum ve tarihin sonu üzerine iddialı söylemler geliştirilmektedir".

"Giddens'a göre küreselleşme, önemli bakımlardan hemen herkesi etkileyen ve gelişen karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin bir sonucu olarak dünyanın tek bir toplumsal sistem haline gelmesine karşılık gelmektedir" (Kaya, 2013, s. 101). Bakıldığında Marshall McLuhan'ın dediği gibi dünya küresel bir köy haline gelmiştir çünkü dijital platformlar sayesinde dünya toplumları ortak bir sanal mekânda bir araya gelebilmektedir. Dijitalleşme ile insanlar arası mesafenin kısaldığını artık çok kolay bir şekilde ve az maliyetle birbirlerine ulaşabildikleri söylenebilir.

Kaya'ya (2013, s. 103) göre;

> "Coğrafi sınırların anlamını yitirdiği, enformasyon teknolojisinin dünyayı "küresel köy" formatına soktuğu, özel ve kamusal alanın iç içe geçtiği, toplumlar düzeyinde bağımlılığın arttığı, melezleşmenin yoğunlaştığı bir tarihsel aşama ve toplumsal değişme süreci olan küreselleşme olgusu; ekonomik, kültürel, siyasi, teknolojik, dini, toplumsal ve çevresel birçok diğer olgu ile yakından ilişkili olup bu değişkenleri etkilemekte ve çoğu geleneksel kurum ve süreçleri yerinden etmektedir".

Küreselleşme ile farklı toplumlar arasında ortak ama farklı kültürler ortaya çıktığını örneğin giyim, yemek, inanç gibi görülebilir. Pandemi ile küreselleşme kendini daha da belli etmiş aynı zamanda etkisi de artmıştır ve artık kamusal alan ile özel alan birbirine karışmış olup özel alan kamusal alana açılmıştır. Kimlik, sanal âlemde kişileri anonimleştirmektedir örneğin sosyal medyada kişiler kendi isimleriyle

dile getiremedikleri bazı şeyleri fake denilen yani sahte hesaplar açarak dile getirmektedir. Goffman, kişilerin benliklerini sunarken aslında olmak istedikleri davranışları sergilemelerinin gerçekte de o sergilenen davranışların o kişilerde olması kadar önem taşıdığını belirtir (Uğurlu, 2015, s. 238). Goffman'ın bu ifadesine bakıldığında sığınmacıların göç ettiği ülkenin vatandaşı olduğunu hissetmesi gerçekte de o ülkenin vatandaşı olması kadar önemlidir. Sosyal medya platformları artık sığınmacılar da dâhil birçok kişi tarafından kullanılmaktadır. Dolayısıyla, sosyal medya bireylere benliklerini istedikleri zaman istedikleri gibi sunma fırsatı veren yeni bir dijital platformdur. Sosyal medya platformlarının -örneğin Facebook, İnstagram vd.- gündelik hayatta sürekli olarak kişiler tarafından kullanılması benliklerinin sunumunda onları etkileyebilmekte ve psikolojik, ekonomik anlamda birtakım sorunları ortaya çıkarabilmektedir. Bireyler sosyal medyada görüşünü ya da düşüncesini paylaşabilmektedir ama bunlar birtakım problemlere de sebebiyet vermektedir. Aynı şekilde kişilerin birbirlerinin paylaşımlarına bakarak etkilenmeleri örneğin kişinin kendisinde olmayan bir şeyin arkadaşın da olması onu buhrana sokabilmekte ona ulaşamadığı için birtakım psikolojik problemlerinin oluşmasına neden olabilmektedir. Bu sebeple kişi her ne kadar psikolojik problemler yaşasa da diğer arkadaşlarının olumlu ya da pozitif paylaşımlarını görünce kendisi de olmak istediği kişi gibi paylaşımlarını yapabilir. Sosyal medyada asıl olmak istenilen kişi paylaşılmakta ve bazen kişi gerçek benliğini ortaya koyarken bazen de kendi benliğini gizleyebilmektedir (Göker, 2015, s. 394). Bu gibi durumlarda, bazı insanları depresyona sokabilmektedir.

Bu dönemde insanlar karşısındakiler üzerinde izlenim oluşturmak için sosyal medya ağlarını bir nevi aracı olarak kullanmakta ve bu şekilde de sanal kimlikler denilebilecek kimlikler oluşturmaktadır (Biçer, 2014, s. 64). Kimliği inşa etme sürecinde kişilerin kim olduklarını, kişilerin sosyal rollerine de yer vererek açıklığa kavuşturmayı hedefleyen kimlik kuramı ile Tajfel ve Turner öncülüğünde gelişen sosyal kimlik kuramı önem taşımaktadır. Kimlik kuramına göre kişi içerisinde yer aldığı ve çeşitli roller oynadığı ilişkiler ağının sayısı kadar kimliklere sahip olabilir. Bu kurama göre roller, söz konusu ilişkiler ağındaki pozisyonlara eklenmiştir. Bu rollerden hangisinin seçileceği kimliğin bir fonksiyonudur (Morva, 2014, s. 233). Sosyal kimlik kuramı ise bireylerin hangi gruplara üye olduklarını, bu gruplardaki

süreçlerini ve aynı zamanda gruplar arası ilişkilerini açıklamak üzere 1970'lerde Henri Tajfel ve John Turner tarafından geliştirilen bir sosyal psikoloji kuramıdır (Demirtaş, 2003, s. 124). Sosyal kimlik kuramına göre, farklı gruplara mensup bireylerin karşılaştığı durumlarda, taraflar olumlu sosyal kimlikler oluşturmaya çalışır. Belirli gruplarla özdeşleşir ve o grubun üyelerine sağladığı saygınlık sayesinde özsaygılarını yükseltirler (Kartarı, 2014, s. 136). Bakıldığında kimlikler sürekli olarak değişebilir. Ayna benlikten dolayı kişinin hem kendisi hakkındaki görüşleri hem de insanların o kişiyi nasıl gördükleri algısı kimliği sürekli olarak değiştirebilmekte hatta yenileyebilmektedir.

Küreselleşmenin itici gücü olarak çoğu zaman enformasyon teknolojisinde meydana gelen baş döndürücü yeniliklere vurgu yapılır. Uydu teknolojisi, internet, kablolu TV ve benzeri teknolojik gelişmelere tarihin önemli dönemeçlerine yönelik geleneksel kalıpları dahi değiştirmektedir. Bu teknolojik gelişmeler büyük değişimlere ve sonuçlara neden olmuştur ve olmaya devam edecek gibi görünmektedir. Böylece toplumsal alandan siber mekâna geçişin ilk adımları atılmış ve toplumsal alandaki birçok kurumsal ilişki, siber alanda dönüşerek kendine yer edinmeye başlamıştır (Kaya, 2013, s. 106-107). İnsanlar artık gündelik hayatlarında fiziksel mekânda değil de siber ya da sanal mekân denilebilecek mekânlar da bir araya gelmektedir. Dijital platform insanları kendine çekmekte ve birçok insan tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaktadır çünkü ekonomik durumu ne olursa olsun insanlar dijital platformlara kolayca erişebilmektedir.

5.6. Dijital Çağda Sığınmacılar

Sığınmacı olarak adlandırılan yani kendi ülkesinden bir başka ülkeye göç eden ya da sığınan insanlar da artık birçok işini internet aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Birçok sığınmacıya sorulduğunda "elimizde olan tek şey telefondu o yüzden iletişimimizi sağlamak ve bir sorunla karşılaştığımızda bu sorunu çözmek için telefonu kullandık" cevabı alınabilir. Heja Bozyel, bir yazısında şöyle demektedir "Dünyada devletlerin kalmadığı, sınırların çatışmalara ya da ekolojik felaketlere göre her gün değiştiği, her vatandaşın bir sığınmacıya dönüştüğü, kimsenin evinin olmadığı bir durum hayal ettim. İklimsel ve siyasi koşullardan dolayı herkes bir yerde bir felaket patlayınca başka bir yere göç ediyor ve yanlarına alabildikleri tek şey cep telefonu.

Adreslerin yerini akıllı telefonlar almış. Her akıllı telefon bir seyahatname ve her biri bir sığınmacının yol hikâyesini anlatıyor" (Bozyel, 2016). Bozyel (2016), Sedef Ecer isimli bir sığınmacı ile röportaj yaptığında sığınmacıların yanlarına alabildikleri tek şeyin cep telefonu olduğunu söylemektedir. Bu yüzden bir sıkıntıyla karşılaştıklarında yardım istemek için kullanabildikleri tek şey cep telefonudur. Artık sığınmacılar kimliksiz, eşyasız yola çıkabilmekte ama cep telefonsuz yola çıkamamaktadır. "Whatsapp, Twitter, Facebook, Skype, Google Maps olmadan o yollarda ayakta kalmaları çok zor." Sedef Ecer yine sığınmacıların belki kimliksiz, eşyasız yola çıkabildiklerini ama cep telefonsuz yola çıkamadıklarını burada açık bir şekilde ifade etmiştir. Whatsapp, Facebook, Skype gibi uygulamalarla sığınmacılar bir sıkıntıyla karşılaştıklarında hemen gruplar üzerinden birbirlerine haber vermekte ve yardım istemektedirler. Dünya üzerinde yapılan birçok araştırma ve çalışmada dijital iletişim araçlarının sığınmacılar tarafından bilgi sahibi olmak, dil öğrenmek, kültürel etkileşim sağlayabilmek, uyum sürecine destek olabilmesi için kullandıkları anlaşılabilmektedir (Narmanlıoğlu ve Bayrakçı, 2023, s. 2). Dijital iletişim araçlarını kullanarak sığınmacılar, göç ettikleri ya da asıl göç etmek istedikleri yer hakkında bilgi sahibi olabilmekte, bununla birlikte dil öğrenebilmekte ve kültürel olarak da etkileşim sağlayabilmektedirler.

"Göçmenlerde Dijital Kimlik" adlı bir seminerde göçmenlerin finansal ve sosyal entegrayonları için göçmenlere artık normal kimlik yerine dijital kimliklerin verildiği belirtilmiştir. Aslında bu dijital kimliklerle göçmenlerin kapitalist sisteme uyum sağlamaları istenmektedir. Bugünün teknolojisinin giderek yaygınlaştığı, daha birçok alanda ilerlediği ve blok zinciri ve yapay zekâ gibi son teknolojilerin çok fazla bir şekilde birçok kişi tarafından kullanıldığı görülmektedir. Artık dijitalleşme ile biometrik olarak kayıt yapılan kimliklerden, sanal uygulamalardan ve sosyal medya ağlarından toplanan kişisel bilgilerin ve diğer verilerin analizi birçok çalışmalarda uygulanmakta veya kullanılmaktadır (Korkmaz, 2019, s. 1). Göçmenlere bazı fonlar yardım dağıtılırken nakit olarak elden vermek zor olabiliyor ya da o kişilerin kimlik belgelerini alma süreçleri ve doğruluk payını ölçmek gibi bazı problemler de ortaya çıkabiliyor işte bu yüzden dijital ortamda kimlik oluşturmanın daha sağlam olacağı düşünülerek göçmenlere dijital kimlik verilmektedir.

"Dijital kimliklerde göçmenlerin bütün bilgileri bulunmakta hatta hangi kurslara katıldıkları ve kursun kaç ay sürdüğü, hangi sertifika ve belgeleri aldığı gibi bilgiler de bulunmaktadır. Bu sayede göçmen birçok alanda bu kimliğini kolayca kullanabilmekte örneğin iş başvurusu yaparken bütün bilgileri direkt kimliğinde görünmektedir. Göçmenler daha önceden bankalarda hesap açmakta da sıkıntı çekiyorlardı ama bu dijital kimlikleri sayesinde banka onların kimliğine bakıp güven kazandıktan sonra hesap açabilir ve hatta kredi bile verebilir. Bu dijital kimlik sayesinde yardım fonlarının onlara sağladıkları para desteğiyle birçok ihtiyaçlarını halledebilmektedirler ama paraları kimliklerinde durmaktadır ve alışveriş yaptıklarında dijital kimliklerinden para düşmektedir yani paralarını elle alamamaktadırlar. Bu paralarında çoğu zaten işbirliği yapılan teknoloji şirketlerine verilmektedir ve teknoloji şirketleriyle genel merkez de bu parayı bölüşmektedir yani bu sayede onlarda kar sağlamaktadır. Aslında bir bakıma dijitalleşmeye yatırım yapmış olunuyor. Bazı durumlarda Göçmenlere nakit para gerektiğinde ihtiyaçları olmayan şeyleri alıp başka yerlerde satıp ellerine nakit para geçmesini sağlamaktadırlar" (Korkmaz, 2019). Burada bahsedilen blok zinciri ya da diğer adıyla blockchain, kriptografi kullanılarak yani bir verinin içerdiği bilginin istenmeyen taraflarca anlaşılamayacak bir hale dönüştürülerek güvenli hale getirilen, bloklar adı verilen, sürekli büyüyen bir kayıt listesidir ve Korkmaz'a göre aslında sosyalist bir ideoloji anlayışıyla devletten bağımsız olarak kişilerin birbirine mesaj ya da para yollamasıdır. Bu şekilde kişilerin bilgileri güvenli halde tutulmaktadır ama birçok kişi dâhil göçmenler de bu blokzinciri kendileri kullanamamaktadır çünkü kullanımı çok az kişi tarafından bilinmektedir. Bu yüzden bu gibi korumalı duvarları teknoloji şirketleri düzenlemektedir yani kişilerin birçok işini onlar halletmektedir ama böylece kişilerin bilgilerine bu bahsedilen teknoloji şirketleri kolayca erişebilmektedir.

"Bahsedilen bu özel dijital kimliklerdeki bütün bilgileri kişiler değil de teknoloji şirketleri ya da devletler bilmektedir. Ancak bir ülkenin vatandaşı ülkesinin koymuş olduğu gizlilik yasalarından dolayı korunabilir ya da Avrupa Birliğinin koymuş olduğu yasalar ile Avrupa Birliğine üye olan devletlerin bireyleri de güvende olabilir ama aynı şey göçmenler için geçerli değildir. Çünkü göçmenler herhangi bir devletin vatandaşı değildir bu sebeple bazı teknoloji şirketleri onların bilgilerine kolay bir şekilde erişebilmektedir. Bu şekilde göçmenleri sömürme gibi durumlarda ortaya

çıkabilir. Blok zincir denilince kişiler için güvenli kayıt listesi tanımı yapılmaktadır ama verilerilere teknoloji şirketlerinin kolayca erişebilmeleri durumu birbirine ters düşmektedir" (Korkmaz, 2019). Bakıldığı zaman göçmenlere ait dijital kimlik konusunda göçmenin kimliği üzerinde hiçbir hakkı kalmamaktadır. Aynı şekilde bu dijital kimliklerden dolayı göçmenlerin hareket alanı kısıtlanmaktadır çünkü özellikle pandemi döneminde ortaya çıkan dijital teknolojinin sağladığı izleme yöntemleriyle birçok kişi dâhil olmak üzere göçmenler de takip edilmektedir. Devletler bu durumu pandemi ile mücadele diyerek meşrulaştırmaktadır.

6. BULGULAR VE TARTIŞMA

Dijital çağda iletişim kurma konusundaki en önemli rolü üstlenen sosyal medya araçları insanların sosyalleşmesinde, birbirleriyle iletişim sağlamalarında, dünya hakkında bilgi toplamalarında ve haberdar olmalarında, kendi kişisel görüş ve fikirlerini diğer kişi ve gruplarla paylaşmalarında gibi konularda önemli bir rolü vardır. Kişiler sosyal medya aracılığı ile zamandan ve mekândan bağımsız olarak istedikleri yerde istedikleri zamanda hızlı ve kolay bir şekilde sosyal medya ve araçlarını kullanabilmektedir. Her kesimden insanın rahatlıkla kullanabileceği sosyal medya gün geçtikçe kullanıcı sayısını arttırmaktadır. Sosyal medya, yalnızca ortaya çıkan çatışmaları ya da savaşları diğer insanlara ve ülkelere bilgi aktarımında hızlı ve kolay bir şekilde aktarmaz aynı zamanda ülkesinden göç etmek zorunda kalan sığınmacılarında zor durumlarını, kötü durumlarını ve üzüntülerini de aktarır (Greussing ve Boomgaarden, aktaran Aldamen, 2020).

Sosyal medya, sığınmacıların yalnızca hikâyeler ve yaşadıkları kötü olaylar üzerine bilgi ve haber vermekle kalmaz birde zor durumda kaldıkları olayları da akılda tutma ve gelecek kuşaklara aktarmada önemli bir konumdadır (Kirişçi, 2016). Yalnızca sığınmacıların başına gelen kötü olaylara ve sıkıntılara yönelik haberlerin ve bilgilerin iletilmesi değil, birde başka kişilerin sığınmacılar hakkında ne düşündükleri onları nasıl gördükleri de sığınmacıların anlayış biçimlerini de farklı hale getirmiştir. Suriyeli sığınmacılar açısından önemli bir yerde olan sosyal medya, sığınmacıların anlama şekillerini de biçimlendirmiştir (Aldamen, 2020, s. 58).

Sığınmacılar göç süreçlerinde göç edecekleri yer hakkında ve süreç hakkında bilgi almak ve sağlam bir karara varmak için sosyal medyadan yardım almışlardır. Suriyeli sığınmacılar göç süreci ve karar verme süreçleri hakkında bilgi alabilmek için akıllı telefonu kullandığı çeşitli yayınlarda tespit edilmiştir (Dekker vd., 2018). Yanı sıra sosyal medya uygulamaları sığınmacıların dil gelişimi ve kültürel farklılıklar hakkında bilgi edinmek için adeta bir köprü görevi görmüştür. Bu şekilde ev sahibi toplum ile ilişki kurmaları olumlu yönde etkilenmiştir (Alencar, 2017).

2010 yılında Tunus'ta ortaya çıkan ve diğer Arap ülkelerine de sıçrayan Arap Baharı; özgürlük, insan hakları ve halkın yönetimi şeklinde meydana gelmiştir. Arap Baharı; Bahreyn, Libya, Mısır, Tunus gibi bazı ülkelerde politik, sosyal ve iktisadi

yapılarda değişikliklere sebep olmuştur. Suriye'de ise 2011 yıllarında etkisini göstermeye başlamıştır (Kaya, 2015, s. 264). Suriyeli sığınmacıları göç süreçlerinde hedef ülkeleri Türkiye özellikle de sınır illerdir. Özellikle Şanlıurfa iline yoğun bir göç hareketi gerçekleşmiştir. Sığınmacılar için hala süren kan ve soy bağı, tarihsel hafıza, akrabalık ve soy bağları en önemli çekici unsurlardır ve bu yüzden Şanlıurfa onlar için önemli bir konumdadır (Kaya, 2017, s. 23).

Suriye'den Şanlıurfa'ya geçişi sağlayan üç farklı sınır kapısı vardır: 1. Akçakale 2. Ceylanpınar 3. Mürşitpınar. Suriyeli sığınmacıların yalnızca coğrafi yakınlıktan kaynaklı değil aynı zamanda sosyolojik bağlamda da göç etme sebepleri bulunmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı'nın 31.08.2023 tarihi itibariyle geçici koruma statüsüyle göç eden Suriyeli sığınmacıların en fazla bulunduğu 314.130 kişi sayısı ile Şanlıurfa iller arasında üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye genelinde ise Suriyeli sığınmacıların sayısı 3.298.817'dir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

İnce (2018, s. 152-153) tarafından Şanlıurfa'da yapılan çalışmaya göre, Şanlıurfa ve diğer sınır illerinde resmi olarak hala kaydı bulunmayan Suriyelilerin sayısı çok fazladır. Şanlıurfa'da bulunan bazı STK, dernekler ile yapılan görüşmelerde Şanlıurfa'da bulunan Suriyeli sayısının 2017'den beri yaklaşık olarak 600 bin olduğu bilinmektedir.

Şanlıurfa'ya göç eden Suriyelilerin ikamet ettikleri bölgelere bakıldığında toplumsal ve iktisadi seviyesi düşük ilçeler ve mahalleler olduğu görülmektedir. Bu sebeple daha çok Şanlıurfa'nın Haliliye ve Eyyübiye ilçelerindeki mahallelerde yaşadıkları görülebilir. Şanlıurfa İl Göç Kurulu'nun 2022 Kasım ayında verdiği bilgiye göre Haliliye'de 106.30, Eyyübiye'de 88.604 ve ekonomik olarak diğerlerine göre daha iyi koşullarda olan Suriyelilerin 6.843'ü Karaköprü'de ikamet etmektedir (Şanlıurfa İl Göç Kurulu, 2022).

Anlaşıldığı üzere Suriye'den Şanlıurfa'ya göç eden sığınmacıların sayısı oldukça fazladır. Suriyeli sığınmacılar Şanlıurfa'ya göç etme süreçlerinde Şanlıurfa'yı veya göç etmek istedikleri yeri tanıyabilmek ve bilgi sahibi olabilmek için akıllı telefona ve sosyal medya uygulamalarına başvurmuşlardır. Suriye'den Şanlıurfa'ya göç ederken sığınmacıların büyük çoğunluğunun akıllı telefon ve sosyal medya platformlarını kullanarak göç etme süreçlerini gerçekleştirdikleri bulgulara

yansımıştır. Göç etme süreçlerinde akıllı telefonu ve sosyal medya platformlarını kullanarak akıllarında kalan soruları, merak ettiklerini, ne yapmaları gerektiğini gibi soruları sorarak cevap bulmuşlardır. Araştırma sürecinde, onları sosyal medya kullanmaya iten sebeplerin neler olduğu, sosyal medyayı ne maksatla kullandıkları yani sosyal medya pratiklerinin neler olduğu incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda ulaşılan veriler temalar halinde analiz edilmeye çalışılmıştır.

Özellikle sosyal medyayı kullanan genç kesim olan Suriyeli Üniversite öğrencileri daha fazla dikkat çekmektedir. Sosyal medya paylaşımları, sosyal medyaya karşı olan tutumları oldukça kendini göstermektedir. Bu sebeple çalışmada Suriyeli Üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı kullanma pratikleri araştırılmıştır ve elde edilen bulgular ve analizler açıklanmaya çalışılmıştır.

6.1. Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyodemografik Özellikleri

Çalışma kapsamında yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler ile Harran Üniversitesinde farklı bölümlerde okuyan Suriyeli öğrencilerin genel özellikleri, demografik bilgileri, hangi bölümü okudukları, hangi sosyal medya uygulamalarını kullandıkları, kaç yıldır sosyal medya kullandıkları ve günlük internet kullanımları hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir. Bunların 12'si kadın öğrencilerden 13'ü de erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Harran Üniversitesi'nde okuyan Suriyeli üniversite öğrencileri ile ilgili bilgiler; yaş, okudukları fakülte, kullandıkları sosyal medya uygulamaları, kaç yıldır sosyal medya kullandıkları ve günlük internet kullanımları hakkındaki bilgileri aşağıdaki Çizelge 6.1'de verilmiştir.

Çizelge 6.1: Görüşme Yapılan Harran Üniversitesindeki Suriyeli Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Cinsiyet	**Yaş**	**Fakülte**	**Kullandığı Sosyal Medya Uygulamaları**	**Kaç Yıldır Sosyal Medya Kullanıyor**	**Günlük İnternet Kullanımı (saat)**

E1[2]	23	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	14	10
K1[3]	23	Mühendislik Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	14	12
E2	23	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	13	8
E3	22	Mühendislik Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	10	8-9
K2	22	Mühendislik Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	9	10
K3	18	Eğitim Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	6	7-8
E4	27	Mühendislik Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	14	8-10
K4	21	Şanlıurfa Teknik Bilimler MYO	Instagram, WhatsApp	12	8-9
K5	22	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	10-11
E5	23	Tıp Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	13	8-9
E6	23	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	9-10
K6	24	Eğitim Fakültesi	Instagram, WhatsApp	12	9-10
K7	25	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	7-8
K8	24	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	8-10

[2] E:Erkek
[3] K:Kadın

K9	24	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, WhatsApp	12	6-7
K10	24	Şanlıurfa Teknik Bilimler MYO	Instagram, WhatsApp	12	6-8
K11	20	Mühendislik Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	8
K12	23	Sağlık Bilimleri Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	10
E7	20	Ziraat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	8-9
E8	21	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	12	9-10
E9	25	Mühendislik Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	12	10
E10	20	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	10-11
E11	20	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	8-9
E12	24	Ziraat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	13	6-7
E13	20	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	5-6

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere toplamda 25 kişi ile görüşülmüştür ve bu sayının 12'si kadın öğrenciyi 13'ü de erkek öğrenciyi oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin yaş dağılımına bakıldığında 18 yaşında olan 1 kişi, 20 yaşında olan 5 kişi, 21 yaşında olan 2 kişi, 22 yaşında olan 3 kişi, 23 yaşında olan 6 kişi, 24 yaşında olan 5 kişi, 25 yaşında olan 2 kişi ve 27 yaşında olan 1 kişi vardır. Görüşülen bu kişilerin 25'i de Harran Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır.

6.2. Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medyayı Kullanım Alanları

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medyayı; iletişim ve haberleşme amacıyla kullanmakta ve bu amaçlar doğrultusunda sosyal medya platformlarında bazı gruplara katılmaktadır.

6.2.1. İletişim ve Haberleşme Amaçlı Kullanım

İnsanların kendilerini rahat ve özgür bir şekilde ifade edebilmelerini sağlayan sosyal medya platformları kişiler tarafından birçok gaye ile kullanılmaktadır. Bu gayeler kişiden kişiye göre değişebilirken, sosyal olarak da farklı gayelerle kullanılabilmektedir. Kullanıcılar diğer insanlarla iletişim kurma, eğlence, eski tanıdıklarını bulma gibi sebeplerle sosyal medya platformlarını kullanmaktadırlar (Babacan, 2011). 1990'lı yılların başlarında ortaya çıkan sanal topluluk ifadesine bakıldığında kişiler; ortak olan ilgi ve düşünceleri üzerinden konuşmalar ve tartışmalar gerçekleştirmek, sosyal bir çevre oluşturmak, bilgi sahibi olmak gibi sebeplerden dolayı sosyal medya platformlarını aktif bir şekilde kullanmaktadırlar (Erdoğan ve Torun, 2009). Kullanıcılar sosyal medya platformları ile hem sosyalleşmekte hem de özel ihtiyaçlarını da karşılayabilmektedirler. Örneğin gıda, kıyafet, bakım gibi ihtiyaçlarını karşılayabilmekte, yeni arkadaşlık ilişkileri kurabilmekte ve istedikleri bilgilere sahip olarak birçok şeyden haberdar olabilmektedirler. Her an her yerde kullanılabilen sosyal medya platformları cazip özellikleri ve kolay olmasından dolayı kişilerin vakitlerinin büyük bir kısmını bu alanlarda geçirmelerine sebep olmaktadır (Darı, 2020). Buna bağlı olarak sosyal medya platformları, hem kişilerin daha önce olan veya hale süregelen ilişkilerini devam ettirmekte aynı zamanda bu ilişkileri daha da kuvvetlendirmekte hem de bazı kişisel ihtiyaçlarını da kolay ve rahat bir şekilde sağlayabilmektedir. Suriyeli üniversite öğrencilerinin genel olarak sosyal medyayı iletişim kurmak, bilgi edinmek ve eğlence amaçlı kullandıkları anlaşılmaktadır.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) 2017 yılında yayınladığı rapora göre Türkiye'de yaşan Suriyelilerin %78.8'i Suriye'de kalan aileleri ile iletişim kurmak haber almak için internet kullanırken %21.1'i cep telefonu kullanmaktadır. Rapordan çıkan sonuca bakıldığında Suriyelilerin telefonu ve özellikle de interneti yoğun bir şekilde kullandıkları anlaşılmaktadır.

Araştırmanın konusu itibariyle Suriyeli sığınmacıların sosyal medyayı hangi amaçla ve neden kullandıkları önemli bir konudur. Bu sebeple Suriyeli üniversite öğrencilerine sosyal medyayı hangi amaçla kullandıklarını sorulduğunda şu cevapları vermişlerdir:

"Yakınlarla iletişim kurmak, sosyal medya, bilgi ya da haber edinme, eğlence gibi amaçlarla sosyal medyayı kullandım" (E8).

"Eğlence, iletişim, dil, haberleşme, bilgi edinme gibi amaçlarla sosyal medyayı kullandım" (E9).

Çoğunluk olarak da WhatsApp, Instagram, Facebook ve X kullandıkları anlaşılmaktadır. Suriye'de iken sosyal medya araçlarını çok yoğun kullanmadıkları sadece bazı uygulamaları kullandıkları ama göç ettikleri günden itibaren sosyal medyayı daha aktif bir şekilde kullandıkları görülmektedir. Suriyeli gençlerin Arap Baharı başladığı zamanlarda yaşlarının daha küçük olduğu zamanlar hesaba katıldığında sosyal medyayı yoğun olarak göç etme süreçlerinde ya da göç ettikten sonra kullandıkları anlaşılmaktadır.

"WhatsApp, Facebook ve X. Türkiye'ye geldikten sonra Instagram'a geçtim daha yaygın olduğu için. Başlama sebebi ise bağımlılıktır" (E7).

"Çok az kullanıyordum, daha çok kendini geliştirmek amacıyla ve aile akraba ile iletişime geçmek için" (E8).

Suriyeli üniversite öğrencilerine tez çalışmadaki ilk soru; "Suriye'den Türkiye'ye göç sürecinde ailenizle, arkadaşlarınızla ve akrabalarınızla nasıl iletişim kurdunuz?" oldu ve bu soruya verilen cevapların hepsi akıllı telefon üzerinden iletişim kurmak ve iletişim araçlarından olan WhatsApp, Instagram gibi sosyal medya araçlarını kullanmaktı. Birkaç öğrencinin cevaplarına bakıldığında;

"*Göç sürecinde tüm iletişim araçlarını kullandım, Whatsapp, Instagram gibi nedeni şu, sosyal hayata bağlı kalabilmek için ve sevdiklerimizden sürekli haberdar olabilmek yani iletişim sağlayabilmek için takip ediyorum"* (E7).

"Yani Whatsapp üzerinden vs. gelmeden önce Türkiye hakkında pek bilgim yoktu ama geldikten sonra yavaş yavaş öğrenmeye başladım" (E9).

Yukarıdaki aktarımlarda da görüldüğü üzere Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya araçlarını çeşitli amaçlarla kullanmaktadır. Bulgularda ortaya çıkan temel hususlar sosyal medya araçlarının eğlence, iletişim, dil, haberleşme, bilgi edinme ve kendini geliştirme göç sürecinde tüm iletişim araçlarını kullanma şeklinde gerçekleşmiştir. Göç süreçlerinde sosyal medyanın onlar için önemi, sosyal medyanın yardımcı rolü öne çıkmaktadır. Suriye'de iken sosyal medyayı çok fazla yaygın kullanmadıkları, hiç kullanmadıkları veya kullansalarda farklı amaçlarla kullandıkları görülmektedir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur.

Özdemir (2021) bir araştırmasında akıllı telefonların sığınmacılar için bir zenginlik sembolü olmadığını sadece bir yaşam kiti, bir pusula, can simidi, Avrupa'ya açılan bir kapı görevi üstlendiğini belirtmektedir. Aynı zamanda ailesiyle görüşmek veya daha önce göç eden bir tanıdığıyla iletişim kurabilmek amacıyla da kullandıklarına dikkat çekmektedir. Bir sığınmacının göç etmeden önce göç etmek istediği yer hakkındaki bütün bilgilerin mobil uygulamalarda bulunduğunu ve bu uygulamaların sığınmacılara büyük yarar sağladığını düşünmektedir. Örneğin bu uygulamalar sayesinde dil öğrenebildiklerini, hedef ülke hakkında gereken bütün bilgileri öğrenebildiklerini, merak edilen tüm sorulara cevap bulabildiklerini belirtmektedir. Suriyeli üniversite öğrencilerinin verdikleri cevaplara bakıldığında sosyal medyanın Suriyeli sığınmacılar için çok fazla yardımcı olduğu onlara Özdemir'in (2021) ifade ettiği gibi sosyal medya araçları Suriyeli sığınmacılar açısından resmen bir pusula görevi görerek onlara yön gösterdiği anlaşılmaktadır.

Babacan'ın (2011) bir çalışmasına göre Suriyeli sığınmacılar Arap Baharı'nın başlamasıyla sosyal medyayı çok daha etkili kullanmaya başladı ve sosyal medya mecralarında görüş ve düşüncelerini daha rahat bir şekilde ifade edebildiklerinden dolayı yoğun bir şekilde kullanmışlardır. Çalışmasının sonunda sığınmacıların sosyal medya uygulamalarında örgütlenmediğini, sosyal medya uygulamalarını kullanmalarının yasak olduğu zamanlarda bile her gün binlerce insanın bir araya geldiğine dikkat çekmektedir. Elde ettiği verilere göre sosyal medya Suriyeliler açısından daha çok bir araç olarak kullanılmış aynı zamanda halk bu aracı iktidara karşı mücadelede strateji olarak kullanmıştır. Bununla birlikte Aktaş bir çalışmasında sosyal medyanın Arap Baharı üzerinde nasıl bir rolünün olduğunu araştırdığında

sosyal medyanın ayaklanmaları ortaya çıkarmada büyük etkisinin olduğunu ve bu olayları başlatmak isteyenlere yardımcı olduğu sonucuna varmıştır. Olaylara katılmakta çekinen insanların bile sosyal medyanın etkisiyle katıldıklarını belirtmiştir. Örneğin Suriye, Tunus, Libya ve Mısır diasporaları, X ve Facebook ağlarını, ülkelerinde ortaya çıkan olayları dünyaya duyurmak için kullandıklarını belirtmiştir. Aralık 2010'da Facebook kullanıcılarının sayısının 11.978.300 iken Ocak 2011'de bu sayının 21.361.863'e yükseldiğine dikkat çekmiştir. Tunus'ta ayaklanmaların başlamasıyla sosyal medya kullanımının arttığını belirtmiştir (Aktaş,2018).

Muhafazakâr kadınların sosyal medyayı hangi amaçla kullandıkları üzerinde yapılan bir çalışmada kişiler sosyal medyayı; sosyalleşmek için özellikle de hem bireysel hem de topluluk bağlamında sosyalleşebilmek için kullandıkları anlaşılmıştır. Katılımcıların bireysel ilgi, aile, arkadaş ve akrabalarıyla iletişim kurup sosyalleşmek ve kendini gösterebilmek amacıyla aktif olarak kullandıkları tespit edilmiştir (Küçük, 2023). Araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre kişiler sosyal medyayı yoğun ve aktif olarak kullanmakta ve en temel kullanma nedenlerinin de sosyalleşebilmek olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de Seçmenlerin Yeni Medya Ortamlarında Siyasal Katılım Pratikleri adlı bir çalışmada katılımcıların yeni medyada geçirdikleri ortalama vaktin verileri verilmiştir. Bu verilere göre araştırmaya dâhil olan seçmenleri %43.3 'ü günlük ortalama 0-1 saat aralığında yeni medyada vakit geçirdiklerini söylerken %37.6'sı 2-3 saat, %10.3'ü 4-5 saat ve %8.8'i 5 saatten fazla yeni medyayı kullandıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya göre Türkiye'de yeni medyada günlük ortalama 0-3 saat aralığında vakit geçirilmektedir (Gürbüz ve Sayımer, 2023).

6.2.2. Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin İletişim Amaçlı Katıldıkları Gruplar

Kişiler yaşadıkları toplumla çeşitli yönlerden iletişim kurarak sosyo-kültürel bir çizgi oluşturmaktadırlar. Bu şekilde yaşadıkları toplumla sosyalleşmeyi sağlayabilmektedirler. Kişi yaşadığı toplumda sosyalleşerek toplumun ondan beklediği rolleri öğrenebilir ve bu şekilde o topluma göre hareket edebilir böylelikle de kendini o toplumun bir parçasıymış gibi görebilmektedir (Fichter, 2012). Kişiler yüz yüze olabileceği gibi sosyal medya platformlarında da sosyalleşebilmektedirler. Suriyeli üniversite öğrencileri de sosyal medya platformlarında bulunan sayfa ve gruplara katılarak hem yaşadıkları toplum hakkında bilgi sahibi olup o şekilde bir role

bürünebilmekte hem de sosyalleşebilmektedirler. Sosyal medya kullanımı kişiler arasındaki sosyal bütünleşmeyi ve duygusal bağlantıyı geliştirerek davranış ve iletişim yönünde olumlu bir etkiye sahiptir (Çakmak ve Müezzin, 2018, s. 202). Sosyal medya platformlarının kişileri yalnız olmadıklarına onlara destek olabileceğini düşündükleri kişilerin varlığının olduğuna yönelik olumlu etkilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Suriyeli üniversite öğrencileri de sosyal medya uygulamalarını kullanarak bu mecralardan destek ve yarar sağlamak istemişlerdir.

Görüşme yapılan kişilere sadece Suriyelilerin olduğu ya da hem Suriyelilerin hem Türklerin olduğu grupların olup olmadığını ve varsa bu gruplara katılıp katılmadıklarını sorulmuştur. Görüşmecilerin verdikleri cevaplar ise şu şekilde ortaya çıkmıştır:

"Karışık gruplar var, aynı zamanda Suriyeli veya Türk gruplar var. Karışık gruplarda daha çok dayanışma ile ilgili paylaşımlar var" (E7).

"Türkiye'deki Suriyeliler hakkında haberleri öğrenmem için Türk Grupları/ Sayfaları takip etmekteyim" (E9).

"Hem Türk hem Suriyelilerin olduğu gruplar var ve bu gruplarda, genel bilgiler, yeni haberler, kültür, sanat, şiir ve eğitim gibi şeyler paylaşılmaktadır" (E8).

Araştırmacı tez çalışması için bu grupları daha iyi inceleyebilmek için izin almak kaydıyla bazı gruplara katılım sağlamıştır. WhatsApp ve Facebook üzerinden sadece Suriyeli ve Üniversiteli sığınmacı öğrencilerin olduğu birkaç gruba katılmıştır (Kadınlar Grubu, 2021). Gruba ilk girdiğimde sadece benim Türk olduğumu gördüm çünkü kendi grupları dışında başka bir grubu almak istememişlerdi ama yüksek lisans tez çalışmamın konusu hakkında gruplarına girmek istediğimi öğrenince kabul ettiler (Kadınlar Grubu, 2021). Görüşülen kişiler bu gruplarda iş bulma ya da çalışma için bir iletişim ortamının olduğunu ama kendilerinin öğrenci olduklarından dolayı bu tarz şeylerden faydalanmadıklarını belirtmektedirler. Aynı şekilde bu gruplarda bilgi paylaşımının, haberlerle ilgili bilgi verildiğini belirtmektedirler.

"Haber ajansları, gazeteler, bazı sosyal medyadaki kişisel profiller paylaşılmaktadır" (E9).

Görüşmecilere bu tarz grupların güvenli olup olmadığını sorulduğunda genel olarak çoğu grubu güvenli bulmamaktadırlar. Bu tarz gruplarda dışlanmadan kaynaklı olarak güvenlik sorunu bir diğer deyişle güvensizlik hissi yaşadıklarını belirtmişlerdir.

"Gruplar genel olarak güvenli değildir. Sığınmacıların konusu ile ilgili değildir. Türkiye'nin çoğu ili bir sığınmacı bile görmemiştir. Fakat Muhalif güçlerin düzenlediği provokasyon kampanyaları, hayatında bir sığınmacı görmeyen insanların kalbinde öfke uyandırıyor. Bunun için nefret içerikli sosyal medya grupları izlenmeli, bu tür paylaşımlar yasaklanmalı ve onu yapanlar cezalandırılmalıdır" (E7).

"Hiç güvenli değil, birkaç tanıdığım var sadece yalan bir habere cevap verdikleri için yüzlerce tehdide uğradılar ve buna karşı hiç kimse ayağa kalkmadı (Allah'a şükür gerçek bir şey olmadı şimdiye kadar) ama hep tehditlere maruz kalıyoruz ve hangisi doğru ve ne zaman olacağını bilmiyoruz" (E9).

Verilen bu cevaba bakıldığında doğru bilinen yanlışları düzelten kişiler tehditlere ve zorbalıklara maruz kalabilmekteler. Bulguların sonuçları ve cevaplar ele alındığında Suriyeli sığınmacılar sosyal medyada gruplar kurmakta ve bu gruplardan bilgi ve haber edinebilmektedirler. Bunun yanında bazı grupların da nefret söylemlerine neden olabilecek içerikler paylaştığı, haberler ve bilgiler yaydığı görülmektedir. Grupların yanında bazı sayfalarında Suriyelilere yönelik olumsuz paylaşımlar yaptıkları da anlaşılmıştır. Irkçılığa sebep olabilecek bu tarz grupların ve sayfaların düzenli olarak denetlenmesi uyum sürecinin olumsuz etkilenmesini ortadan kaldırıp iki grup arasında uyum ilişkilerinin iyileşmesini sağlayabilir.

Yukarıdaki aktarımlarda da görüldüğü üzere Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya araçlarındaki gruplara dayanışma sağlamak amacıyla kullanmaktadır. Bulgularda ortaya çıkan temel hususlara göre; Suriyeli üniversite öğrencileri Türklerin ve Suriyelilerin olduğu ortak gruplara katılarak etkileşim sağlamak, Türkiye'deki Suriyeliler hakkında çıkan haberleri öğrenebilmek, iletişim sağlayabilmek, bilgi alışverişi sağlayabilmek, kişisel gelişim sağlayabilmek için katılım göstermişlerdir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur. Engbersen ve Dekker'in 2014 yılında yaptıkları bir araştırmada sosyal medyanın göç eden kişilerle göç etmeyen kişiler arasındaki bağlantının kopmasını engellediği iletişimi devam ettirdiğini belirtmektedir. Sosyal medya ile iletişim ucuz ve kolay

olmasından dolayı göç eden kişilerin ailelerinden ve arkadaşlarından daha rahat ayrıldıkları anlaşılmıştır (Engbersen ve Dekker, 2014). Bu araştırmadan anlaşıldığı üzere sığınmacılar sosyal medya uygulamaları üzerinden aile ve arkadaşları ile sürekli olarak iletişim kurdukları anlaşılmaktadır.

Bursa'nın Gündem adlı gazetesinde köşe yazarlığı yapan Yaman Kaya'ya göre Suriyelilerin WhatsApp grupları kurarak bu gruplarda işçi olarak çalışan Suriyelilerin işçi haklarını gasp eden patronların yanında çalışmadıkları hakkında birbirlerine bilgi verdiklerini öne sürmektedir (Sakarya Yeni Haber, 2023). Bu habere göre Suriyeli sığınmacılar sosyal medya uygulamalarında gruplar kurarak birbirleriyle birçok konu hakkında bilgi alışverişi sağlamaktadır.

Şan ve Abdulhakimoğulları'nın Suriyeli sığınmacılara yönelik X söylemleri üzerinden yaptıkları araştırmaya göre, Suriyelilere yönelik olumsuz algının sebepleri sadece ekonomi ve çalışma hakkı değildir aynı zamanda beraber yaşamaktan kaynaklı kültürel hoşnutsuzlukta önemli bir etkendir. Bu kültürel hoşnutsuzluğun içerisinde "Suriyelilere yönelik olan pozitif ayrımcılık", "kendi ülkelerine sahip çıkmamaları", "keyiflerine düşkün olmaları" ve benzeri sebepler yatmaktadır (Şan ve Abdulhakimoğulları, 2021).

Taşdelen'in Suriyelilere yönelik nefret söylemlerini Teun Van Dijk'in söylem analiz yöntemi ile değerlendirmeye çalıştığı çalışmasında 1545 tweet ile Suriyelilere yönelik yapılan nefret söylemlerini analiz etmiştir. Bu tweetlerinin çoğunun Suriyelilerin açgözlü, istilacı gibi kişiler olduklarına dair paylaşımların yapıldığını belirtmiştir (Taşdelen, 2020). Arslantürk sosyal medyada Suriyelilere yönelik 131 tweeti analiz etmiştir ve analiz sonuçlarına göre Suriyelilerin iktisada, istihdama, Türkiye'nin demografik yapısındaki değişime ve kültüre bir tehdit olarak görüldüklerini belirtmiştir. Bunun yanında Suriyelilere yönelik hoşgörü ve empatiye dayalı tweetlerin atıldığını da eklemiştir (Arslantürk, 2020).

6.3. İstihdam Olanakları

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre Suriyeli üniversite öğrencileri okudukları bölüm ile ilgili grupları ve sayfaları takip etmekte ve bu gruplarda iş ilanları vererek sığınmacıların iş bulabildiklerini belirtmişlerdir.

6.3.1. Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Üzerinden İş Bulma Olanakları

Sosyal medya platformları ile sanal topluluklar oluşmakta ve bu gruplarda birçok konuda bilgi aktarımları sağlanmaktadır. Bu bilgi aktarımlarından biri de kişilere sosyal medya üzerinden istihdam sağlanmasıdır. Kişileri işe alma sürecinde Facebook ve X gibi sosyal medya platformları büyük rol üstlenmektedir (Erdoğan ve Özgüler, 2013, s. 578). Teknolojinin hızla ilerlemesiyle daha da gelişen sosyal medya artık iş olanakları da sunabilmektedir. Kişiler iş ararken sosyal medya platformlarına başvurabilmekte ve kendilerine uygun işleri arama fırsatı bulabilmektedir. İşverenler sosyal medya platformları üzerinden iş arayanlara ilan vermekte ya da işe almak istedikleri kişileri sosyal medya uygulamalarındaki paylaşımları üzerinden inceleyebilmektedirler. Sosyal ağların etkisiyle sosyal medyaya olan ilgi artmış ve artık hem işverenler hem de çalışanlar sosyal ağlar sayesinde etkileşim sağlamaktadır. Sosyal ağların insan kaynaklarına olumlu katkılarının olduğu söylenebilmektedir (Nurata, 2023, s. 27). Sosyal medya platformları sayesinde hem iş arayanlar hem de işverenler kolayca iletişim kurabilmektedir. Böylelikle işverende çalışan da istedikleri kriterleri bulabilmektedir. Suriyeli üniversite öğrencileri de sosyal medya platformlarında istedikleri kriterlere göre iş ilanları bulabilmekte işverenlerde ilan vererek istedikleri kriterdeki kişilere ulaşabilmektedirler.

Suriyeli üniversite öğrencileri göç ettikleri ülkelerde ekonomik sıkıntı çekmemek, iş bulmak, çalışabilmek için bazı gruplara katıldıklarını veya bazı haber sayfalarını takip ederek iş bulmak için araştırmalar yaptıklarını belirtmektedir.

"Kendi alanım (inşaat) ile ilgili grupları takip ediyorum ve çoğu paylaşım hem metin hem de video içermektedir" (E7).

"Genetik alanında okuduğum için genetikçileri takip ediyorum" (K5).

Görüşülen Suriyeli öğrenciler de daha öğrenci statüsünde olduklarından dolayı kendi alanlarıyla ilgili olan gruplara katıldıklarını ya da sayfaları takip ettiklerini belirtmişlerdir. Gelecekte iş bulmak için bu sayfaları takip ettikleri görülmektedir. Sosyal medya sayesinde iş bulma veya haber verme gibi durumlar oldukça yoğundur. Artık insanlar sığınmacılar gibi iş bulabilmek için sosyal medyadan yardım almaktadır. Araştırmadan elde edilen verilere göre Suriyeli üniversite öğrencileri

meslek alanları ile ilgili grup ve sayfaları takip etmektedir. Araştırma için veri toplamak amacıyla katılınan bazı Facebook gruplarında iş ilanları paylaşımları yapılmakta ve iş arayanlara destek olmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır (İş İmkânları Suriyeliler ve Türkler, Facebook Grubu, 2023).

Yukarıdaki aktarımlarda görüldüğü üzere Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya araçlarını istihdam olanakları amacıyla da kullandıkları anlaşılmaktadır. Bulgularda ortaya çıkan temel hususlara göre; Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya araçlarını kendi okudukları alan ile ilgili sayfa ve grupları takip ettikleri, kendi bölümleri ile ilgili bilgileri öğrenme amaçlı gruplara katıldıkları ve sayfaları takip ettikleri anlaşılmaktadır. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 2017 TÜİK verilerine göre Türkiye'de bulunan 2 milyon Suriyelinin 930.000'i iş gücüne katılmaktadır (ILO, 2023). Suriyelilerin 813.000'i çalışmakta ve bu rakamın 130.000'i serbest çalışanları içermektedir. Suriyeli çalışanların %97'sinin kayıt dışı çalıştığı tahmin edilmektedir. 2017 yılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın verilerine göre 20.967 Suriyeliye çalışma izni verilmiştir. Çalışan Suriyelilerin çok az bir kısmı kadınlardan oluşmaktadır. Suriyeli iş gücü verilerine bakıldığında bunları %75'i çalışan erkeklerden, %12'si çalışan kadınlardan, %10'u işsiz erkeklerden ve %3'ü işsiz kadınlardan oluşmaktadır (ILO, 2017). Bu verilere bakıldığında Suriyeli işsiz sayısı oldukça fazladır ve gittikçe artacak gibi görünmektedir.

Mardin'de Suriyelilere yönelik yapılan bir araştırmada Suriyelilerin meslekleri içinde ilk sırada %28 ile "işçi" gelmekte ve bunları %18.2 ile "esnaf" ve %18.2 ile "ev hanımı" takip etmektedir. Profesyonel meslek sahibi olanların oranı ise düşük olduğu ve araştırmaya katılanların yarısının (%64.4) işsiz olduğu belirlenmiştir (Apak, 2014). Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeden önce beklentileri üzerine yapılan bir araştırmada; katılımcıların %75'i eğitim, sağlık ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasını beklerken, %39.4'ü iş olanakları ve %25'i ise Türkiye'nin onlara vatandaşlık vermesini beklemişlerdir. Bu kişilerden %27.3'ü beklentilerinin tam olarak karşılandığını belirtirken, %49.2'si kısmen karşılandığını ve %16.7'si karşılanmadığını belirtmişlerdir (Apak, 2016). Araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre Suriyelilerin büyük bir kısmı işsiz durumdalar ve bu sebeple de iş bulmak önde gelen beklentilerinden biri haline gelmiştir. 2022-2023 Yükseköğretim Kurulu verilerine

göre Türkiye'de üniversitede okuyan Suriyeli öğrenci sayısı 58.213'dür (Mülteciler, 2024). Bahsedilen bu Suriyeli üniversite öğrencileri de mezun olduktan sonra iş arayışına girmektedir. Araştırmadan elde edilen verilere göre Suriyeli üniversite öğrencileri meslek alanları ile ilgili grup ve sayfaları takip etmektedir.

6.4. Dijital Ortamda Dayanışma

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya uygulamalarında sığınmacıların birbirleriyle dayanışma içinde ve birbirlerine destek olduklarını belirtmektedir.

6.4.1. Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medyada Sergiledikleri ve Tanık Oldukları Dijital Ortamda Dayanışma

Yüz yüze iletişim; her an her yerde erişilebilen, etkileşim sağlayabilen, gelişmiş ve gittikçe de gelişim gösteren internet sayesinde ikinci plana düşmüştür. İnternetle birlikte toplumsal dayanışma dijital bir hal almıştır. Artık toplumlar dijital ortamda dayanışma sergilemektedir (Odyakmaz, 2022). İnternetin gelişimiyle sosyal medya platformlarında yoğun bir katılım görülmekte ve bu mecralar kullanıcıları sanal ortamda toplayarak iletişim kurmalarını sağlamaktadır. Kişiler artık yüz yüze değil de sanal ortamlarda buluşarak ortak görüş ve düşüncelerini birbirlerine sunarak kendi aralarında dayanışma sağlamaktadırlar. Suriyeli üniversite öğrencilerinin de sanal ortamlara katılarak birbirlerine dayanışma gösterdikleri belirlenmiştir. Kullanıcılar sosyal medya platformlarını hem yalnızlık hislerini gidermek hem de sosyal yönlerini ve becerilerini sanal ortamda gösterebilmek için kullanmaktadırlar. Böylece kullanıcılar sosyal ilişkilerini sanal ortamda göstererek sosyalleşme isteklerini gerçekleştirmektedirler (Demirdağ, 2021). Araştırmadan elde edilen verilere göre Suriyeli üniversite öğrencilerinin de sanal ortamlarda bir araya gelerek yalnızlık duygularını bastırıp sosyalleşme ihtiyaçlarını gidermeye çalıştıkları anlaşılmıştır.

Suriyeli sığınmacılar birbirlerine dayanışma içinde destek olabilmek için gerek gerçek dünyada gerekse sanal dünyada birtakım davranışlar sergilemektedirler. Sosyal medya platformlarında gruplar açarak ya da sayfalar açarak orada birbirlerine yardımcı olabilecek, destek olabilecek ve dayanışma sergileyebilecek paylaşımlar yapmaktadır. Bu grup ve sayfaların tez çalışması için bir kısmına katılım sağlandı ve gözlemler yapılmaya çalışıldı. Suriyeli üniversite öğrencilerine de bu tarz grupların olup

olmadığını ve onlara katılıp katılmadıkları sorulduğunda çoğunluğu bu sayfaların ve grupların olduğunu ve katıldıklarını belirtmişlerdir. Elde edilen bulgulara ve araştırmadan elde edilen verilere göre kişiler özellikle de sığınmacılar dijital ortamda birbirlerine destek olup dayanışma sağlayabilmektedir. Dijital dayanışma sayesinde birçok sorunlarına çözüm bulabildikleri ve bu durumun onların ruh sağlıklarına iyi geldiği görülebilmektedir. Suriyeli üniversite öğrencilerinin cevaplarına bakıldığında;

"Suriyelilerle ilgili açıklamalar paylaşılır ve Üniversite için dayanışma grupları var ve bazı zamanlarda bir uyarma platformu olarak kullanılıyor ve Suriyeli sığınmacılar sosyal medyayı dayanışma aracı olarak kullanmaktadır" (E3).

"Dayanışma odaklı gruplar ve sayfalar var ve bu gruplarda yanlış anlaşılmalar, doğru bilinen yanlışlar, ırkçılık konuları paylaşılıyor ve dış kişilerden oluşuyorlar. Bir dayanışma aracı olarak kullanıyorlar" (E8).

"Evet, bu tarz grup veya sayfalar var, sığınmacıların bulunduğu bölgede sığınmacılar ile ilgili haberler, iş fırsatı, satılık eşya ve yardımlar ile ilgili paylaşımlar daha çok yer almakta ama faydası yok. Bende bu sayfalarda ve gruplarda Suriyelilerin ve Türkiyelilerin ortak geçmişini ve benzer kültürünü hatırlatan, şimdiki sorunları gidermeye çalışan paylaşımlar yapmaktayım" (E7).

Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medyada sığınmacılar arasında dayanışma ruhu sergileyen grupların ve sayfaların olduğunu ve bu mecralarda dayanışma odaklı paylaşımlarında yapıldığını belirtmektedir. Sığınmacıların bu mecralarda haberleştikleri, birbirlerinden yardım aldıkları, bilgi paylaştıkları, bazı konularda haber verdikleri belirtilmektedir. Bu gruplar da yerli halk veya kamuoyu tarafından yanlış bilinen bilgilerin doğru hallerinin paylaşıldığı iki grup arasında çatışmanın çıkmasının önlenmeye çalışıldığı belirtilmektedir.

Yukarıdaki aktarımlarda da görüldüğü üzere Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya araçlarını dayanışma odaklı olarak da kullanmışlardır. Bulgularda ortaya çıkan temel hususlara göre; Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medya araçlarında dayanışma gruplarına tanık oldukları, sosyal medya uygulamalarının yanlış bilgileri doğrulamak amacıyla uyarma platformu hale geldiği, ortak problemlerin dile getirildiği, ırkçılıkla alakalı haberler paylaşılarak sosyal medyanın dayanışma aracı görevi üstlendiği ve bazı gruplarda daha çok iş fırsatı, satılık

eşya,sığınmacılarla ilgili haberlerin paylaşıldığı anlaşılmaktadır. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur.

Aldamen, yüksek lisans tezi çalışmasında sosyal medyanın olumlu etkilerine değinmiştir. Örneğin Suriyelilerin kötü koşullarına karşı Macarlar sosyal medyada tepki göstermişlerdir. Türkiye'de de X uygulamasında "#BizKardeşiz, #KardeşimeDokunma, #AylanKurdi, #KıyıyaVuranİnsanlık" etiketleriyle Türklerin Suriyelilere yönelik bir sempati oluşturarak dijital ortamda destek gösterdikleri dayanışma sağladıklarını belirtmektedir. Sosyal medyada Suriyelilere yönelik yapılan destek paylaşımlarının kullanıcılara bilgi vermesi dışında hafızada tutulmasını da sağladığını belirtmektedir. Örneğin YouTube'un ücretsiz ve kolay bir şekilde erişilebilir olmasından dolayı kullanıcılar Suriye'deki olaylarla ilgili videoları yükleyebildiklerini belirtmektedir. Aynı şekilde Suriyelilerin sosyal medya sayesinde merak ettikleri bilgileri öğrenebildiklerini, yakınlarıyla iletişim kurarak birbirlerine destek olabildiklerini belirtmektedir. Sosyal medyada acılarını paylaşarak para toplayabildiklerini yani kısacası sosyal medyada dijital bir dayanışma sağlayabildiklerine dikkat çekmiştir (Aldamen, 2020).

Şeyda Taluk Dijital Dayanışma başlıklı bir çalışmasında özellikle korona virüsü salgınından sonra dijital dünyada daha da önem kazanan dayanışmanın siber kahramanla ortaya çıkardığını belirtmektedir. Bahsedilen bu siber kahramanların dijital platformları bir hayır işi olarak kullandıklarını birçok kişi ve gruplara her anlamda destek olabildiklerini belirtmektedir. Dijital dayanışmanın kişilerin bireysel ruh sağlığına iyi gelebileceğini ve insani değerlerimizi koruyabileceğini Dr. Dana Klisanin'nin Dijital Yardımseverlik tanımıyla desteklemeye çalışmaktadır (Taluk, 2020).

6.4.2. Sosyal Medya Platformlarında Dayanışma Karşıtı Hareketler

Sosyal medya platformlarında her zaman dayanışma odaklı hareketler sergilenmemektedir. Bazı art niyetli kişiler tarafından dayanışma ruhunu etkileyecek paylaşımlarda yapılmaktadır. Bulgulardan elde edilen sonuçlara ve araştırmadan elde edilen verilere bakıldığında sosyal medya platformlarında paylaşılan, yayılan ve doğruluğu teyit edilmeden yapılan paylaşımlar yerli halkı ve Suriyeli sığınmacıları olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Sosyal medya da bu tarz paylaşımların yapılması

dijital dayanışmayı olumsuz etkilemekte ve uyum sürecini olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Suriyeli üniversite öğrencilerine bu konu hakkında soru sorulduğunda şöyle cevap vermişlerdir:

"Eskilerde bu grupları takip ediyordum ama abartılı bir şekilde algı/yalan haberleri sık sık paylaştıklarını görünce hepsini takipten çıkardım" (E9).

"Birçok konuda yanlış kullanıldığını düşünüyorum çünkü yanlış yönlendirme yapan hesap ya da grup gibi kişiler çok ve sığınmacıların haberleri olmadan kullanılıyor" (E8).

Bazı öğrenciler de bazı grupların ve sayfaların algı oluşturabilecek yalan haberler paylaşmaya başladıklarını belirtmektedir. Yanlış yönlendirmelerin yapıldığını sığınmacıların bu sayfalardan bile bilgileri olmadığını belirtmektedirler. Buradan anlaşılacağı üzere dayanışma ruhu sergilemeyen, algı oluşturabilecek ve yalan haberler paylaşan grup veya sayfalar sığınmacılar tarafından değil art niyetli kişiler tarafından kurulmaktadır.

Aktarımlardan elde edilen bulguların temel hususlarına göre Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya araçlarında oluşturulan grupların yanlış haberler paylaşarak olumsuz bir algı oluşturduklarını, yanlış yönlendirmeler yaptıklarını ve bunların sığınmacıların haberi olmadan yapıldığını belirtmektedir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur. Koçak ve Küçük'ün birlikte yaptıkları bir çalışmada 247 katılımcıya internet ve sosyal medya haberlerinde Suriyeli sığınmacılara yönelik haber rastlama durumunu sorduklarında katılımcıların çoğu karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %75'inin bu tarz paylaşımları doğru bulmadıklarını belirtmişlerdir. Bu kişilerin %60'ı bu tarz paylaşım yapan kişilere cezai yaptırımların uygulanması gerektiğini düşünmüştür. Yine bu kişilerin %58,7'si Suriyeli sığınmacıları kötüleyici tarzda paylaşımlar yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu kişilere Suriyelilere yönelik kötüleyici tarzda paylaşımlar yapıldığında etkilenip etkilenmedikleri sorulduğunda çoğunluğu olumsuz haberlerin onların bakış açısını değiştirdiğini belirtmişlerdir (Koçak ve Küçük, 2020). İşçi ve Uludağ'ın Suriyelilere yönelik YouTube videolarını inceledikleri çalışmalarında 15 videoyu analiz etmişlerdir ve bu videolarda söz alan 250 kişinin 85'i ekonomik kaygılarının sığınmacılardan kaynaklandığını belirtmişlerdir. Ayrıca Suriyelilerin sigortasız, ucuz

ve kaçak bir şekilde çalıştırılmasının iş imkânlarını azalttığını belirtmişlerdir. Doğruluğu ispatlamadan söylenen bazı yargıların olduğu da görülmektedir örneğin TOKİ'den ücretsiz ev sahibi oldukları, sınavsız bir şekilde üniversiteyi kazandıkları söylenmiştir (İşçi ve Uludağ, 2019).

6.4.3. Sosyal Medya Platformlarının Sığınmacılar Açısından Arabulucu, Rehber, Aracı Rolü Sergilemesi

Arabuluculuk ve uzlaştırma kavramları İngilizce de aynı anlama gelecek şekilde tanımlanır. Her iki kavramda da ortaya çıkan uyuşmazlığı veya farklılığı ortadan kaldırmaya ve onları ikna etmeye çalışan objektif biri vardır. Bakıldığında gündelik hayatta da hem arabuluculuk hem de uzlaştırma birbiri yerine kullanılmaktadır (Thompson, 1998, s. 18). Bu dönemde artık arabuluculuk görevini teknolojinin de ilerlemesiyle sosyal medya platformlarının da aldığı söylenebilir. Objektif bir tavır sergileyerek yerli grup ile sığınmacı grup arasında uzlaşmayı sağlayabilecek paylaşımların yapılmasına olanak sağlayabildiği çalışmada belirlenmiştir. İki grup arasında çatışmanın ortaya çıkmaması için uzlaştırıcı paylaşımlar yapmaya çalışan kişi veya grupların olduğu görülmüştür. Arabuluculuk aynı zamanda çatışan kişiler arasında karşılıklı ve çözüm odaklı olarak iki tarafında gönlü olacak şekilde iki grup arasındaki iletişimi sağlayan, onları bir araya getiren tarafsız bir şekilde gerçekleşen durumdur (Tanrıver, 2006, s. 165). Suriyelilere yönelik açılan sosyal medyada bulunan sayfalar ya da gruplar çalışma için incelendiğinde iki tarafında görüş ve düşüncelerini memnun edecek paylaşımlar yaptıkları görülmüştür. Bu paylaşımları yaparken de tarafsız bir duruş sergiledikleri anlaşılmıştır.

Türk toplumları ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak için gençlerin büyüklerini dinlemesi gerektiğini onların tecrübelerini dikkate almaları gerektiğini belirtmiştir. Bu durum Batı'da ileri bir boyut kazanarak kurumsallaşmış ve arabuluculuk kavramı bu dönemde önemli bir durum haline gelmiştir. Hatta öyle bir boyut kazanmış ki sosyal medya platformlarına bile dâhil olmuştur (Asadova ve Rahimli, 2023, s. 119). Göç olaylarının artması sosyal medya platformlarında çok fazla tartışılan bir konu haline gelmiş, yalan yanlış haberlerin ortaya çıkmasına bu haberlerin teyit edilmeden yayılmasına sebep olmuştur. Bu durum da kişiler arasında çatışmaların ortaya çıkmasına toplum huzurunun bozulmasına sebebiyet vermektedir. Bu sebeple

bu çatışma ortamını ortadan kaldırmaya çalışan toplum huzurunu bozmak isteyenlere karşı gelmek isteyen kişi ve gruplar da sosyal medya platformlarında çalışmalar yaptıkları çalışmada ortaya çıkmıştır.

Sosyal medya platformları birçok insana olduğu gibi Suriyeli sığınmacılara da rehber görevi üstlenmektedir. Sosyal medya platformları sığınmacılara psikolojik destek ve sosyalleşme imkânları sunabilmektedir. Sığınmacılar göç etmek istedikleri yere göç etmeden önce dijital ortamda araştırmalara yapabilmektedir. Sosyal medya platformları da sığınmacılara istedikleri bilgiyi vererek sığınmacıların o bilgiye göre hareket etmelerini sağlamaktadır. Suriyeli üniversite öğrencilerine sosyal medyanın katkıları sorulduğunda onlara rehber görevi sergilediğini belirtmektedirler.

"Evet, çok faydalı oldu, üniversite için ve bazı hukuki işlemler için rehber oluyordu. Kendi tecrübesini paylaşan ya da aynı duruma düşen insanlardan yardım alıyorduk ama aynı zamanda da Türkçe bilmeyen ve sahte ya da yanlış haber yapan çok insan bulunmaktadır" (E3).

"Birçok şeye faydası oldu kültürlerden destek sağlayan psikologlar. Moral verici ve ümit verici hesapları takip ediyorum, gönüllülük hareketleri, eğlenceli ve çocukları mutlu etmek için. Yeni yerleri keşfetmek için gitmeden araştırma amacıyla kullanıyorum örneğin okuyacağın şehri tanımak için onu araştırabilmek için sosyal medya kullanılmalı" (E8).

"Evet, sığınmacıların herhangi bir sorunu varsa sosyal medyaya yazıp gerekli destek ve yönlendirmeleri diğer tecrübeli sığınmacılardan alabilirler. Örneğin, iş bulma konusunda, hizmet (eğitim, hastane, avukatlık vs.). Genel olarak ben haberlerden daha çok eğlenceli hesapları takip ediyorum. Örneğin, Suriye ve Arap ülkelerinin yemeği, tarihi ve hatta esprilerini içeren tüm sayfaları takip ediyorum. Sürekli yeni insanlarla tanışıyoruz önce sanal ortamda sonra da gerçek hayatta. Yeni çevre ve arkadaş edinme konusunda bana şahsen yardımcı oldu" (E7).

Sosyal medya platformları sığınmacılara psikolojik olarak destek sağlamada iç savaştan ve göçten dolayı psikolojik olarak etkilenen sığınmacıların psikolojik olarak iyileşmelerinde büyük rol oynamaktadır.

Yukarıdaki aktarımlardan da görüldüğü üzere sosyal medya araçları; Suriyeli üniversite öğrencilerine arabulucu, rehber görevi üstlenmektedir. Bulgulardan elden

edilen temel hususlara göre sosyal medya araçları üniversite ve hukuki işlerde psiko-sosyal gelişimde, bilgi alışverişi sağlayabilmekte ve sosyal çevre edinmekte rehber görevi üstlendiği anlaşılmaktadır. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur. Özlem Özdemir'in 2020 yılında yaptığı bir çalışmasında Dijital Dayanışma adlı konu bağlığına göre sığınmacılara yönelik cep telefonu uygulamaları bulunmaktadır. Bunlardan ilki OKA'dır. Bu uygulamada sığınmacılara; hakları konusunda, iş gücü piyasası konusunda, iş arayanlara iş bulma konusunda, sağlık ve eğitim sistemi konularında bilgilendirmeler yapılmaktadır. Hello Hope (Merhaba Umut) adlı uygulama Türkiye'de geliştirilmiştir ve bu uygulama Arapça dili olup Suriyelilere destek ve yardımcı olmak amacıyla oluşturulmuştur. Bu uygulama ile kullanıcılar Türkçeyi hem sözlü hem de yazılı bir şekilde daha kolay bir şekilde öğrenebilmektedir. Aynı zamanda bu uygulama ile Suriyeliler kayıt işlemlerinin nasıl yapıldığını, sağlık hizmetlerine nasıl erişildiğini ve en yakın hizmet noktalarına nasıl ulaşacakları hakkında bilgi alabilmektedirler. Başka bir diğer uygulamada I'MAPPY'dir. Bu uygulamanın amacı genel ve sosyal anlamda bilgi erişimi bulunmayan, ailesi olan ve ailesi olmayan genç sığınmacılar için bir uyum haritasıdır. Gençlere dil, iş bulma gibi konularda destek olabilen bir uyum haritasıdır. Bu tarz başka uygulamalarında bulunduğunu ve sığınmacılar açısından büyük faydalar sağladığını belirtmiştir (Özdemir, 2020).

Murdock bir çalışmasında Suriyeli sığınmacıların akıllı telefon kullanarak aile ve akrabalarıyla iletişim kurduklarına, merak ettikleri bilgilere erişebildiklerine, akıllı telefona yükledikleri uygulamalardan faydalanarak göç süreçlerini sürdürebildiklerine dikkat çekmiştir. Göç sürecinde akıllı telefondaki uygulamaların rehber görevi üstlendiğini belirtmiştir (Murdock, 2015).

6.4.4. Sosyal Medya Platformlarında Destek Karşıtı Paylaşımlar

Sosyal medya platformlarında Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemlerinin olduğu buna destek gösterip yayan kişilerin var olduğu da görülmektedir. Nefret söylemi bazı kişilerin "biz" ve "onlar" diyerek oluşturduğu bir ötekileştirme olgusudur (Öztürk, 2022, s. 511). Sosyal medya da bazı kullanıcılar sığınmacılar ve yerli halk arasında bir sınırın olduğunu sığınmacıların ayrı bir kategoride yer aldıklarını ve bu yüzden "biz" ve "onlar" diye bir ayrımın olduğunu

ısrarla dile getirmektedirler. Bu durum Türkiye'ye veya başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalan sığınmacıları zor duruma sokmakta ve aidiyet duygularını olumsuz etkilemektedir. Antik Yunancadaki nefret kelimesinin anlamı "kedos", Latince anlamı "odium", İngilizce anlamı ise "hate", Almanca anlamı ise "hassen", Fransızca anlamı ise "haine", Türkçe'de Arapça kökenli olarak kullanılan nefret kelimesi "tiksinme" olarak karşılık gelmektedir (Ataman, 2012, s. 50). Dünya dillerindeki anlamlarına da bakıldığında nefret kavramı bir kişiye duyulan kötü niyet, duygu sevmeme gibi olarak görülmektedir. Suriyelilere yönelik duyulan bu nefret duygusu da sosyal medyada kendini açık bir şekilde göstermektedir. Gerek kullanıcıların paylaşımları gerekse de haberleşme sitelerinde yapılan paylaşımlar Suriyelilere yönelik nefret söylemini belirgin bir şekilde göstermektedir. Bu da Suriyeli sığınmacılar ile yerli halk arasındaki uyum sürecini zorlamakta ve toplum huzursuzluğuna neden olmaktadır. Sosyal medyanın yoğun ve yaygın olarak kullanılması nefret söylemini farklı bir boyuta getirmiş ve inanılmaz derecede büyük bir hızla yayılmasına sebebiyet vermiştir (Avşar ve Varış, 2022, s. 353). Sosyal medya dünyanın her yerinde her kesim insan tarafından kullanılması sebebiyle doğru ya da yanlış bilgilerin hızla yayılmasına neden olmaktadır. Paylaşılan bilgi veya haberlerin kullanıcılar tarafından teyit edilmeden veya araştırılmadan paylaşılıp yayılması olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

Sosyal medya paylaşımları, sığınmacılar açısından destek sağlayıcı olduğu kadar tam karşıtı durumda sergileyebilmektedir. Sığınmacıların moral seviyesini düşürebilecek onları psikolojik olarak olumsuz etkileyebilecek durumlar da söz konusudur. Suriyeli üniversite öğrencilerine sorulduğunda sosyal medyada destek içerikli paylaşımlar kadar destek karşıtı paylaşımlarında olduğu söylenmiştir:

"Sosyal medya gerekli ama örgüt hesapları ya da grupları olmadığı sürece. Zararlı yönleri ise ırkçılığa yol açabilir yanlış düşünmelere sebep olabilir. Sosyal medyanın birçok konuda yanlış kullanıldığını düşünüyorum çünkü yanlış yönlendirme yapan hesap ya da grup gibi kişiler çok ve sığınmacıların haberleri olmadan kullanılıyor. Sosyal medya gerekli ama örgüt hesapları ya da grupları olmadığı sürece gereklidir" (E8).

"Sosyal medya genellikle her konuda faydalı olmuştur fakat her yerde yasadışı uygulamalar var. Örneğin, bazı insanları dolandırıcılıkla karalayan veya göçmen

kaçakçılığı ile ilgili paylaşımlar ve benzeri sosyal medyanın suiistimaline birer örnektir. Çoğu vakit bazı yerel halk tarafından paylaşılan provokasyon paylaşımları uyum sürecini bozuyor. Yani aklı başında olmayan sığınmacı olumsuz tepki verebilir ve paylaşımın asıl amacı gerçekleşebilir" (E7).

Suriyeli üniversite öğrencilerinin bir kısmına göre sosyal medya platformları eğlence aracı olduğu için pek de rehber görevi üstlenmemekte bazı bilgiler için araştırma yapma da kullanılmaktadır. Sosyal medyada sığınmacılara yönelik siber saldırıların gerçekleştiğini saldırıların olduğunu bu durumlarında onları strese soktuğunu belirtmektedirler. Seçim zamanlarında adaylar tarafından oy kazanmak için kullanıldıklarını sosyal medyada seçim için bazı paylaşımların yapıldığını belirtmektedirler. Irkçılığa sebep olabileceğini iki grup arasında çatışmaların ortaya çıkabileceğini belirtmektedirler. Doğru bilinen yanlışların yayılabileceğini bunun sonucunda da kendilerinin yerli halk tarafından yanlış bilinmelerine sebep olabileceğini belirtmektedirler.

Suriyeli üniversite öğrencileri, sosyal medya platformlarında önceden bahsedilenlerin dışında birde göçmen kaçakçılığı gibi durumların söz konusu olabileceğini ve dolandırıcılıkların yaşanabileceğini belirtmektedirler. Bu gibi söylemler sosyal medyanın olumlu yönlerinin olduğu kadar olumsuz yönlerinin de olabileceğini göstermektedir.

Yukarıdaki aktarımlardan da görüldüğü üzere Suriyeli üniversite öğrencilerine göre sosyal medyada destek karşıtı paylaşımlar da söz konusudur. Bulgularda ortaya çıkan temel hususlar sosyal medya araçlarının örgüt hesap ya da gruplarda ırkçılık ile ilgili paylaşımlar, göçmen kaçakçılığı ya da dolandırıcılıkla alakalı paylaşımlar ve provokasyon amaçlı paylaşımlardır. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur. Sosyal medya da Suriyelilere yönelik yapılan paylaşımları araştıran bir çalışma YouTube uygulamasında paylaşılan videoları analiz ederek bazı bulgular elde etmiştir. YouTube uygulamasında paylaşılan videolarda Suriyelilerin dilenci stereotipiyle bağdaştırıldığını, Suriyeli yetişkin ve çocukların bazı kalıp yargılara sokulmaya çalışıldığını belirtmektedir. Bazı videolarda Suriyeli dilenci çocukların aslında çok zengin olup dilenci gibi gösterilerek insanları sömürdüklerine dair yayınların olduğunu belirtmektedir. Suriyelilerin korkup savaştan kaçtıklarını ve

iki kişinin dövüş yaptığı videoyu “biz” ve “onlar” diye ayırarak Türklerin Suriyelilere karşı üstün olduklarını vurgulamaya çalışmışlardır. YouTube gibi sosyal medya platformlarında yayınlanan paylaşımların toplum içerisinde nefret söylemlerine yol açabileceğini belirtmektedir. Bu sebeple bu tarz içeriklerin araştırılıp denetlenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Kurt, 2019).

Yine bir çalışmada sosyal medya platformlarında paylaşılan içeriklerin altlarına yazılan yorumların fikir tarzından ziyade hakaret içeren, fanatik ya da taraf bildiren tarzda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Etnik temelli haberlere yönelik nefret söyleminin %80 civarında olduğu belirtilmiştir. YouTube’da bir milyondan fazla izlenen videoların altına yapılan yorumların %42’sinin negatif duygu yayarken %96’sının da direkt nefret söylemi içerdiği belirtilmiştir (Avşar ve Varış, 2022). Sosyal medyada nefret söylemine sebep olabilecek ve sığınmacıları desteklemeye karşı durabilecek paylaşımların çok yaygın olduğu, bu tarz paylaşımların toplumu olumsuz yönde etkilediği açıkça görülmektedir. Bu tarz paylaşımlara dikkat edilip engellenmesi gerektiği iki çalışmada da değinilmektedir.

6.5. Uyum

Uyum kavramı göç konusunun da kapsamlı olmasından dolayı geniş anlamlıdır ve birçok kesim tarafından sürekli olarak tartışılan bir konudur. Şimsek’in belirttiği üzere Da Lomba’ya göre, güvenli bir şekilde oluşturulan yasal statü sığınmacılar açısından oldukça önemlidir çünkü ancak o şekilde yerli halk ile sağlıklı bir uyum oluşabilir (Şimşek, 2018, s. 370-371). Güvenlik ihtiyacı birçok bireyde olduğu gibi sığınmacılar için de söz konusudur ve bu ihtiyacın karşılanması tüm insanlığın en doğal hakkıdır. Uyum, sığınmacı ve sığınmacı toplulukların göç ettikleri yerin ev sahibi toplumu ile kesişmesi ve onların alanlarına dâhil olmasıdır. Uyum ile hem sığınmacılar hem de ev sahibi toplum birbirleriyle etkileşime girerek ortaya çıkan durum veya sonuca karşılıklı olarak uymaya çalışmalıdır (Martıkaınen, 2010, s. 265). Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye göç etmesiyle beraber hem sığınmacılar hem de ev sahibi toplum yeni bir durum ve sistemle karşılaşmıştır. Göç süreci sığınmacıları da ev sahibi toplumu da karşılıklı olarak etkilemiştir. Her iki toplumun da rahat ve huzurlu bir şekilde yaşayabilmesi ya da ortaya çıkan bu duruma ayak uydurabilmesi için uyum sürecine dikkat etmeleri ve bunu karşılıklı olarak yapmaları gerekmektedir. Göç

olgusu dünyanın her yerinde yaşanabilecek kaçınılmaz bir durumdur. Bu sebeple insanların uyum sürecini bilinçli bir şekilde uygulamaları uyum sürecine destek olmaları gerekmektedir. Eğer sığınmacı halk ve ev sahibi halk uyum sürecini düzenli bir şekilde idame ettiremezse çatışmaların ve huzursuzlukların ortaya çıkması kaçınılmaz hale gelecektir.

Şimdilerde sayısı 3 milyonu aşan Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç etmelerinden dolayı sosyal, ekonomik, demografik, siyasal, çevresel gibi birçok sebeplerden dolayı birtakım sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sebeple yerli halk ile sığınmacılar arasında oluşan ilişkiler, uyum, çatışma ve sıkıntılar sosyolojik olarak önemli hale gelmektedir. Göç ile birlikte meydana gelen; yerli halk ile sığınmacılar arasındaki tarihsel, kültürel bağlar, akrabalık bağları, uyum ve çatışmalar gibi bazı konular sosyal bilimler açısından zengin veriler sunan konulardır (Kaya, 2018a, s. 77). Suriyeli sığınmacılar ile ev sahibi halk arasında oluşan çatışma ve uyum konuları sosyal medyada da kendini yoğun bir şekilde belli etmiş ve bu tarz paylaşımlar yaygın olarak görülmeye başlanmıştır.

6.5.1. Sosyal Medyada Uyum Sürecini Destekleyen Paylaşımlar

Ev sahibi toplumun medyasını kullanmak sığınmacı öğrencilerin dil gelişiminde, sosyal çevre edinmesinde, kültürü tanımasında büyük etkilere sahiptir ve bu durum sosyal, kültürel ve diğer konulardaki uyum sürecini kolaylaştırmaktadır (Zhang ve Kütük, 2020, s. 100). Bu duruma Suriyeli öğrenciler açısından bakılırsa Suriyeli öğrenciler de yerli medyayı ya da sosyal medyayı kullanarak ev sahibi toplum hakkında bilgi alabilir, kültürünü tanıyabilir ve sosyal bir çevre edinebilir. Bu durumda iki toplum arasındaki uyumu olumlu bir şekilde etkileyebilir. Sığınmacıların, göç ettikleri yere uyum sağlayabilmeleri için yerel halk tarafından hoşgörü ile karşılanmaları gerekmektedir. Hoşgörü; göç eden grubun etnik kimliğine, ırkına, dini inanç ve değerlerine, diline, kültürüne karşı saygı gösterilmesi bu farklılıkların göz ardı edilmemesi hatta bu farklı özelliklerin bilincinde olunmasıdır (Aslan, 2001, s. 373). Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medyada yerli halkın yaptığı olumlu paylaşımların kendilerinde olumlu etkiler bıraktığını belirtmektedirler. Yerli halkın sığınmacılara yönelik gösterdiği hoşgörülü davranışlar sığınmacıların o topluma olan saygısını arttırmakta ve bu da iki toplum arasındaki olumsuzlukları ortadan

kaldırmakta etkilidir. Sığınmacılara yönelik olan nefret söylemi, ayrımcılık, yabancı korkusu gibi durumlar toplumsal uyumsuzluğu ve sığınmacıların ev sahibi topluma karşı uyum sağlayamamalarına neden olurken hoşgörü, sempati ve empati göstermek iki grup arasında uyum sürecinin olumlu ilerlemesine ve toplumun huzuruna etkili olacaktır (Şan ve Abdulhakimoğulları, 2021, s. 218). Sosyal medyada sığınmacılara ve yerli halka yönelik bazı kişiler tarafından yapılan hoşgörüye, sempatiye ve empatiye dayalı paylaşımlar iki grup arasındaki uyumu olumlu bir şekilde etkileyebilmektedir.

Sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlardan bazıları iki grup arasındaki uyum sürecini destekleyebilmektedir. Suriyeli üniversite öğrencilerine sorulduğunda uyum sürecini destekleyen sayfaların ve grupların olduğunu belirtmişlerdir. Bu tarz grupların ve sayfaların olması iki grup arasında ortaya çıkabilecek olan olayları ve çatışmaları engelleyebilmektedir. Bu tarz sayfaların sayıları arttırılmalı ve birçok kişiye bu sayfa ve gruplar tanıtılmalı bilgileri verilmelidir. Suriyeli üniversite öğrencilerine uyum sürecini destekleyen paylaşımlar hakkında soru sorulduğunda şu şekilde cevaplar vermişlerdir:

"Sosyal medya kesinlikle bazı doğru bilinen yanlışlar, hak ve hukuki işlemler hakkında bilgi almakta yardımcı oldu" (E3).

"Sosyal medya uyum sürecine kısmen destek oluyor, örneğin gittiğim şehirleri öğrenebilmek için kullanıyorum oradaki yaşamı, kültürü, nasıl olduğunu öğrenebilmek için. Büyük bir rolü olur, Türkiye'de neler olup bittiğini öğrenebiliriz" (E8).

"Evet, Türkler ve Suriyeliler arasındaki uyum için katkı sağlamıştır. Sosyal medyada uyum ve tanıma yolu ile paylaşımlar yapılmaktadır" (K8).

İncelediğim kaynaklarda Suriyelilerin Türklerle uyumu konusunda çalışmalar yapmaya gayret ettiklerini de gözlemledim. Örneğin Facebook uygulamasındaki bazı gruplarında Türkiye hakkında bilgi vermek amacıyla ve Türkiye'de neler olup bittiğine dair haberler vermek için sayfalar açmışlar ve paylaşımlarda bulunmuşlardır (24 Türkiye, 2021). Örneğin Türkiye'nin pandemiden dolayı getirdiği kısıtlamaların neler olduğu hakkında bilgiler vermek için paylaşımlar yapmışlardır. Türkiye halkına /uyum sağlayabilmek için yine Suriyeli komşularımız adlı profil sayfasına bakıldığında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramında da paylaşımlar

yaptıkları görülebilir. Türk ve Suriyeli çocukların ortak yaptıkları kutlamaları ve Suriyeli çocukların Türk devleti, milleti ve 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramına dair çizdikleri resimleri de paylaşmışlardır.

Yine aynı şekilde 1979 senesinde TRT arşivlerinden buldukları bir paylaşımda Türkiye'ye gelen Iraklı çocukların Türk çocuklarla birlikte 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için şarkılar söylediklerine dair paylaşımlar yaptıkları görülebilir. 2007 yılında Halep, Suriye Al İttihad ve Fenerbahçe dostluk maçının yapıldığını ve Türkiye ile Suriye'nin iyi ilişkilerinin olduğu vurgusu da yapılmaktadır (Suriyeli Komşularımız, 2021). İki toplum arasındaki ortak yemek kültürüne de değinerek ortak bir bağ kurma ve uyum sağlama çabalarını yine paylaşımlarında görmek mümkündür. Yine aynı şekilde Türkiye'nin şehit kayıplarına dair üzüntülerini paylaşarak Türk devletine ve milletine karşı sevgi ve minnetlerini göstermektedirler. Yine aynı profil sayfası ünlü tarihçi ve yazar İlber Ortaylı'nın Suriye tarihi hakkında bilgiler verdiğini ve Suriye'nin kültür ve medeniyet şehri olduğuna dair örnekler verdiğini yine paylaşımlarında görmek mümkündür. Bir başka paylaşımlarında Suphi Bereket isimli Türk kökenli bir siyasetçiden de bahsederek Türklerle Suriyelilerin kardeş oldukları vurgusu yapılmaktadır (Suriyeli Komşularımız, 2019). Bir başka paylaşımlarında Suriyeli sığınmacı öğrencilerin Türkiye'ye gelip Türkiye'de okuduklarına ve büyük başarılara imza attıklarına dair sayfaların paylaşımları da görülmektedir. Bu şekilde paylaşımlar yaparak öğrencilerin Türkiye'ye minnet duyduklarına ve bu sayede çok iyi yerlere geldiklerine dair mesajlarını bildirmek istemekte ve Türklere Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye dair çok olumlu düşüncelerinin olduğunu göstermeye çalışmaktadırlar. Aynı şekilde bazı Türklerin Suriyeli sığınmacılara karşı olumlu sözlerini örneğin Türklerin Suriyelilere "bizden daha iyi Türkçe konuşuyorsun, Türk gibisin" gibi sözlerini paylaşarak olumlu ve iki toplum arasında uyumu sağlayacak paylaşımlarda bulunmaktadırlar (Suriyeli Komşularımız, 2020).

Güncel olaylardan İsrail Devleti'nin Filistin'e karşı zalimce yaptığı işgal konusunda da Suriyeli komşularımız adlı İnstagram sayfası paylaşımlarda bulunmuştur. Bu paylaşımlarında Filistinlilerle empati kurmaya çalıştıklarını ve onları anlayabildiklerini belirtmişlerdir. Bu paylaşımlarında din, dil, ırk gözetmeksizin bu saldırıya karşı birlik ve beraberlik olunması gerektiği hususunda da mesajlar vermektedirler. 2010 yılında Mor ve Ötesi adlı Türk şarkıcı grubu, 15 Mayıs 1948

yılında binlerce Filistinlinin haklarından, topraklarından, canlarından olduğu ilk işgalin gününü bir Filistinli çocuğun diliyle bir şarkı yazarak anlatmışlardır ve Suriyeli komşularımız adlı profil sahibi yine sayfasında bu paylaşımı yapmıştır (Suriyeli Komşularımız, 2021). Bu paylaşımı yaparak Türklerin dikkatini çekmeye çalışmakta ve yine iki toplum arasındaki uyumun olumlu yönde gelişmesini sağlamaya çalışmaktadır.

Yukarıdaki aktarımlarda da görüldüğü üzere Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya araçlarının uyum sürecini destekleyebildiğini belirtmişlerdir. Bulgularda ortaya çıkan temel hususlara göre; sosyal medya doğru bilinen yanlışlar hakkında bilgi verme, hak ve hukuki işler hakkında bilgilendirme ve uyum sürecini destekleme konusunda rol üstlenmiştir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur. Malta'da 44 ülkeden 169 sığınmacıyla yapılan bir anket çalışmasında sığınmacıların sosyal medyayı aile ve arkadaşlarıyla iletişim kurabilmek, fotoğraf, video paylaşabilmek aynı zamanda göç ettikleri yer hakkında bilgi sahibi olup yeni arkadaş ilişkileri kurabilmek için kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır (Cassar, Gauci ve Bacchi, 2016). AFAD'ın 2017 yılında yayınladığı rapora göre Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin %78.80'i Suriye'de kalan aileleri ile haberleşmek için internet kullanırken %21.10'u ise yine aynı nedenle telefon kullanmaktadır (AFAD, 2023). Bu rapor sonucuna bakıldığında Suriyelilerin büyük bir kısmı akıllı telefon ve internet kullandıkları görülmektedir. 2014 yılında yapılan bir araştırmaya göre Avusturalya adalarındaki sığınmacı kamplarında kalan kişiler sosyal medyayı insanlarla haberleşmek, sosyal çevre edinebilmek, yalnızla savaşmak ve sosyal hayata uyum sağlayabilmek için kullanmaktadır (Coddington ve Mountz, 2014). Tatlıcıoğlu, Apak ve Acar'ın birlikte yaptıkları bir araştırmaya göre sosyal destek ile sosyokültürel uyum ve sosyal destek ile sağlamlık arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Analiz sonucuna göre sosyal desteğin sosyokültürel uyum üzerinde psikolojik sağlamlık aracı bir rol üstlenmektedir (Tatlıcıoğlu vd. 2023). Sütlüoğlu ve Vesek'in birlikte yaptıkları bir çalışmaya göre Suriyelilerin sosyal medya kullanım pratikleri daha çok göçten sonraki gündelik hayatlarına refakat etmektedir. Özellikle de Türkçeyi öğrenmek ve geliştirmek, tanıdıkları insanları aramak ve onlarla iletişim kurmak sebebiyle kullandıkları anlaşılmıştır (Sütlüoğlu ve Vesek, 2023). Yine 2016 yılında İstanbul'da yapılan bir araştırmaya göre Suriyeli bir sığınmacının polis

merkezine nasıl kayıt olabileceğine dair bilgileri sosyal medyadan öğrenebildiğini sosyal medya kullanmayanların bu tarz konularla ilgili daha az bilgi sahibi oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Kaya ve Kıraç, 2016). Bakıldığında sosyal medyanın Suriyeli sığınmacıların göç ettikleri yere uyum sağlayabilmeleri konusunda yardımcı olduğu araştırılmalarla da desteklenmektedir.

6.5.2. Sosyal Medyada Uyum Sürecine Karşı Gelen Paylaşımlar

İnsanoğlu yaşadığı toplum ile hayatını sürdürmek zorundadır. Toplum ile birlikte yaşama birtakım maddi ve manevi üretimlerin meydana gelmesini sağlar. İnsanlar barınma, beslenme, üreme gibi bazı temel ihtiyaçlarını karşılarken beraberinde normlar, değerler, gelenekler de ortaya çıkarmış olur. Bu sebeple, ortaya çıkan bu yeni hayat alanında kültür önemli bir rol oynar (Kaya, 2018a, s. 79). Michel Foucault'un "Disiplin ve Ceza" adlı eseri, toplumsal kurumların bireyleri nasıl ve ne şekilde şekillendirdiğini ve bulunduğu topluma ait olma duygusunu nasıl bir şekilde etkili olduğunu üzerinde durur. Foucault, disiplin ve kontrol mekanizmalarının bireyleri bazı belirli normlara ayak uydurmaya zorladığını ve bireyleri belirli bir topluma aitmiş gibi davranmaya yönelik olduğunu savunur (Tchurgulia, 2019, s. 39-54). Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç etmesiyle beraber yeni ilişkiler, normlar ve değerler ortaya çıkmıştır. Bu gibi şeylerin ortaya çıkmasıyla yeni bir ortak kültür meydana gelmiştir. Güvenç, kültürün toplumsal olduğunu, ihtiyaçları karşılayan bir özelliğinin olduğunu, sürekli olarak değişebilen ve insanlar arasında bütünleştirici özelliğinin olduğunu belirmiştir (Güvenç, 1994, s. 101-104). Bakıldığında Güvenç, kültürün birleştirici bir gücünün olduğunu söylemektedir. İki farklı kültür eğer uyum sürecini doğru bir şekilde tamamlayabilirse belki de bu ortaya çıkan yeni kültür onları bütünleştirebilir.

Göç, toplumun tüm alanlarına etkide bulunma potansiyeline sahiptir. Bunlar burada, uyumun kültürel, yapısal ve politik alanları olarak ele alınacaktır. Kültürel uyum, hem sığınmacıların ve sığınmacı topluluklarının yerel değerlerle, kurallarla ve davranış modelleriyle ilişkisi ve uyumu, hem de ev sahibi toplumun sığınmacıların kültürel hayatlarının tezahürlerine yönelik oluşturduğu reaksiyonlarla alakalıdır. Kültürel uyumun mekânı sivil toplumdur. Başarılı ve olumlu kültürel uyum kendini açıkça güçlü etnik ilişkilerde gösterir. Yapısal uyum aracılığı ile sığınmacılar farklı

sektör, kurum, kuruluş ve organizasyonlara girmeyi başarırlar ve kendileri de bu kurumların paralel formalarını yaratırlar. Bu tür sektörler, kurumlar ve organizasyonlar, ekonomi, eğitim, siyasi partiler ve dini toplulukları içermektedir. Yerel işgücü piyasasında ortaklık, yapısal uyumun en önemli göstergelerinden biridir. Politik uyumun ise devletin sığınmacılarla işbirliği yollarını ifade eder. Belli başlı konular, ev sahibi topluma bütünüyle katılımı gerektiren, vatandaşlık elde edebilme ve diğer yasal hakları kapsamaktadır. Böylece sığınmacıların kendilerinin politik karar vericiler durumuna gelmeleri de aynı derecede önemlidir. Ayrımcılığa karşı yasa yapmak kadar, vatandaşlık elde etme ile ilgili imkânlar veya sınırlılıklar da politik uyumun parçasıdır (Martıkaınen, 2010, s. 266).

"Sosyal medya uyum sürecine kısmen etkili oluyor ama kötü örnekleri iyi örneklerden daha çok gündemde olduğu için ve sahte haberler gerçek haberlerden daha hızlı bir şekilde yayıldığı için yanlış etki yaratmakta. Türkiye'deki sığınmacılar Türk hesapları takip etmedikleri için pek çok kültürü tanıma gibi bir durum olmadı. Özelikle X kullandığım için her şeyin farkındayım ama genel olarak Suriyeliler X'deki gündemleri takip etmeyip Suriyelilere ait sosyal medya sayfalarını takip ediyorlar" (E3).

"Beni sürekli rahatsız eden ırkçı paylaşımları görüyorum ve bu bir sürü sayfayı takip etmeyi bırakmama neden olmuştur. O yüzden uyum sağlama konusunda fazla faydalı olmamıştır. Bazı kişisel sayfalar bu konu ile ilgili olumlu paylaşımlar yapmakta fakat bu durum sanki denizde bir damla gibidir. Daha önce belirtiğim gibi çoğu sosyal medya hesabı veya sayfasındaki karşılaştığım ırkçılıktan dolayı sayfayı takibi bırakmama sebep olmuştu. Farz edelim ki sığınmacıların yüzde 30'u Türkçe biliyormuş diğer yüzde 70'i Türkçe konuşan Türkiye'yi tanıtan hesaplar ve benzeri ile etkileşim kuramıyorum. Yani pek yardımcı olmadı bu konuda, bence seminerler, sempozyumlar vs. daha çok faydalı bu konuda, sosyal medyanın pek bir katkısını göremedim. Sosyal medya şimdi iki taraflı, bir taraf bizim kalmamızı istemeyip her zaman algı haberleri paylaşmakta, diğeri ise doğru bilinen yanlışları yıllardır söylemeye çalışıyor ama çoğu pek yararlı olmuyor çünkü yalan haberler daha çok ve belirli bir şekilde paylaşılıyor" (E7).

Verilen bu cevaba bakılırsa yerli halk da ikiye ayrılmış durumdadır. Yani Suriyelilerin kalmasını istemeyip yalan yanlış haberler paylaşarak ya da sadece birinin veya azınlık bir grubun yaptığı yanlışı sanki tüm Suriye halkı yapmış gibi göstererek ve bunu sosyal medyadan paylaşarak yerli halk tarafından olumsuz karşılanmasına sebep olmaktadır ve iki grup arasında nefret oluşturmaya çalışmaktadırlar. Ancak bazı gruplar da var ki iki grup arasındaki nefretin ve uyuşmazlığın ortadan kalkmasını sağlamak için elinden geleni yapmaktadır ve olumsuz olayların ortaya çıkmasına engel olmaya çalışmaktadır.

Anlaşıldığı üzere sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlar uyum sürecini olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Uyum sürecini olumsuz etkileyen haberler hızla yayılmakta ve yanlış bir etki yaratmaktadır. Irkçı paylaşımlar giderek artmakta ve yayılmaktadır. Bu tarz paylaşımlara karşı yapılan paylaşımlar, yalan yanlış haberleri düzeltmeye, doğru halini paylaşmaya çalışan sayfalar bulunmakta ama bu sayfalarında sayısı oldukça azdır.

Suriyeli öğrenciler Türkiye'de bulunan sığınmacıların Türklere ait olan sayfaları çok fazla takip etmediklerini daha çok Suriyelilere ait olan sayfaları takip ettiklerini belirtmektedirler. Bu durumda Suriyelilerin Türklerin kültürlerini tanıyamamalarına iki grup arasındaki etkileşimin yaşanmamasına sebep olmaktadır. Türklerin çoğunluğunun da Suriyelilere ait sayfaları takip etmemeleri yine paralel olarak aynı duruma sebebiyet vermektedir. İki tarafta uyum sürecini destekleyebilmek, etkileşim sürecini arttırabilmek ve birbirlerini birçok açıdan örneğin kültür gibi tanıyabilmek için karşılıklı olarak kendilerine ait olan grupları ve sayfaları takip etmeleri fayda sağlayabilir.

Yukarıdaki aktarımlarda da görüldüğü üzere Suriyeli üniversite öğrencileri uyum sürecine karşı gelen sayfa ve grupların var olduğunu belirtmiştir. Bulgularda ortaya çıkan temel hususlar; sahte haberlerin gerçek haberlere oranla daha hızlı yayıldığı, Suriyelilerin Türk kültürünü Türklerin de Suriye kültürünü karşılıklı olarak tanımaya yeteri kadar çalışmadıkları, iki toplum arasında iletişim ve etkileşimin etkili olmadığı, ırkçılığa sebebiyet verebilen veya nefret söylemine neden olabilen sayfa ve grupların sayısının fazla olduğudur. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur. Sosyal medyada Suriyelilere yönelik nefret söylemine

dayalı araştırmalar yapılan bir çalışma X uygulamasında paylaşılan on adet tweeti ele alarak konuyu analiz etmeye çalışmıştır. Analiz ettiği bütün tweetlerin ırkçılığa dayalı olduğunu, etnik ayrımcılığın yapıldığını, genellemenin yapıldığını, olumsuz yargılarda bulunulduğunu ifade etmiştir. Genel olarak bütün tweetlerde Suriyeli sığınmacıların istenmediğine dair paylaşımlar yapıldığını belirtmiştir. Suriyelilerin eğlencelerinin ayıplandığına ve bunu hoşgörüyle karşılayan insanların da "enayi" olduklarına dair tweetlerin paylaşıldığını belirtmektedir. Bu tarz paylaşımların yapılıp yayılmasıyla Suriyelilere karşı nefret söylemlerinin arttığını ve Türklerle uyum sürecini olumsuz etkilediğini belirtmektedir (Toprak, 2018). Göngen'in Suriyeli sığınmacılara yönelik yaptığı bir çalışmasını Sözcü gazetesini ele alarak yapmıştır. Sözcü gazetesinden Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak yazılan haber başlıklarının abartma, çarpıtma, yüklenmenin örnekleri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Örneğin bazı haber başlıklarını vererek abartma yapıldığını belirtmiştir: "Suriyeliler Sanayide Değil Para Kuyruğundalar" , "Her 10 Suriyeli Göçmen 6 Türkü İşsiz Bıraktı", "Suriyelilere Yapılan Yardım Türk Vatandaşlarına Yapılmıyor" gibi nefret söylemine ve uyum sürecini olumsuz yönde etkileyen haberlerin yapıldığını belirtmektedir (Göngen, 2022). Suriyeli öğrencilere sorulduğunda uyum sürecine karşı gelen paylaşımların sayısı daha fazladır. Bu da iki grup arasındaki uyum sürecini zorlaştırmaktadır.

6.6. Ayrımcılık, Dışlanma, Irkçılık

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Suriyeli öğrenciler sosyal medya uygulamalarında yerli toplum ile sığınmacılar arasında ayrımcılığa ve ırkçılığa dayalı paylaşımların yapıldığını belirtmişlerdir.

6.6.1. Sosyal Medyada Ayrımcılık, Dışlanma ve Irkçılığa Neden Olabilecek Paylaşımlar

Irkçılığa ve ayrımcılığa sebep olabilecek bu durumu yaygınlaştırabilecek rolleri üstlenenin medya olduğu birçok çalışmada belirtilmiştir. Yapılan bu çalışmalara göre kişiler hiçbir bilgisinin veya fikrinin olmadığı toplumlar hakkında haberlerde, medyada gibi platformlarda gördükleri paylaşımlar üzerinden bahsedilen bu toplumlara yargılar oluşturabilmektedirler (Doğanay ve Keneş, 2016, s. 146). Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemine çevirebilecek paylaşımlar ya da teyit edilmeden yargılayıcı üsluplar çok az fikri olan ya da hiçbir fikri olmayan ev sahibi

toplum arasında olumsuz karşılanabilir. Friedman'ın İngiliz basınına yönelik yaptığı çalışmada medyanın iktisadi sebepli göç eden sığınmacıların sayısını fazlaca abarttığını ve gerçek sayılar vermediğini aynı zamanda sığınmacı erkleri "tehlikeli" olarak göstererek gereksiz yere ev sahibi kadın ve çocukları korkuttuğunu belirtmektedir (Friedman 2008, aktaran Kolukırık, 2009, s. 7).

Sosyal medyada yapılan paylaşımlar Suriyeli sığınmacılar üzerinden ayrımcılığa veya dışlanmaya sebep olabilmektedir. Uyum sürecine karşı olanlar, Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılara karşı nefret duyanlar ırkçılığa neden olabilecek paylaşımlar yapabilmektedir. Bu da Suriyeli sığınmacıların kendilerini kötü ve bir yere aitmiş gibi hissedememelerine yol açmaktadır. Suriyeli öğrencilere de sorulduğunda ırkçılığa neden olan paylaşımlarla çok fazla karşılaştıklarını belirtmektedirler.

"Her zaman paylaşımlarda ve yorumlarda ayrımcılığa neden olabilecek paylaşımlarla karşılaşıyorum ama herhangi bir tepki vermemeye çalıştığım için okuyup geçiyorum. Bunun en basit örneği Suriyelilere yapılan inanılmaz yardım rakamlarıdır" (E3).

"Paylaşımın kendisi nefret söyleminden oluşmuyorsa, bunu yorumlarda göreceksiniz. Bir şekilde Suriyelileri damgalayıcı bir yorum veya bir paylaşım görüyoruz. Ne gibi? Suriyeliler baş belası, Suriyeliler işimizi aldılar, Suriyeliler fazla çocuk yapıyorlar, Suriyeli çocuklar okuldaki çocuklarımızı dövüyorlar ortamı bozuyorlar, temiz değiller, eğlenceyi severler müsriftirler vs." (E7).

"Aşırı şekilde karşılaşıyorum, çoğu fake hesaplar ya da botlar, birçok haberler kötü ise araştırmadan "kesin sığınmacı" diyor ve bunun gibi günde yüzlerce haberler paylaşılıyor, önceden bazı hareketlerim oluyordu ama sonradan moralim bozuldu pek karışmıyorum ama elimden geleni doğru bilinen yanlışları doğrulamaya çalışıyorum. Birçok insan ayrımcılığa ve dışlanmaya sebep olabilecek paylaşımlar yapmakta ve bunu birçok siyasetçi kullanıyor, insanları kışkırtıyorlar ve bu nedenle Suriyelilere yönelik nefret söylemi gün geçtikçe artıyor" (E9).

Verilen cevaplara bakıldığında öğrenciler tek başlarına ayrımcılığa sebep olabilecek davranışlara karşı tepki verememektedirler. Bu tarz paylaşımların engellenmesi için birçok kişinin karşı çıkması gerekmektedir. Özellikle Suriyelilere

yapılan yalan yanlış inanılmaz yardım rakamları Suriyeli sığınmacıları olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Bu tarz paylaşımlar yapılmasa bile Suriyelilere yönelik bir paylaşım olduğunda onun altına yazılan yorumlar da ayrımcılığa sebep olmaktadır. Örneğin "Suriyeliler çok fazla çocuk yapıyor, Suriyeliler işimizi aldılar" gibi.

Araştırma için Instagram adlı uygulama da Suriyeli sığınmacı bir üniversite öğrencisi tarafından açılmış Suriyesiz Suriyeli adlı bir profile denk gelinmiştir (Suriyesiz Suriyeli, 2020). Bu profil sahibi çok küçük yaşta Suriye'de yaşanan iç savaştan dolayı Türkiye'ye göç etmiş ve Türklerin ona nasıl davrandıkları hususunda sürekli paylaşımlar yapmaktadır. Paylaşımlarından yola çıkılırsa kendisinin sarışın biri olduğunu ve bu yüzden birçok Türk tarafından sırf sarışın olduğu için Suriyelilere benzemediğine yönelik sözlerin söylendiğini paylaşımlarında belirtmektedir. Suriyelilerin sadece bir kalıba koyulmamasını esmer, kısa boylu gibi özelliklere sahip kişilerin sadece Suriyeliler olmadığını ve Suriyeli sığınmacı yanlış bir şey yaptığında ya da iyi bir şey yapsa bile insanların bu kişi Suriyeli o bile yaptı siz nasıl yapamadınız sözlerinden rahatsız olduğunu belirtmiştir ama sürekli olarak da Türk milletinin onlara yapmış olduğu iyilikler içinde defalarca kez teşekkür etmiştir. Burada profil sahibi Suriyeli deme şeklinin Türkler tarafından dikkat edilmeden söylendiğine dikkat çekmektedir çünkü Suriyeli dendiğinde bunu ne anlamda söylendiği değişebilmektedir. Bazen alay edercesine ya da damgalamak niyetiyle sığınmacılara Suriyeli dendiğinde bu Suriyeli sığınmacıyı rahatsız edebilmektedir.

Goffman'ın damga kuramı, etiketleme kuramını geliştirerek daha kapsamlı hale getirmiştir. Damga kuramı toplumsal gelişmeleri, değişimleri ve dönüşümleri çözümleyebilmesi dolayısıyla etiketleme kuramından daha geniş bir bakış açısına sahiptir (Yurdakul, 2019, s. 127). Gofmann, Damga isimli kitabında kişilerin bir başka kişi ya da grupları herhangi bir sebep ya da olay üzerinden damgaladıklarında o kişi veya grupların kendilerini o toplumdan uzak hissedebileceklerini ve birtakım psikolojik sorunlar ya da buhranlar yaşayabileceklerini belirtmiştir. Goffman'a göre damga bir ilişki türüdür ve sabit bir nitelik değildir. Goffman damgalamayı toplumun bir üyesi olan insanın herhangi bir özelliğinden dolayı yine toplum tarafından itibarının sarsılması olarak tanımlar (Goffman, 2014). Damga ile Goffman "bir kişinin ne olması gerektiği, varsayılan toplumsal kimlik ile bir kişinin fiilen ne olduğu, fiili toplumsal

kimlik arasındaki boşlukla ilgilenir ve bu iki kimlik arasında boşluk olan herhangi bir kişi Goffman'a göre damgalanır" (Ritzer, 2008, s. 238).

Sığınmacılar bir ülkeye sığındıklarında kendilerini o ülke toplumu tarafından kabul görmek isterler ve bunları yapabilmek için birçok yolu denerler. Örneğin yine bir Whatsapp grubunda gözlemlediğim üzere bir video yoluyla bu konuyu gerçekleştirmek istemişlerdi (Kadınlar Grubu, 2021). Bu videoda espritüel bir şekilde bir Türk, Suriyeli bir sığınmacıya kimsin diye sorduğunda Suriyeli sığınmacı ben senin babanım, amcanım, dedenim ve dayınım şeklinde cevap vermektedir. Aslında bu videodan yola çıkılırsa kendilerini o topluma ait hissettiklerini ve çok eskiden beri ortak bir bağlarının olduğunu belirtmek istemektedirler. Bu yüzden Türklerin onlara bir yabancıymış gibi değil de kendi kanlarından kendi canlarından olan biriymiş gibi davranmalarını ve konuşmalarını istemektedirler. Bakıldığında bu video akıllara sosyal sermaye kavramını getirmektedir çünkü bu video Suriyeliler ve Türkler arasında bir köprü kurma görevi görmekte ve kişilerin amacı da bu video ile iki toplum arasında toplumsal birlikteliği sağlamaktır. Aynı şekilde bu örnek Goffmann'ın "Sosyal İmaj Çalışmaları" adlı kitabında, insanların toplumda bir imaj oluşturmak için nasıl davrandıkları nasıl hareketler sergiledikleri ve bu davranışlar ve hareketler aracılığıyla toplumda oluşan kimliklerini nasıl ya da hangi yolla inşa ettikleri üzerinde durulur (Goffman, 2014, s. 234).

Suriyeli üniversite öğrencilerinden biri bir yerel basın da köşe yazarlığı yaparak bazı sitemlerini dile getirmiştir örneğin Suriyeli öğrencilerin üniversiteye sınavsız girdiklerine dair doğru bilinen bir yanlışı köşe yazısında yer vermiştir (Abdulmuheymin Seho, 2021). Pierre Bourdieu, "sembolik şiddet" kavramını kullanarak, toplumsal yapının bireyleri tek bir yönde düşünmelerine ve davranmalarına yol açtığını belirtir. Bireyler, toplum içerisinde kabul gören ya da doğru olarak kabul edilen doğru bilinen yanlışları sürekli olarak o topluma belirtme ya da söylettirme eğilimindedirler, çünkü doğru bilinen yanlışlar toplumsal kabul ve statü belirlenmesine veya statü oluşmasına sebep olmaktadır (Bourdieu, 1979, s. 84). Yine tez çalışmam için literatür taraması yaptığımda kaynakları araştırırken İnstagram adlı uygulama da Suriyeli bir üniversite öğrencisinin oluşturduğu "Suriyeli Komşularımız" adlı bir profil sayfasında sayfa sahibi yine Suriyeli ve Suriye'nin şehirlerini, kültürünü, geleneklerini, göreneklerini ve adetlerini tanıtmaya çalışmaktadır (Suriyeli

Komşularımız, 2018). Suriyeliler ile Türkler arasında ortak yönlerinin olduğunu ve çok eskiden beri ortak bir bağlarının olduğunu sürekli olarak paylaşımlarında açıklamaktadır. Örneğin 29 Ekim Cumhuriyet Bayramında sayfasında paylaşımlar yapmış Türk milletinin bu milli bayramını kutlamış ve üç milyondan fazla Suriyeli sığınmacılara teşekkür etmiştir. Aynı şekilde Mustafa Kemal Atatürk'ün Fransızlara Suriyeliler hakkında bazı sözlerini de paylaşımlarında mevcuttur ve paylaşımlarından yola çıkılırsa Atatürk'ün Fransa'nın Suriye'yi işgal etmek isteğinde büyük tepkileri olmuştur ve Suriye'ye destek olacaklarını belirtmiştir. Bu yüzden bu bahsedilen sayfa sürekli olarak Atatürk hakkında paylaşımlar yapmakta ve her zaman Türklere minnet duyduklarını ifade etmektedir. Aynı şekilde 10 Kasım Atatürk'ü Anma gününde de paylaşımları olmuştur. İşte bu gibi sayfalar bu şekilde paylaşımlar yaparak çok eskiden beri Suriye ve Türkiye'nin iletişimde olduğunu bu yüzden Türklerin onlara yabancılarmış gibi davranmamalarını dile getirmektedirler (Suriyeli Komşularımız, 2018). Bu durum George Herbert Mead'in sembolik etkileşimcilik teorisi ile açıklanabilir. Mead, bireylerin sosyal etkileşimler aracılığıyla toplumun normlarını ve değerlerini öğrendiğini belirtir. Bir birey, sosyal etkileşimler ile diğer bireylerin beklentilerini ve toplumsal rollere ilişkin bilincini kazanır ve bu beklentilere yönelik olarak daha uygun hareket sergilemeye başlar (Gökulu, 2019, s. 80).

Türkiye dışında başka diğer ülkelerin bazı ırkçılığa dayalı mesajlarını da paylaşarak rahatsız ve üzgün olduklarını dile getirmektedirler. Örneğin Danimarka'da pankartlar da "Artık güneşli Suriye'ye geri dönebilirsiniz, ülkenizin size ihtiyacı var" yazıları birçok Suriyeli sığınmacı tarafından olumsuz karşılanmıştır. Suriyeli sığınmacıların karşı tarafla aralarında uyumu sağlamak için yaptıkları uğraşlar onları bu gibi durumlar karşısında hayal kırıklığına uğratmıştır. Sığınmacıların dünyanın birçok yerinde karşılaştıkları en büyük çatışmalardan biri de göç ettikleri ülke tarafından kabul görülmemeleri dışlanmalarına sebebiyet vermektedir (Kaya, 2018a, s. 84). Bu durum Suriyelilerin aidiyetlik duygusunu olumsuz bir şekilde etkilemekte ve yer edinememe duygusu oluşturabilmektedir.

Yukarıdaki aktarımlarda da görüldüğü üzere sosyal medya araçlarında ırkçılığa, dışlanmaya neden olabilecek paylaşımlar söz konusudur. Bulgularda ortaya çıkan temel hususlar, Suriyelilere yönelik yapılan yardım oranları, Suriyelilere yönelik "baş belası, müsrif, işimizi elimizden alanlar, eğlenceyi sevenler" gibi damgalayıcı

ifadelerin kullanılması, her kötü haberde "kesin sığınmacı" gibi yargılayıcı ifadelerin kullanılması ve Suriyelilere yönelik önyargıların fazlalığıdır. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur.

Suriyelilere yönelik nefret söylemine dayalı ayrımcılık yapılan tweetlerin incelendiği bir çalışmaya bakıldığında #Suriyelileriistemiyoruz etiketi ile X'de atılan ilk tweetler 19 Haziran 2014 yılında atılmıştır. 13 Temmuz 2014'ten itibaren de bu etiket ile daha fazla tweet atılmaya başlanmıştır. Ağustos 2014'te bu etiketi tweet atma sayısı 102'ye yükselmiş ve daha sonra bu sayı 264'e çıkmıştır. 2016 yılında Suriyelilere TOKİ verilecek vaadinin de verilmesiyle bahsedilen konu etiketi 532'ye çıkmıştır. En son 2018 yılında ise bu sayı 1383 adeti bulmuştur. Bu tarz nefret söylemine dayalı tweetlerin 598 kişiye ulaştığı ve bir kez de retweetlendiği belirtilmiştir. Suriyelilerin "merhametsiz, görgüsüz, vahşi" olduklarına dayalı ayrımcı ifadeler kullanarak Suriyelilere hoşgörülü davrananları "Arap seviciler" olarak nitelemişlerdir. Suriyeli sığınmacıları "vatan haini, pis Araplar, hain Araplar" olarak nitelendirerek dışlayıcı söylemlerde bulunmuşlardır. Bu tarz paylaşımlar yapılarak Suriyelilerin ötekileştirildiğini, dışlayıcı bir tavır sergilendiğini belirtmiştir. Suriyelilerin Türkiye'de bulundukları süre boyunca bütün bir toplum olarak barışçıl ve huzurlu bir şekilde yaşanılabilmesi için nefret söyleminin engellenmesi gerektiğini yoksa huzurlu bir toplumun oluşmasını engellediğini belirtmektedir (Karamete, 2019). Bir çalışmada Suriyelilere yönelik "Suriyeliler defolup gitsin, Suriyelilere ekmek yok" doğrudan nefret söylemi ile "Suriyelileri daha ne kadar besleyeceğiz, her şeyimizi elimizden aldılar, savaştan kaçıp bize geldiler kapımızı açtık ama onlar olsaydı açmazdı" tarzında gizliden yapılan nefret söylemlerinin sıklıkla ortaya çıktığını belirtmektedir. Özellikle seçim zamanlarında propagandaların yapılmasının nefret söylemlerini yaygınlaştırdığını ve normalleştirdiğini belirtmektedir. Bu tarz olayların hem Suriyelileri hem de yerli halkı rahatsız ettiğini ifade etmiştir (Yıldız, 2020).

6.7. Çatışma

Marry Parker Follet, kavramsal olarak çatışma kavramını ilk kullanan kişidir. Ona göre fikir ayrılıkları olumsuz açıların yanı sıra tarafların yararına sonuçlar da çıkarabilmektedir. Bunun yanı sıra Emin Karip çatışmanın ürkütücü bir kavram olduğunu belirtmiştir (Koçak ve Aktaş, 2019). Suriyeli üniversite öğrencileri açısından

bakılırsa sosyal medya uygulamalarında çatışmaya neden olabilecek paylaşımlar yapıldığı belirlenmiştir. Bu tarz paylaşımların iki toplum araısnda toplum huzurunu kaçırabilecek durumlara sebebiyet verdiği anlaşılmaktadır.

6.7.1. Sosyal Medyada Çatışmaya Sebep Olabilecek Paylaşımlar

Medya, birçok konuda olduğu gibi sığınmacılar konusunda da verdiği mesajlarla insanlar üzerinde olumlu ya da olumsuz bir algı oluşturabilmektedir. Bu yüzden medya birçok haberde olduğu gibi sığınmacılar hakkında verdiği haberlerde de çok dikkatli bir şekilde davranmalıdır çünkü Suriyeliler hakkında olumsuz bir şekilde bir haber yayınlarsa bu haber yerli halk üzerinde Suriyeli sığınmacılara karşı bir nefretin ve çatışmanın oluşmasına sebep olabilir. "Gazete, televizyon, dergi gibi basın-yayın faaliyetleri ev sahibi toplumlar kadar sığınmacı gruplar için de önemli fonksiyonlar taşır. Sığınmacıların hem kendi toplulukları hem de dış topluluklarla iletişim ve etkileşimi basın yayın araçlarıyla gerçekleşir" (Kaya, 2018c, s. 498).

Sosyal medya kaynaklarından yapılan analize göre bir yerel sosyal medya sitesi Suriyeli sığınmacılar üzerinden olumsuz bir algı oluşturarak yerel ve ulusal halkın Suriyeli sığınmacılara karşı nefret söylemlerinde bulunmalarına sebep olmuştur. Örneğin bir paylaşımında Suriyeli sığınmacıların Türk polisine saldırdığını ve "2 polisimizi yaraladı" diyerek halkın Suriyeli sığınmacılara karşı tepki göstermesi için bu tarz söylemlerde bulunduğu görülmektedir. Yine aynı hesap beş yıl önce cansız bedeni kıyıya vuran Aylan bebeğin fotoğrafını paylaşarak üzüntüsünü dile getirmektedir (Şanlıurfa X, 2020). Bu aralarında çelişki bulunan paylaşımlar yerli halkın kafasını karıştırabilmekte ve iki grup arasındaki uyumu zedeleyebilmektedir. Habermas, kamusal alanda ortaya çıkan iletişimin önemli bir araç olduğuna dikkat çeker. Fakat kapitalizmin ve medyanın etki etmesiyle, kamuoyunu etkileyebilir ve doğru bilinen yanlış bilgilerin yayılmasına yol açabilir (Yükselbaba, 2008, s. 134). Aynı şekilde Chomsky, medyanın birçok konuya etki etmesinde ya da önemli bir rol oynamasında ve medyanın propaganda gibi konularında önemli bir sosyologdur. Yanlış bilgilerin toplumda yayılmasında medyanın etkisi üzerinde dikkatle durur (Chomsky ve German, 2002).

Sosyal medya üzerinden ayrımcılığa ve dışlanmaya yönelik yapılan paylaşımlar iki grup arasında çatışmanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Doğru

bilinen yanlışları, yalan yanlış haberleri paylaşmak ve yaymak çatışmaların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Bu tarz paylaşımlar sürekli olarak denetlenmeli ve paylaşılmasına izin verilmemelidir çünkü bu durum ülkenin huzurunu bozabilmektedir. Suriyeli öğrencilere sorulduğunda çatışmaya sebep olabilecek paylaşımlarla karşılaşmaktadırlar.

"İki tarafı da birbirine düşürecek paylaşımlar yapılmaktadır. Daha çok fotolardan oluşmakta ve genel olarak provokasyon yapmak için paylaşılıyor. Daha çok Türkler paylaşımların yapılmasına neden olmaktadır. Hiç bir zaman internette güvenli bir grup bulunmamış ve şuanki zamanda özel grup olsa da oradaki yapılan paylaşımlarda yanlış anlama gibi bir durum söz konusu oluyor ve ondan dolayı bir çatışma ortaya çıkıyor" (E3).

"Sayfaların çoğu ırkçılıkla alakalı paylaşımlar yapmakta, açık ve net ayrımcı ve ırkçı paylaşımlar içermiyorsa haberlerin veya yalanların yayılmasında mutlak tarafsızlık taahhüdünde bulunmaz. Türkiye'nin bir ilinin bir mahallesinde sığınmacılar arasında çıkan kavga (normal durum) nın bir videosu paylaşılır ve manşet olarak "ne zamana kadar sessiz kalacağız". Bu paylaşım kesinlikle ortalığın karışmasına açık ve net bir davetiye olduğunu düşünüyorum. Gördüğüm kadar ile Suriyeliler bu tür paylaşımlar yapmaya sakınıyorlar. Türkiye'nin çoğu ili bir sığınmacı bile görmemiştir. Fakat Muhalif güçlerin düzenlediği provokasyon kampanyaları, hayatında bir sığınmacı görmeyen insanların kalbinde öfke uyandırıyor. Bunun için nefret içerikli sosyal medya grupları izlenmeli, bu tür paylaşımlar yasaklanmalı ve onu yapanlar cezalandırılmalıdır" (E7).

"Yani evet en çok Suriyelilerle ilgili yalan haberleri paylaşınca (falan üniversiteye sınavsız girdi, devletten maaş aldı, vatandaşlık rastgele verilir vs.) gibi konulardan dolayı nefret söylemlerini açık şekilde görmeye başladık. Bazı kişisel hesaplar hep yanlışları doğruluyor ve gerçek hakkımızı savunuyor, devlet olarak ise yasalara göre siber suçu varmış, ama kullanılmıyor, ilk baştan kullanılsaydı ve birkaç yalan paylaşan kişi cezalandırılsaydı, o kadar fazla nefret söylemi, yalan haberleri, tehditleri, sövmeleri görmezdik. Türkler (Türkler dediğimde yani bot hesaplar/ çirkin siyasetçiler vs.) herkes değil yani. Sosyal medyada açılan gruplar hiç güvenli değil, birkaç tanıdığım var sadece yalan bir habere cevap verdikleri için yüzlerce tehdide

uğradılar ve buna karşı hiç kimse ayağa kalkmazdı (Allah'a şükür gerçek bir şey olmadı şimdiye kadar) ama hep tehditlere maruz kalıyoruz" (E9).

Verilen cevaplara bakıldığında yapılan paylaşımlar iki grup arasında çatışmaya neden olmakta ve kimine göre bu daha çok Türkler tarafından yapılmakta kimine göre ise iki grup tarafından da yapılmaktadır.

Uyum sürecini olumsuz etkileyen art niyetli kişilerin önüne geçebilmek için iki grup arasında uyumu kolaylaştıracak paylaşımlar yapılabilir örneğin filmler çekilebilir, eğlenceli içerikler üretilebilir gibi bu tarz içeriklere rastlanmaktadır ancak bu tarz içeriklerin daha fazla üretilmesi ve ilgi çekmesi sürecin daha hızlı işlemesini sağlayabilir. Suriyeli sığınmacılar ve diğer sığınmacı grupları medyanın bu bazı olumsuz algısına karşı sığınmacılara ve sığınmacılara yönelik filmler çekmişlerdir. Örneğin bazı Suriyeli sığınmacılar sosyal medya hesaplarında "For Sama ve Kefernahüm" gibi filmleri paylaşarak insanların izlemelerinin gerektiğini ifade etmektedirler (Suriyeli Komşularımız, 2019). Çünkü bu filmler sığınmacıların yaşadıkları kötü olayları, zorlukları ve zorbalıkları net bir şekilde anlatmaktadır.

Yukarıdaki aktarımlarda da görüldüğü üzere Suriyeli üniversite öğrencilerine göre Suriyelilere yönelik yapılan ırkçılığa dayalı paylaşımlar çatışmayı ortaya çıkarabilmektedir. Bulgularda ortaya çıkan temel hususlar; bazı fotolar kullanılarak provokasyon yapma amaçlı paylaşımların yapıldığı, ırkçılığa dayalı paylaşımlar yaparak yerli halkı ayaklandırmaya çalışacak haberlerin paylaşıldığı ve "Suriyeli öğrencilere üniversiteye sınavsız girmekte, tüm Suriyelilere vatandaşlık verilmekte, Suriyeliler devletten maaş almakta" tarzında paylaşımların yapılıp yayılmaya çalışıldığıdır. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur.

Murat Erdoğan, Yudum Kavukçuer ve Tuğçe Çetinkaya gibi isimlerin birlikte hazırladığı Türkiye'de yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı adlı raporlarında yerli ve ulusal medyanın önemine dikkat çekilmiştir. Mültecilere yönelik nefret söylemlerine neden olabilecek ya da ayrımlaştırıcı olaylara sebebiyet verebilecek hatta yerli halk ile mülteciler arasında çatışmaların doğmasına neden olabilecek haberlerin ulusal ve yerel medyanın yer vermemesi gerektiğini belirtmişlerdir (Erdoğan, Kavukçuer ve Çetinkaya, 2017, s. 12). Raporda da medyanın

bu konuda büyük rol oynadığı açıkça belirtilmiştir. Mültecilere yönelik yapılan çalışmalar özellikle uyum gibi, yerel ve ulusal medya dikkate alınarak yapılmalıdır. Mülteciler ile yerli halk arasında uyumun sağlanabilmesi ve barışçıl, huzurlu bir toplum yapısının oluşabilmesi için medyanın mültecilere yönelik yayınladıkları haberler göz ardı edilmemeli sürekli olarak denetlenmelidir. Harmal Gazetesinde Suriyeli mülteciler "Şanlıurfa'daki Suriyeliler" ve "Peygamberler Şehri Şanlıurfa" adlı iki köşe yazısıyla Şanlıurfa'yı ele almıştır ve Şanlıurfa'da nasıl yaşanılması ve nelere dikkat edilmesi gerektiği gibi konular işlenmiştir. Bu sayede iki toplum arasındaki uyumun olumlu bir şekilde sağlanması amaçlanmaktadır (Kaya, 2018c).

Diğer bir akademik çalışma olan "Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Basın-Yayın Faaliyeti: Harmal Gazetesi Örneği"nde Kaya, Harmal gazetesinden seçilen yedi manşet ve sürmanşetin altısının savaş temasına ayrıldığına işaret etmektedir. Kaya'ya göre bu manşet ve sürmanşetlerle katliam, toplu mezar, dramatik ölümler okuyucuya aktarılmak ve rejim güçlerinin acımasız savaş taktikleri kamuoyuna sunulmak istenmektedir. Gazetede savaş konulu görsellere bakıldığında özellikle çocuk ve yaşlılara yer verilmesi mazlum, güçsüz ve korunması gereken kesime karşı acımasızca davranıldığına dikkat çekmek istenmektedir. Gazetede göç zamanında yaşanılan dramlara, mültecilerin karşılaştıkları problemler ve sıkıntılara yer verilmekte, Suriyelilerin göç ettikleri yerlerdeki uyum ele alınmakta ve bu şekilde hem Suriye halkı hem de dünya kamuoyu bilgilendirilmektedir (Kaya, 2018c, s. 510). Görüldüğü üzere medya aracılığı ile Suriyeli sığınmacılar, Suriye'de ve Türkiye'de yaşanan sıkıntılara dikkat çekmekte ve tüm insanlığın bu süreçlerden haberdar olmalarını istemektedirler. Toplum içerisinde sığınmacılara yönelik söylenen nefret söylemlerinin ya da uyumu yok edebilecek davranışları sergilemelerinin en önemli nedeni de belki de medyanın yeterince denetlenmemesinden kaynaklıdır. "Haberlerde kullanılan dilde zaman zaman "kaçak mülteciler", "yasadışı yollarla sınırdan geçen kaçaklar" gibi nitelemelere de yer verildiği, bu yüzden bir anlamda mültecilerin "suçlu" olarak sunulduğu da gözlenmektedir". Erdoğan, Kavukçuer ve Çetinkaya'nın (2017, s.17) ortaklaşa hazırladıkları Liberal perspektif Analiz çalışmalarına da bakıldığında Suriyeli sığınmacıların halk üzerindeki olumlu ya da olumsuz algısında medya çok önemli bir etkendir. Bu yüzden yerel ve ulusal medyaya çok büyük iş düşmektedir. Suriyeli sığınmacılar ile yerli halk arasında çatışmanın ortaya çıkmaması

için haberde kullandıkları dile ve algıya dikkat ederek özenli bir şekilde hazırlamalıdırlar.

6.8. Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Medya Üzerinden Vatan Arayışları

İnsanlar kültürlerini, geleneklerini, göreneklerini, adetlerini gibi bir anda terk edemez ve değiştiremezler. Geertz, "kültürel antropoloji" alanında önemli bir sosyologdur. Ona göre, kültür bireylerin hayatlarını bazı şekillere sokan sembolik anlamların, değerlerin, inançların ve pratiklerin tamamıdır. Bireyler kültürel bir ortamda büyür, kültürel olarak ortaya çıkan kuralları ve normları öğrenir ve o sebeple kültürü tamamı ile unutmak ya da hayatından çıkarmak olası değildir (Geertz, 2010). Bireyler yeni bir kültürle tanıştıklarında ortaya yeni bir kültür çıkabilmektedir. Bu kültür karmaşası denilebilecek yeni kültür iki tarafı da etkileyebilmektedir. Bu iki taraf yeni kültürü hemen kabullenemeyebilir o yüzden bu gibi durumlarda iki tarafında birbirine anlayışlı olması gerekir. Çünkü vatanını zor durumda kaldığı için terk etmek durumunda kalan biri var ve bu kişi ortama hemen ayak uyduramayabilir. Diğer taraftan bu yeni ortama ayak uyduran kişi de karşılaştığı bu yeni insanların kültürüne karşı saygılı olmak zorundadır. Bu şekilde olursa belki de birçok problem de ortadan kalkabilir.

Araştırma için sosyal medya araçlarında yapılan incelemeye göre Suriyeli sığınmacılar vatanlarına olan özlemlerinden dolayı sürekli olarak paylaşım yapmaktadırlar. Örneğin Türkiye-Suriye sınırından fotoğraflar paylaşmaktalar, o sınır üzerinde büyüyen ve meyve veren ağaçların fotoğraflarını çekip paylaşmışlardır. Suriye'nin yemek kültürü hakkında da bol bol bilgiler verilmekte ve o yemekler yapılıp gönderi olarak paylaşılmaktadır. Osmanlı hükümdarı Sultan Abdülhamit tarafından yaptırılan Hamidiye çarşısındaki ünlü bir dondurmacının dondurma resmini paylaşarak özlemlerini dile getirmektedirler. Aynı şekilde mimari yapıları da paylaşarak örneğin Şam Üniversitesi ve Emevi Camisi gibi hem özlemlerini hem de oraya ait tarihi ve önemli mimarileri paylaşmaktadırlar. Aynı zamanda Suriye'nin çok eski fotoğraflarını paylaşarak Suriye'nin medeni, gelişmiş ve kadınlara önem veren bir toplum, kozmopolit, metropol şehirlerinin olduğu bir ülke olduğuna dair de bilgiler vermek istemektedirler. Suriyeli sığınmacıların sosyal medya hesaplarına bakıldığında birçoğunda "Evinizden son defa çıkarken yanınıza ne aldınız?" sorusu sık sık

sorulmakta ve günlük, anılar, evin anahtarı, aile fotoğrafları, hatıra kutusu, kıyafetler gibi cevaplar verilmektedir. Bazı cevaplara bakıldığında kişilerin tekrar eve döneceklerine dair eşyalar aldıklarını -örneğin evin anahtarı, kıyafetler- görülebilir. Ya da tam tersi durumun yani bir daha dönmeyebilirim düşüncesine kapılıp daha duygusal eşyalar aldıklarını -örneğin günlük, aile fotoğrafları, anılar, hatıra kutusu- yine görülebilir (Suriyeli Komşularımız, 2020). Aslında aldıkları eşyalara bakarak da sığınmacıların o an ki duygu ve ruh hali, düşünceleri ve amaçları anlaşılabilir.

Suriyeli sığınmacılara vatanınızı neden terk ettiniz? Neden orada savaşıp vatanınızı korumadınız gibi sorular sorulduğunda çok rahatsız olabilmektedirler ki bunları yine sosyal medyadaki paylaşımlarında görmek mümkündür. Örneğin bir paylaşımlarında şu yazıyı paylaşmışlardır: "Kimse evini evi bir köpek balığının ağzı olmadıkça terk etmez" bu yazıdan yola çıkarak Suriyeli sığınmacıların orada yaşadıkları zorlukları anlayabilmek mümkündür. Suriyeli sığınmacılar orada savaşla iç içe durumundadırlar ve kendi vatanlarını korumaya kalkıştıklarında hemen öldürülebilirler. Aynı şekilde yine bir paylaşımlarında 2014 yılında Suriye'de şu yazıyı yazmışlardır: "gitmeden önce kalmak için elimden gelen her şeyi yaptığımı bil" bu yazıdan da anlaşılacağı üzere Suriyeli sığınmacılar kendi vatanlarını çok zor bir durumda kaldıkları için terk etmek zorunda kalmışlardır. Bir başka paylaşımlarında şu ifadeye yer vermişlerdir: "Sartre çok güzel tanımlamış bu duyguyu "iki kent arasındayım, biri bilmiyor beni; öteki artık tanımıyor" (Suriyeli Komşularımız, 2019). Bu ifadelerine de bakıldığında bir vatan arayışları içinde olduklarını ve arafta kalarak kendilerini bir yere ait hissedemediklerini dile getirmektedirler. İşte bu yüzden bu kişilere zorla ve sürekli olarak vatanlarına geri dönmeleri gerektiğini söylemek gerçekten de onlar açısından çok rahatsız edici bir durumdur. Çok bilinen bir söz vardır "bülbülü altın kafese koymuşlar ah vatanım demiş" işte bu sözden de yola çıkılırsa çoğu insan kolay kolay vatanını ve ülkesini terk etmez. Örneğin Suriyeli bir sığınmacı İnstagram hesabında aşırı tepkiden dolayı Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini paylaşarak güvenlik ihtiyacına dikkat çekmiştir (Suriyeli Komşularımız, 2020). Aynı şekilde birçok kişi gibi Suriyeli sığınmacılar da eşit haklara sahip olmak ve özgürce hareket etmek istediklerinden dolayı ülkelerini terk etmişlerdir ve göç ettikleri ülkenin onlara yabancıymış gibi davranmamalarını istemektedirler. Hatta bazı sığınmacılar

yerli halk ile eşit haklara sahip olabilmek için gittikleri ülkeden onlara vatandaşlık vermesini istemektedirler.

Suriyeli sığınmacılar yerli halkın bazen onlara aşırı bir baskı uygulamasından dolayı kendi aralarında sosyal medya da gruplar açmışlardır (Şanlıurfa'daki Suriyeliler Grubu, kişisel görüşme, 22 Mart 2021). Orada birbirlerine dayanışma ve yardımlaşma gibi durumlarda bulunmaktadırlar. Örneğin iş ya da ev bulma ve kötü olaylarla karşılaşma gibi durumlarda birbirlerine yol göstermektedirler. Bu tıpkı aynı halkadan insanların bir araya gelip dernek kurmaları gibidir artık bu fiziksel ortamda değil de sanal ortamda gerçekleşmektedir. Getto kavramsal olarak, belirli bir dine, ırka, kültüre ya da etnik kökene ait kişilerin bir arada yaşadıkları, kentsel yapılı çevre için kullanılan bir kavramdır. Tarihsel bağlamda ilk olarak 14. yüzyılda Avrupa'da yaşayan Yahudiler için kullanılan getto tabiri; belirli bir dine, ırka, kültüre ya da etnik kökene ait kişilerin soyutlandırılarak, sınırlandırılarak gönüllü veya gönülsüz yaşadıkları alanlar için kullanılmaktadır (Karimi, 2011, s. 37). Aynı şekilde Şanlıurfa gibi başka şehirlere de bakıldığında Suriyeli sığınmacılar arasında gettolaşmanın olduğunu görülebilir. Bu gettolaşan mekânlarda Suriyeli sığınmacıların kendi alanlarına göre dükkânlar açtıklarını ve kültürlerini devam ettirdikleri görülebilir. Hatta bu öyle bir hal almıştır ki bu gibi mahalleler artık eski isimleri ile değil de Suriyelilerin mekânı ya da Halep ve Şam gibi isimlerle isimlendirilmektedir.

Suriyeli sığınmacılar vatan arayışlarına ek olarak Suriye'de birçok şeyin örneğin gıda, giyim, su, elektrik pahalı olması gibi dikkat çekici paylaşımlarda da bulunmaktadırlar. Örneğin Suriye'de ay çiçek yağının çok fazla pahalı olmasından dolayı bazı espritüel videolar çekerek dikkat çekmeye çalışmışlardır. Aynı şekilde kıyafet gibi birçok şeyin pahalı olduğuna dair de paylaşımları da olmuştur (Suriyeli Komşularımız, 2021). Aslında bazı Suriyeli sığınmacılar her ne kadar vatanlarına olan özlemlerini dile getirseler de bir daha dünyaya gelseler tekrar Suriye'de doğmak istemediklerini çünkü aynı kötü duyguları tekrar yaşamak istemediklerini dile getirmektedirler.

Yukarıdaki aktarımlarda da görüldüğü üzere Suriyeli üniversite öğrencileri Suriyelilerin göç etmek zorunda kaldıkları ülke ve vatanlarına özlem duymakta ve bu durumu sosyal medya uygulamalarında paylaşmaktadırlar. Bulgularda ortaya çıkan

temel hususlara bakıldığında Suriyelilerin vatan özlemi ön plana çıkmaktadır. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur. Handlin, "The Uprooted: The Epic Story of the Great Migrations That Made the American People" adlı kitabında Amerika'da yaşanan göç dalgalarında sığınmacıların vatanlarını zor durumda kaldıkları için terk ettiklerini açıklamaya çalışmaktadır. Sığınmacıların savaşlardan, iktisadi zorluklardan, dini ve politik zulümlerden kaynaklı sebeplerden dolayı göç ettiklerini belirtmiştir. Göç ettikleri yere uyum sağlayabilmek, yaşadıkları kültür şokunu atlatabilmek için çaba sarfettiklerini belirtmiştir. Daha önceleri kendi vatanlarına bağlı olan insanların göç ettikleri vatanı benimsemeye çalıştıklarına dikkat çekmiştir (Kaçar, 2018).

İshakoğlu'nun "Arap Göç Edebiyatı Endülüs Grubu Şairlerinde Vatan Özlemi" başlıklı araştırmasına bakıldığında Endülüs grubunda bulunan sığınmacı şairlerin vatan özlemine ve gurbete dayalı şiirleri incelenmiştir. Bu şiirlerde sığınmacıların vatanlarına özlemleri açıkça görülmektedir. Kalplerinde hissettikleri acıyı şiirlerine yansıttıkları görülmektedir. Örneğin bir şiirde gecelerin sığınmacılar için hep sıkıcı ve çekilmez geldiği yazılmıştır. İshakoğlu göç edebiyatının hep hasret, özlem ve hüzünle dolu olduğunu belirtmektedir (İshakoğlu, 2013). Bir araştırma makalesinde geçici koruma altındaki Suriyelilere "Size göre vatan nedir?" diye sorulduğunda katılımcıların %65'i mekânsal olarak görürken %35'i ise kökensel olarak görmektedir. Yine katılımcıların %54'ü vatanı huzur ve güven içinde yaşanılan yer olarak görürken %23'ü ise aile gibi hissettiğim bağlandığım yer olarak tanımlamışlardır. Araştırmada katılımcılara vatanlarını özleyip özlemedikleri sorulduğunda %66'sı "özlüyorum" derken %34'ü ise "özlemiyorum" diye cevap vermiştir (Demirbaş, Dikmenli ve Gafa, 2018). Suriyelilerin vatan algısına dair yapılan bir başka araştırmada Suriyelilerin Suriye'ye yönelik güçlü bir aidiyetlerinin olduğu, vatanlarına olan yoğun özlemleri ve vatanı bir anne gibi görmelerinin Suriye ülkesinin halen bile bir vatan olarak görülmesinin en büyük kanıtı olduğu belirtilmektedir (Tanrıverdi ve Ulu, 2020). Elde edilen bulgular ve diğer çalışma ve araştırmalara bakıldığında Suriyelilerin büyük bir kısmının vatanlarına büyük bir özlem duyduğu açıkça görülmektedir. Birçok kişi gibi sığınmacılar da kendi vatanlarını benimsemişlerdir ve kendi vatanlarından ayrı olmak istememişlerdir.

6.9. Sağlık

Sağlık hakkı, bireyin sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için sahip olması gereken bir hak çeşididir. Sağlıklı olmak veya tek başına sağlık terimi tıp sözlüğünde hastalığın olmaması ya da hastalığın yokluğu diye karşılık bulmaktadır (Bury, 2005, s. 2). Sağlık bütün bireyler için çok önemli ve dikkat edilmesi gereken bir konudur. Bireyin sağlığı bütün bir toplumun sağlığı demektir veya bir bireyin hastalığı bütün bir toplumu etkileyebilmektedir. Bunu en belirgin örneği ortaya çıkan bir salgın hastalığın bütün bir dünyayı etkilemesidir.

Türkiye'de Suriyelilere yönelik olarak gerçekleştirilen sağlık hizmetlerinin kronolojik olarak sıralaması şu şekildedir:

- AFAD Yönetmeliği (19.02.2011)
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (04.04.2013)
- Geçici Koruma Yönetmeliği (22.10.2014)
- Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar (25.03.2015)
- AFAD ve Sağlık Bakanlığı Protokolü 2015 (01.07.2015)
- AFAD Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkında Genelge (12.10.2015)
- Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimlerine Dair Yönerge (03.09.2015)
- Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetine Dair Esaslarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Esaslar (04.11.2015)
- AFAD ve Sağlık Bakanlığı Protokolü 2016 (01.01.2016)

Türkiye'de sığınmacılara sağlık hizmeti veren bazı sivil toplum örgütleri bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı: Halkların Köprüsü Derneği, Yeryüzü Doktorları, Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı, International Medical Corps ve Sınır Tanımayan Doktorlar'dır (Gültaç ve Yalçın-Balcık, 2018). Görüldüğü üzere Türkiye'de bulunan sığınmacılara yönelik uygulanan sağlık hizmeti sayısı yeterli durumda ve önem verilen bir konumdadır. Suriyelilere yönelik Türkiye'nin

uyguladığı sağlık politikasına dair yapılan bir araştırmada 2011 ile 2018 yılları arasında 11.065.623 adet poliklinik hizmeti verilmiş, 2011 ile 2021 yılları arasında bu sayı 86.510.578'e çıkmıştır. 2011 ile 2018 yılları arasında verilen yatak sayısı 1.674.978 iken bu sayı 2011 ile 2021 yılları arasında 2.891.925'e yükselmiştir. Sıtma, Şark Çıbanı vd. Hastalıkların şifası için yapılan aşı çalışmalarının olduğu ve aşı takiplerinin yapıldığı da belirtilmiştir (Aydın, 2021). Anlaşıldığı kadarıyla Türkiye'de Suriyelilere yönelik yapılan sağlık hizmeti düzenli ve dikkatli bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

6.9.1. Dijitalleşmeden Kaynaklı Olarak Oluşabilecek Sağlık Problemleri

Sosyal medyanın sıklıkla kullanılması insanlarda fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak bazı sağlık problemlerine yol açabilmektedir. Bunlardan bazıları; stres, anksiyete, duygusal tükenmişlik, depresyon, kıskançlık, düşük özgüven, düşük uyku kalitesi, bağımlılık, kas-eklem ağrıları gibi problemlerdir. Sosyal medya kullanımı insanların duygusal refahı, mental ve fiziksel sağlıklarına ve hayatlarının birçok alanına yönelik birçok sorunla ilişkilendirilmektedir (Evrim Ağacı, 2023). Suriyeli üniversite öğrencileriyle çalışma için görüştüğümüzde bazı öğrenciler sosyal medyanın kendilerinde bağımlılığa sebep olduğunu bazı öğrencilerde sosyal medyanın kendilerini sağlık yönünden etkilemesini engellemeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bireyler gündelik hayatta oluşan streslerden ve sıkıntılardan arınabilmek için sosyal medya platformlarına başvurmaktadır. Fakat sosyal medya yapılan çalışmalara göre stresten uzak tutmak yerine daha da fazla strese sokabilmektedir. 1800 kişi ile yapılan bir çalışmaya göre kadınlar erkeklere oranla daha fazla strese girmekte ve bu strese girmelerinin en büyük etkeni de sosyal medya platformlarıdır (BBC, 2023).

İnsanlar teknolojinin gelişmesinden kaynaklı olarak hayatlarının her yerinde dijitalleşme ile iç içedir. Özellikle sosyal medyanın da ortaya çıkmasıyla insanlar vakitlerinin çoğunu akıllı telefon, tablet veya bilgisayar ile geçirmektedir. Sürekli akıllı telefon ve bilgisayar ile vakit geçirmek bir takım sağlık sorunlarına neden olabilmektedir. Örneğin eklem, kas ağrıları veya bağımlılık gibi. Suriyeli öğrenciler de sosyal medya kullandıkları için bazı sağlık sorunlarıyla karşılaşabilmektedir.

"Sosyal medya uygulamaları bende bağımlılığa neden oldu" (E3).

"Bağımlı oldum diyebilirim. Ruhsal olarak etkiledi, biz insanız duygularımız var. Bizim ülkemizin ne hale geldiğini, göç ettiğimiz ortamların bizi nasıl yorumladığını görmek elbette rahatsız edicidir" (E7).

Anlaşıldığı üzere sosyal medya uygulamaları öğrenciler de bağımlılığa neden olmuş ama bunun yanında ki en önemlisi Suriye'de yaşanan olaylar ve sosyal medyadaki bazı olumsuz anlamdaki paylaşımlar onları psikolojik olarak da büyük ölçüde etkilemiştir.

Sağlık problemleriyle karşılaşmadığını belirten öğrenciler de vardır.

"Hiç olmadı, olmaz da. Hiç olmadı, hiç etkilenmiyorum şahsi olarak, evet üzülüyorum kızıyorum kınıyorum bazı zamanlar da moralim bozuk oluyor, ama yine de hemen düzeltmeye çalışırım ve beni etkilemesine izin vermem" (E9).

Bazı öğrenciler sağlık sorunlarının ortaya çıkmadığını söylese de ülkesinde meydana gelen olaylar ve onlara karşı oluşan davranış ve tutumlar onları etkileyebilmektedir.

Yukarıdaki aktarımlarda da görüldüğü üzere sosyal medya uygulamaları Suriyeli üniversite öğrencilerinde bağımlılığa neden olabilmekte ve uygulamalarda yapılan bazı olumsuz anlamdaki paylaşımlarda onları psikolojik olarak kötü bir şekilde etkileyebilmektedir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur. Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı üzerine yapılan bir araştırmada öğrencilere internete bağımlı olup olmadıkları sorulduğunda "evet" cevaplarının ortalaması 2.83 olarak çıkmış ve bu oran 2.5 değerinde olsa bile yüksek bir oran olarak kabul edilmiştir. "Hayır" cevabını veren kişilerin oranı ise 1.92'dir. İnternet kullanımı ile ilgili sorulan tüm sorunların sonucunda öğrencilerin %23.2'si internet kullanıcısı, %28.4'ü ise riskli internet kullanıcısı yani toplamda %51.6'sı internete bağımlı olarak belirlenmiştir (Balcı ve Gülnar, 2009). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ile yapılan bir araştırmada öğrencilerin %7'si interneti günde 1 saat, %20'si 1-3 saat, %36'sı 3-5 saat ve yine %36'sı 5 saat ve üzeri kullanmaktadır. Kadın öğrencilere göre erkek öğrencilerin daha fazla sosyal medya kullandıkları tespit edilmiş ve sosyal medyadan olumsuz etkilenen kişilerin erkek öğrenciler olduğu tespit edilmiştir (Çiftçi, 2018). İki araştırmada ele alındığında internete ve sosyal medyaya bağımlılık riskli bir derece de artmış ve artmaya devam

edeceği de anlaşılmaktadır. Özellikle üniversite öğrencilerinin ilgi çekici gelmesinden kaynaklı sosyal medyayı bilgi edinme, haberleşme, eğlenme vd. sebeplerden dolayı kullanmaları onları bağımlı durumuna getirmiştir.

Suriyelilerin tekrardan ülkelerine dönme gibi bir ihtimalleri de ele alındığında; Suriye'de hala güncel olan ve devam etmekte olan iç savaş, Suriyelilerin halen bile göç etmeye devam ettiklerini göstermektedir. Ama bunun yanında tekrar ülkelerine dönen Suriyeli sığınmacılarda bulunmaktadır. Suriye'deki iç savaşın sona ermesiyle Suriye'ye tekrar dönen kişilerin sayısı daha fazla artacağı öngörülmektedir çünkü bazı saha araştırmaları ve bulgular bu sonucu göstermektedir. Şanlıurfa'da yapılan çalışmalar eğer Suriye'deki iç savaş biterse Suriyelilerin dönebileceklerini göstermiştir. Bu çalışmaların çıktılarına göre iki grup bulunmaktadır. İlki bazı sebeplerden dolayı Suriye'ye tekrar dönüşü reddedenler ikincisi ise geri dönmeyi kabul edenler (Kaya, 2022, s. 75).

İç savaşın çok büyük olması ve derinden etkilemesi Suriyelileri göç etmeye zorlasa bile tekrardan eski düzene kavuşulması, güvenli ve demokratik bir ortamın oluşması tekrardan ülkelerine dönmelerine olanak sağlamaktadır. Mardin'de 132 Suriyeli ile yapılan bir çalışmadaki çıktılara göre bu kişilerin %52,4'ü Suriye'de yaşamak istediklerini, %36,3'ü Türkiye'de yaşamak istediklerini ve %11,3'ü ise daha gelişmiş bir ülkede yaşamak istediklerini söylemiştir (Apak, 2016, s. 132).

Elde edilen bulgulara bakıldığında Suriyelilerin büyük bir kısmı ülkelerine geri dönmek istemektedirler. Her ne kadar içlerinde geri dönmek istemeyen daha gelişmiş ülkeleri tercih edenler olsada geneli geri dönmeyi tercih etmektedirler. Ancak Suriye'de hala yaşanan ve güncelliğini koruyan güvenlik sorunları onları geri dönme konusunda düşündürmektedir. Güvenlik probleminin ortadan kalkmasıyla ancak göç edebileceklerini belirtmektedirler.

7. SONUÇ

Bu çalışma "Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medyayı Kullanım Pratikleri" ni ele almıştır. Suriye'de yaşanan iç savaştan dolayı göç eden kesimin özellikle sosyal medya platformları ile yakından ilgili olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin görüşlerinin incelenmesi önem taşımaktadır. Araştırmanın amacı, Harran Üniversitesindeki Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı kullanma pratikleri sorunsallaştırmaktır. Çalışmada Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı (WhatsApp, Facebook, Instagram, X, YouTube) kullanma biçimlerinin analizi amaçlanmıştır. Öğrencileri sosyal medya kullanmaya iten sebeplerin neler olduğu, sosyal medya platformlarını ne maksatla kullandıkları, sosyal medyada paylaşılan içeriklerden nasıl bir şekilde etkilendikleri ya da kendi paylaştıkları ya da başkaları tarafından paylaşılan içeriklerin onlarda nasıl bir etki bıraktığı gibi konular çalışmada işlenmektedir. Söz konusu amaç göç ve sosyal medya kullanım ilişkisi bağlamında çalışmada ele alınmaktadır. Araştırma nitel bir araştırma olup veri toplama araçlarından yapılandırılmış görüşme, doküman analizi ve tematik analizi teknikleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada çalışma grubu olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı kullanma pratikleri çeşitlilik göstermiştir. Çalışmanın sosyal medyanın iletişim ve haberleşme amacıyla kullanım temasının bulgularına göre Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya platformlarını iletişim ve haberleşme amacıyla kullanmakta ve bu doğrultuda bir takım gruplara katıldıkları anlaşılmıştır. Arap Baharı'nın başlamasıyla Suriye'de ortaya çıkan olaylarla birlikte sosyal medya sığınmacılar açısından bir araç olarak kullanılmıştır. Öğrenciler, sosyal medyayı fikir ve görüşlerini daha rahat bir şekilde ifade edebilmek için kullanmışlardır. Aileleriyle ve arkadaşlarıyla iletişim kurabilmek ve bağlantı sağlayabilmek için sosyal medyayı kullanmaları çeşitli araştırmalarda da tespit edilmiştir (Babacan, 2011). Suriyeli sığınmacılar sosyal medyada platformlarından WhatsApp, Facebook vd. uygulamaları kullanarak aile ve arkadaşlarıyla sürekli olarak iletişim halinde kalmaktadırlar bu sebeple akıllı telefonlara büyük ilgi duymaktadırlar Bu uygulamalarla gruplar kurmakta ve bu gruplar sayesinde birbirleriyle sürekli olarak iletişim halinde olmaları ilgili çalışmalarda da görülmüştür (Murdock, 2015; Hough, 2020). Sosyal medya

platformlarının sığınmacılar tarafından iletişim kurma ve haberleşme amacıyla kullanılması literatürle uyumludur.

Çalışmanın istihdam olanakları temasının bulgularına göre iş imkanlarından faydalanabilmek ve bu tarz bilgilerden haberdar olup bilgi alışverişi sağlayabilmek amacıyla sosyal medyayı kullandıkları belirlenmiştir. Facebook ve X gibi sosyal medya platformları kişilere istihdam sağlama noktasında büyük bir role sahiptir (Erdoğan ve Özgüler, 2013, s. 578). Sosyal medya platformları sayesinde hem iş verenler hem de iş arayanlar kolayca iletişim kurabilmekte. Bu sayede iş verenler istedikleri kriterde işçi bulabilirken iş arayanlarda istedikleri kriterlerde iş bulabilmektedirler (Nurata, 2023, s. 27). Suriyeli sığınmacıların sosyal medya platformlarında oluşturulan sayfa ve gruplar sayesinde iş bulabildikleri anılan çalışmalarla uyumludur.

Çalışmanın dijital ortamda dayanışma temasının bulgularına göre Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medyayı dijital ortamda dayanışma sağlayarak birbirlerine destek olma amacıyla kullandıkları görülmüştür. İnternet ile birlikte toplumsal dayanışma dijital bir hal almış ve toplumlar artık dijital ortamda dayanışma sergilemeye başlamışlardır (Odyakmaz, 2022). Kullanıcılar yalnızlık hislerini giderebilmek, sosyalleşebilmek ve sosyal ilişkilerini sosyal ortamda göstererek dayanışma sağlamak amacıyla sosyal medya uygulamalarını kullanmaktadırlar (Demirdağ, 2021). Suriyeliler X uygulamasında #BizKardeşiz, #KardeşimeDokunma gibi etketlerle birbirlerine dayanışma sergiledikleri görülmektedir (Aldamen, 2020).

Çalışmanın sosyal medya platformlarında dayanışma karşıtı hareketler adlı temasının bulgularına göre Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya uygulamalarında dayanışma karşıtı paylaşımların yapıldığını ve bu durumun olumsuz sonuçlar doğurduğu anlaşılmıştır. Sosyal medya uygulamalarında sığınmacıları kötüleyici tarzda paylaşımlar yapılmakta ve bu durum katılımcılarının bir çoğunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Koçak ve Küçük, 2020). YouTube gibi video içerikli uygulamalarda Suriyelilere yönelik çekilen videolarda Suriyeli sığınmacılardan kaynaklı olarak işsizliğin arttığı, ekonominin olumsuz yönde etkilendiği, TOKİ'den ücretsiz ev sahibi oldukları ve üniversiteye sınavsız bir şekilde girdikleri gibi doğruluğu ispatlanmayan içeriklerin olduğu görülmüştür (İşçi ve

Uludağ, 2019). Bu tarz paylaşımların dayanışmayı olumsuz yönde etkilediği anlaşılmıştır.

Çalışmanın sosyal medya platformlarının sığınmacılar açısından arabulucu, rehber, aracı rolü sergilemesi temasının bulgularına göre sosyal medya sığınmacılara destek sağlamaktadır. Cep telefonu uygulamalarından OKA; sığınmacılara iş gücü piyasası, istihdam olanakları, sağlık ve eğitim hakları gibi bilgiler vermektedir. Hello Hope (Merhaba Umut) adlı bir uygulama sığınmacıların Türkçe'yi daha kolay öğrenebilmelerini sağlamakatadır (Özdemir, 2020). Akıllı telefonlar göç sürecinde sığınmacılara rehber görevi üstelenerek merak ettikleri bilgilere ulaşabilmelerini, aile ve arkadaşlarıyla iletişim kurarak daha kolay bir şekilde göç edebilmelerini sağlamaktadır (Murdock, 2015). Çalışma bulguları ilgili referansları pekiştiren bir formda belirginleşmiştir.

Çalışmanın sosyal medya platformlarında destek karşıtı paylaşımlar temasının bulgularına göre sosyal medya platformlarında ayrımcılığa, dışlanmaya ve ırkçılığa sebep olabilecek paylaşımların çok fazla yapıldığı ve bu paylaşımların art niyetli kişiler tarafından paylaşılıp yayılarak çatışma ortamının oluşturulmaya çalışıldığı anlaşılmıştır. YouTube adlı uygulamadaki bazı videolarda Suriyelilerin dilenci etiketiyle bağdaştırıldığı, bazı kalıp yargılara sokulmaya çalışıldığı aslında çok zengin olup kendilerini dilenci gibi göstererek insanları sömürdükleri dile getirilmiştir. Nitekim bazı araştırmalarda Suriyelilerin korkak oldukları için savaştan kaçtıkları bu sebeple "biz" ve "onlar" gibi ayrımların yapılmaya çalışıldığı görülmüştür (Kurt, 2019). Yanı sıra sosyal medya uygulamalarında paylaşılan içeriklerin altına yapılan yorumların fikir tarzından ziyade nefret ve hakaret içerikli olduğu saptanmıştır (Avşar ve Varış, 2022). Bu sebeple sosyal medya platformlarında paylaşılan içeriklerin ayrımcılığa da hizmet ettiği söylenebilir.

Çalışmanın uyum temasının bulgularına göre uyum kavramı sığınmacı topluluklarının ev sahibi toplum ile kesişmesi ve onların mekan ve hayatlarına dahil olması sürecidir. Bulgular belirli öçülerde iki toplumun birbirleriyle etkileşime girdiğine işaret etmekredir. Karşılıklı uyuym çabaları göç sürecinin doğal bir sonucudur (Matıkaınen, 2010, s. 265). Yerli halk ile sığınmacılar arasındaki tarihsel-kültürel bağlar, akrabalık bağları, bu süreçte kritik faktörlerdir (Kaya, 2018a, s.77).

Çalışmanın sosyal medyada uyum sürecini destekleyen paylaşımlar temasının bulgularına göre Suriyeli üniversite öğrencilerinin ve diğer sığınmacıların yerli halk ile Suriyeli sığınmacılar arasında uyumun sağlanabilmesi için destekleyici paylaşımlar yaptıkları ve bu paylaşımlara karşı çıkanlara engel olmak istedikleri bulgularda görülmüştür. Sığınmacı kamplarında kalan kişiler insanlarla haberleşmek, sosyal çevre edinebilmek ve sosyal hayata uyum sağlayabilmek için sosyal meyda kullanmaktadırlar (Coddington ve Mountz, 2014). Sosyal medya kullanımı sığınmacılar göç ettikten sonra daha yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sosyal medyayı Türkçe dil seviyelerini geliştirmek ve insanlarla sosyalleşip uyum sağlayabilmek için kullanmışlardır (Sütlüoğlu ve Vesek, 2023).

Çalışmanın sosyal medyada uyum sürecine karşı gelen paylaşımlar temasının bulgularına göre sosyal medya uygulamalarında uyum sürecini etkileyebilen paylaşımların yapıldığı ve yayılmaya çalışıldığı görülmüştür. X gibi uygulamalarda Suriyelilere yönelik nefret içerikli, ayrımcılığa dayalı, genellemenin yapıldığı, olumsuz yargılarda bulunulan paylaşımların olduğu belirlenmiştir. Suriyelilerin ev sahibi toplumla uyum sağlayamadıklarından dolayı istenmedikleri ve onları hoşgörüyle kaşılayan insanların yanlış bir durum sergilediklerine dair paylaşımların olduğu ve bu durumun uyum sürecini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır (Toprak, 2018). Suriyelilere yönelik yayınlanan bazı haberlerin abartma, çarpıtma ve yüklenmeden başka bir şey olmadığı saptanmıştır (Göngen, 2022). Bu gibi durumlar yerli halk ile Suriyeli halk arasındaki uyum sürecini zorlamaktadır. Nitekim sosyal medyada ayrımcılık, dışlanma ve ırkçılığa neden olabilecek paylaşımlar temasının bulgularına göre Suriyelilere yönelik sosyal medya uygulamalarında ayrımcılığa neden olabilecek içerikler paylaşılmakta ve yayılmaya çalışılmaktadır. X uygulamasında #Suriyelileriistemiyoruz adlı etiketiyle çok fazla sayıda nefret ve hakkaret içerikli tweetlerin atıldığı belirlenmiştir (Karamete, 2019). Türkiye'de yaşanan her olumsuz davranışım Suriyeli sığınmacılara bağlandığı adeta Suriyelilerin bir günah keçisi olarak seçildiği sosyal medyada paylaşılan içeriklerde görülebilmektedir (Yıldız, 2020). Sosyal medya uygulamalarında kötü niyetli kişilerin var olduğu ve toplumun huzurunu kaçırarak ev sahibi toplum ile sığınmacı halk ile uyumu olumsuz etkilediği anlaşılmıştır.

Çalışmanın sosyal medyada çatışmaya sebep olabilecek paylaşımlar temasının bulgularına göre sosyal medyada paylaşılan içerikler yerli halk ile Suriyeli sığınmacılar arasında çatışma potanisyeli taşımaktadır. Sığınmacılara yönelik nefret söylemine ve ayrımlaştırmaya neden olabilecek hatta çatışmaya sebep olabilecek haberlere hem ulusal hem de yerel medyanın yer vermemesi gerekmektedir (Erdoğan, Kavukçuer ve Çetinkaya, 2017, s. 12). Medyanın yayınladıkları haberler büyük öneme sahiptir. Yayılan haberler olumsuz yönde olursa çatışmaya sebep olabilirken olumlu bakış açısıyla yayınlanan haberler çatışmayı önleyebilmektedir. Nitekim gazetelerde Suriyelilerin göç zamanında yaşadıkları dramlar, problemler ve yaşadıkları sıkıntılar ele alındığında bu durum uyum sürecini kolaylaştırmaktadır (Kaya, 2018c, s. 510). Çatışmanın önlenmesi uyumun kolay bir şekilde işlenmesi için yayınlanan haberler ve paylaşılan içerikler büyük pozitif etki yaratmaktadır.

Çalışmanın Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medya üzerinden vatan arayışları temasının bulgularına göre sosyal medyada bulunan bazı sayfalarda Suriyelilerin vatan özlemini dile getirdikleri, vatan arayışı içinde olduklarına dair paylaşım yaptıkları ve bu tarz paylaşımların onları psikolojik olarak olumlu bir şekilde etkilediği anlaşılmıştır. Sosyal medya platformlarını kullanmak onları psikolojik olarak olumlu etkilediği gibi kötü niyetli paylaşımların da olumsuz bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Sosyal medyada iyi neyetle yapılan paylaşımların sığınmacılar üzerinde uyum ve dayanışma ruhunu güçlendiren, bir topluma ait olma hissi veren ve yalnız hissetmeme gibi olumlu etkilerinin olduğu saptanmıştır. Tam tersi durumun olması özellikle de ayrımcılığa, ırkçılığa ve dışlanmaya dayalı paylaşımların yapılması ve yalan yanlış haberlerin paylaşılıp yayılması sığınmacılarda olumsuz etkiler bıraktığı anlaşılmıştır. Sığınmacılar vatana olan özlemlerini şiir, yazı gibi edebiyat alanlarıyla dile getirebilmektedirler (İshakoğlu, 2013). Bu durumun sosyal medyada paylaşılan içeriklere de yansıdığı görülmüştür. Suriyelilerin Suriye'ye yönelik güçlü bir aidiyetlerinin olduğu ve vatanı adeta bir anne gibi gördükleri Suriyeli sığınmacıların paylaşımları ve düşünceleriyle kanıtlanmıştır (Tanrıverdi ve Ulu, 2020). Çalışmada da Suriyelilerin vatana olan özlemlerini iç savaşın başlamasından itibaren şu ana dek halen tazeliğini koruduğu ve daha da arttığı anlaşılmıştır.

Çalışmanın dijitalleşmeden kaynaklı olarak oluşabilecek sağlık problemleri temasının bulgularına göre sosyal medya kullanımı Suriyeli üniversite öğrencilerinde

bağlılığa neden olmuştur. Üniversite öğrencilerinin sosyal medyaya olan ilgileri teknolojinin daha ileri seviyeye gelmesiyle daha da artmıştır (Balcı ve Gülnar, 2009). Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medyanın kendilerinde yalnızca bağımlılığa değil aynı zamanda paylaşılan olumsuz içeriklerin onlarda psikolojik olarak da negatif etki bıraktığını belirtmişlerdir.

Sonuç itibariyle sosyal medya ile Suriyeli üniversite öğrencileri aile, arkadaş ve akrabalarıyla iletişim kurabilmekte ve bilgi alışverişi sağlayarak haberleşebilmektedirler. Sosyal medya uygulamalarında bulunan sayfa ve haberler sayesinde istihdam sağlayabildikleri anlaşılmıştır. Göç etme süreçlerinde öğrenmek istedikleri bilgileri sosyal medya aracılığıyla elde edebilmekte sosyal medya uygulamalarını rehber olarak kullanmaktadırlar. Sosyal medyanın ev sahibi toplum ile sığınmacı toplum arasında uyum sürecini olumlu etkilediği kadar olumsuz etkileyebilidiği de anlaşılmıştır. Sosyal medya kullanıcılarının uyum sürecini destekleyici paylaşımlarının olduğu kadar destek karşıtı paylaşımların da olduğu ve bu durumun da ayrımcılığa yol açarak çatışmayı ortaya çıkarabileceği anlaşılmıştır. Suriyeli üniversite öğrencilerinin ve diğer sığınmacıların sosyal medya paylaşımlarında vatan hasretlerini sürekli olarak dile getirdikleri ve bu durumu taze tutmaya çalıştıkları anlaşılmıştır. Sosyal medya kullanımının artmasının Suriyeli üniversite öğrencilerinde hem bağımlılığa sebep olduğu hem de olumsuz içeriklerin paylaşılmasının onları psikolojik olarak etkilediği anlaşılmıştır. Bu çalışma Harran üniversitesindeki Suriyeli üniversite öğrencileri bağlamında göç ve sosyal medya ilişkisini ele almış ve sosyal medya kullanımının göç süreçleri boyunca etkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Göç ve sosyal medya kullanım pratikleri kapsamlı bir konu olup olgunun tüm boyutlarının incelenmesi için hem göç eden kitleden farklı gruplarla hem de farklı sosyal medya araçları odağa alınarak akademik çalışmalar yapılması zorunluluk taşımaktadır.

8. ÖNERİLER

Araştırma kapsam olarak Suriyeli üniversite öğrencilerini yani Harran Üniversitesi kampüslerinde eğitim alan kişileri kapsamaktadır. Diğer ilçeler kapsam dışıdır. Öğrencilerin ön lisans, lisans düzeyindeki öğrencilerden farklı bölüm ve cinsiyetlerden olmasına özen gösterilmiştir. Araştırma yapılırken çeşitli güçlüklerle karşılaşılmıştır. Çalışma sürecinde öğrencilerin bir kısmı çekimser davranmıştır. Bu durumu telafi etmek için araştırma amacı açıklanmış ve öğrencilerin çekimser davranmalarını engelleyecek konuşma ve davranışlardan uzak durulmuştur. İhtiyaç halinde resmi belgelerin ibraz edileceği bildirilmiştir. Öğrenciler görüşmede ses kaydını kabul etmemiştir. Bu sebeple görüşme sırasında sorulan soruların cevapları not tutma şeklinde raporlanmıştır. Bu durumda günde sadece 2 ya da 3 öğrenci ile görüşme yapılmasına ve veri toplama süresinin uzamasına neden olmuştur. Aynı zamanda Şanlıurfa'da yaşanan deprem ve sel felaketlerinden dolayı da araştırma süreci ve raporun yazımı uzamıştır.

Bu çalışmadaki araştırma sonuçları göç sürecindeki uyum ve çatışma noktalarına ışık tutmaktadır. Ev sahibi toplum ve sığınmacı topluluk arasında belirli ölçülerde uyum olduğu kadar mesafe ve çatışma durumları da dikkat çekmektedir. Toplum içerisinde farklı etnik, dini, ırk gibi gruplarla refah içerisinde yaşanılması için uyum konusuna önem verilmesi ve uyuma karşı oluşturulan olumsuz algıların ortadan kaldırılması için ciddi anlamda gayret gösterilmesi gerekmektedir. Aksi durumda birçok toplumsal olayların ve çatışmaların ortaya çıkması riski söz konusudur. Bu çalışmada Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya kullanımı bağlamında incelenmiştir, konunun daha ayrı örneklemler ve ayrı kimlikteki sosyal gruplarla karşılaştırma yapılarak araştırılıp incelenmesi olgunun daha derin bir şekilde anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

ABADAN-UNAT, N. (2002). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa.* İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları

SEHO, A. (2021). Erişim adresi: https://www.mersinhaberci.com/yazi/4064/%C3%BCniversiteyes%C4%B1navs%C4%B1zgiriyorlar.html.

ADIGÜZEL, Y. (2019). *Göç sosyolojisi*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.

AFAD, (2017). *Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması*. Erişim adresi: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17aTurkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf.

AKBAŞ, F. (2020). *Coğrafya Perspektifinden Göçler ve Göç Kuramları*. Gazi Kitabevi: Ankara.

AKKAŞ, İ. (2015). *Sanal Cemaatler*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.

AKSOY, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Uluslararasi Sosyal Araştirmalar Dergis*i, 5(20), s.292-303.

AKTAN, E. (2018). *Instagram Kullanıcılarının Kullanım Motivasyonları ve Instagram Takip Davranışlarının İncelenmesi*, JIT-e: Academic Journal Of Information Technology, 9(33), s.127-146.

AKTAŞ, M. (2018). *Arap Ayaklanmaları ve Sosyal Medyanın Rolü*, Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(61), s.203.

AKTAŞ, Y. ve Kılıç, K. (2013). *Bir Bakışta İletişim*, Paradigma Akademi, Ankara,s.157.

ALLEN, W. L. ve Jhoti, A. (2024). *Visual bordering: How refugee-serving organizations represent refugees on Instagram.* Green Templeton College, University of Oxford, UK.

AL-RODHAN, R.F. ve STOUDMANN, N. (2006). *Definitions of Globalization: A Comprehensive Overview and a Proposed Definition.*

ALDAMEN, Y. (2020). *Sosyal Medyanın Ürdün ve Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mülteciler Üzerindeki Etkisi.* Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi.

ALENCAR, A. (2017). Refugee integration and social media: a local and experiential perspective. Information, Communication & Society.

ANIK, H. (2019*). Göç olgusunun sosyal ve dinsel yaşama etkisi -Konya Ereğli örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

APAK, H. (2014). *Suriyeli göçmenlerin kente uyumları: Mardin örneği.* Mukaddime, 5(2), s.53-70.

APAK, H. (2016). *Suriyeli göçmenlerin gelecek beklentileri: Mardin örneği*. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, *5*(1), s.125-142.

ARSLAN, T. (2022). *Türkiye'de Uluslararası Göç-Suç İlişkileri*. Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi.

ARSLANTÜRK, G. (2020). *Sosyal medyadaki göçmen karşıtı tutumların bütünleşik tehdit kuramı çerçevesinden incelenmesi.* Psikoloji Araştırmaları, 1(1), s.06-16.

ASADOVA, G. ve Rahimli, F. (2023). *Sosyal Arabuluculuk ve Uygulama Alanları,* Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi, s.119-130.

ASAR, A. (2004). *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*. 2. Baskı. Ankara: Emek Ofset.

ASLAN, O. (2001). *Hoşgörü ve Tolerans Kavramlarına Etimolojik Açıdan Analitik Bir Yaklaşım.* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakultesi Dergisi, 5(2), s.357-380.

AŞKIN, H. (2020). *Sosyal Medyanın Toplum Üzerine Etkisi: Terör Odaklı Bir Yaklaşım, Sosyal Medya Sosyolojisi*, Editör: Dr. Şebnem Özdemir, Nobel Yayın, 1.Baskı, Ankara.

ATAMAN, H. (2012). *Nefret Suçlarını Farklı Yaklaşımlar Çerçevesinden Ele Almak: Etik, Sosyo-Politik ve Bir İnsan Hakları Problemi Olarak Nefret Suçları.* Y. İnceoğlu (Ed.), Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları içinde s. 47-80.

ATATANIR, H. (2022). *Dijitalleşme: İŞ Yaşamında ve Sosyal Güvenlikte.* Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. SBE Dergisi.

AVŞAR, B. ve VARIŞ, M. (2022). *Sosyal Medya Nefret Söylemi*, Analiz ve Değerlendirme, 7(14), TRT Akademi.

AYAN, B. (2016). *Sosyal Ağlar Tarihi*. Ankara. Abaküs Yayınları.

AYDEMIR, S. ve ŞAHIN, M. (2017*). Tek tanrılı dinlerde göç olgusuna sosyolojik bir yaklaşım: göç teorileri açisindan bir analiz*. İslami Araştırmalar, 28(3), s.359-371.

AYDIN, Y. (2021). *Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlere Verilen Sağlık Hizmetlerinin Değerlendirilmesi, Sorun ve Öneriler*, Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi.

BABACAN, M. (2011). *Sosyal Medya ve Arap Baharı*, Akademik İncelemeler Dergisi, 6(2), s.63-92.

BALCI, Ş. ve GÜLNAR, B. (2009). *Üniversite Öğrencileri Arasında İnternet Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılarının Profili"*, Selçuk Üniversitesi.

BALTACI, A. (2019). *Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?*, Araştırma Makalesi. Ahi Evran Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 5(2), s.368-388.

BARTRAM, D. , POROS, M. ve MONFORTE, P. (2019). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. Çev: Itır Ağabeyoğlu, 2. Baskı, Tuncay Hece Yayınları.

BAUMAN, Z. (2017). *Akışkan Modernite*. (Çev: Sinan Okan Çavuş). İstanbul. Ayrıntı Yayınları.

BBC. (2023). Erişim adresi: https://www.bbc.com/turkce/vert-fut-42625744.

BERGER, P. L. ve LUCKMANN, T. (2008). *Gerçekliğin Sosyal İnşası: Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*, (Çev. Vefa Saygın Öğütle). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

BİÇER, S. (2014). *Akademisyenlerin Sosyal Ağlarda Bulunma Motivasyonları: Facebook örneği.* Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

BOURDİEU, P. (1979). *Kültürel Kapital (La Distinction: Critique Sociale Du Judgement)*. Mexico Yayınları.

BOWEN, G. A. (2009). *Document analysis as a qualitative research method*. Qualitative Research Journal, 9(2), s.27-40.

BOZDAĞ, E. ve ATAN, M. (2009). *Avrupa ülkelerine göç eden Türk işçilerin iktisadi etkinliğe katkısı*. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11(1), s.159- 180.

BOZKURT, V. (2021). Dijitalleşme İle Değişen Toplum. Erişim adresi: https://www.youtube.com/watch?v=uJ3kAVrajcY.

BULDUKLU, Y. ve ŞEKER, M. (2020). *Yeni Medya ve Değişen Toplumsal Değerler, Bilişim Teknolojileri ve İletişim*, Editör: Muzaffer Şeker vd. , Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara.

BURY, M. (2005). *Health and Illness*, Polity Press, United Kingdom.

BUZ, S. (2021). *Göç Alanında Temel Kavramlar, Kuramlar Ve Uygulamalar,* Nobel Yayınevi.

CASSAR, C. M., GAUCİ, J.-P., & BACCHİ, A., (2016), *Migrants' Use of Social Media in Malta.* Retrieved from. http://www.pfcmalta.org/uploads/1/2/1/7/12174934/social_media_report_08-2016_-_final.pdf.

CASTLES, S. ve MILLER, J. M. (2008). *Göçler çağı: modern dünyada uluslararasi göç hareketleri*. (Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut). 1. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

CASTELLS, M.(2000). *Ağ Toplumunun Yükselişi: Bilgi Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür.*

CODDİNGTON, K., ve MOUNTZ, A., (2014), *"Countering Isolation with the Use of Technology: How Asylum-Seeking Detainees on Islands in the Indian Ocean Use Social Media to Transcend Their Confinement"*, Journal of the Indian Ocean Region, 10(1), s.97–112.

CRESWELL, J. W. (2014). *Research design qualitative, quantitative, and mixed method approaches. Los Angeles: SAGE Publications*. Erişim adresi: https://fe.unj.ac.id/wp-content/uploads/2019/08/ResearchDesign_Qualitative-Quantitative-and-Mixed-Methods-Approaches.pdf.

ÇAĞLAYAN, S. (2006). *Göç kuramlari, göç ve göçmen ilişkisi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), (17), s.67-91.

ÇAHA, Ö. (2020). *Yeni Medya ve Değişen Toplumsal Hareketler, Bilişim Teknolojileri ve İletişim*, Editör: Muzaffer Şeker vd. , Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, s.216-217.

ÇAKIR, S. (2011). *Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme*. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (24), 129-142.

ÇAKMAK, S. ve Müezzin, E. (2018). *Sosyal Medya Kullanımının İletişim Becerileriyle İlişkisinin İncelenmesi*, Yeni Medya Elektronik Dergisi, Kıbrıs Sosyal Bilimler Enstitüsü, KKTC, s.196-203.

ÇİÇEKSÖĞÜT, A. (2017). *Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler'in Türkiye'deki Statüsü*, Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2), s.1-20.

ÇİFTÇİ, H. (2018). *Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı*, 7(4), Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, Harran Üniversitesi.

ÇİZMECİ, E. (2014). *Danah Boyd'da Sosyal Ağlar ve Gençlik*. Editör: Mukadder Çakır. İstanbul. Doğu Kitabevi.

DARI, B. ve YALÇIN, D., (2020). *Sosyal Medyada Gözetim.* Editör: Ş. Özdemir. Sosyal Medya Sosyolojisi. S.241-263, Ankara: Nobel Yayın.

DEKKER, R. ve ENGBERSEN, G. (2014) *Sosyal Medya Göçmen Ağlarını Nasıl Dönüştürüyor ve Göçü Nasıl Kolaylaştırıyor. Küresel Ağlar*, 14, s.401-418.

DEKKER, R. , ENGBERSEN G., KLAVER J. ve VONK, H. (2018). *Smart Refugees: How Syrian Asylum Migrants use Social Media Information in Migration Decision-making, Social Media + Society.*

DEMİRBAŞ, Ç. , DİKMENLİ, Y. ve GAFA, İ. (2018). *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Vatan Algısına İlişkin Görüşleri*, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 13(2), s.253-266.

DEMİRDAĞ, M. (2021), *"Sosyal Medyada Bir Dayanışma Örneği Olarak "Dua Acenteliği"*, Kadim Akademi SBD, 5(2), s. 50-69.

DEMİRTAŞ, A. H. (2003). *Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar*. İletişim Araştırmaları Dergisi.

DENİZ, O. (2011). *Mülteci hareketleri açisindan Van kentinin durumu ve kentteki mültecilerin demografik profili*. Doğu Dergisi, 14(22), s.187-201.

DİKEN, (2023). Erişim adresi: https://www.diken.com.tr/arastirma-dunyada-455-milyar-insan-sosyal-medya-kullaniyor/.

DİNAMİKCRM. (2023). Erişim adresi: https://www.dinamikcrm.com/blog/dijitallesme-nedir.

DURUEL, M. (2017). *Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasına etkileri fırsatlar ve tehditler*. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, *3*(2), s.207-222.

DÜNYA, (2023). Erişim adresi: https://www.dunya.com/sektorler/teknoloji/turkler-en-fazla-youtube-ve-tiktok-kullaniyor-haberi-684866.

DÜZGÖREN, B. (2020). *Marshall McLuhan, Bruce R. Powers, Global Köy (21. Yüzyılda Yeryüzü Yaşamında ve Medyada Meydana Gelecek Dönüşümler)*, s.1-320. Scala Yayıncılık.

EDWARD, S. (2002). *Manufacturing Consent "The Political Economy of the Mass Media"*. German and Noam Chomsky.

EKİNCİ, Y. (2018). *Dijitalleşme Nedir,* İstanbul: Dinamikcrm.

ERBAŞ, H. (2019). *Gidişlerden kaçışlara göç ve göçmenler.* Ankara: Phonex Yayınları.

ERDOĞAN, M. KAVUKÇUER, Y. ve ÇETİNKAYA, T. (2017). *Özgürlük Liberal Perspektif Analiz.* Sayı: 5. Araştırmaları Derneği. Tasarım ve Dizgi: Liber Plus.

ERDOAĞAN, N. ve ÖZGÜLER, V. (2013). *Sosyal Ağlarının Üniversite Öğrencilerinin İstihdam Beklentilerine Etkisinin Araştırılması*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s.577-585.

ERDOĞAN, Z. TORUN, T. (2009). *Bir İlişkisel Pazarlama Aracı Olarak Sanal Topluluklar.* Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi. Erişim adresi: https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/06/oad_c2lgwsk.pdf.

EURONEWS. (2015). Erişim adresi: https://tr.euronews.com/2015/02/10/suriyeli-multeciler-hangi-aplikasyonu-kullaniyor, http://yenimedya.info https://tr.euronews.com/2015/02/10/suriyeli-multeciler-hangi-aplikasyonu-kullaniyor.

EVRİM AĞACI. (2023). Erişim adresi: https://evrimagaci.org/sosyal-medyanin-tehlikeleri-nelerdir-sosyal-medya-kullanimi-insan-psikolojisi-nasil-etkiliyor-13066.

FANSA, M. (2021). *Kimim ben? göçmen, sığınmacı, mülteci, yabancı, vatansız ve geçici koruma: Türkiye'deki Suriyeliler*. Antakiyat, 4(2), s.289-306.

FİCHTER, J. H., (2012). *Sosyoloji Nedir.* (Çev: N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.

G.CO, (2023). Erişim adresi: https://g.co/kgs/Um1QsJ.

FORBES. (2023). Erişim adresi: https://www.forbes.com/sites/parmyolson/2014/02/19/exclusive-inside-story-how-jan-koum-built-whatsapp-into-facebooks-new-19-billion-baby/?sh=56b252e22fa1.

GEERTZ, C. (2010). *Kültürlerin Yorumlanması*. Dost Yayınları.

GEÇİCİ KORUMA. (2024). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. Erişim adresi: https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638.

GEMİCİ, E. (2019). *Göç ve Çokkültürlülük.* Anadolu Strateji Dergisi.

GIDDENS, A., (2005). *Sosyal Teorinin Temel Problemleri: Sosyal Analizde Eylem, Yapı ve Çelişki*, (Çev. Ümit Tatlıcan), İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

GİGM. (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü). (2017). Geçici Koruma. Erişim adresi: http://www.goc. gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_ icerik.

GOFFMAN, E. (2014). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine İdare Edilişi Üzerine Notlar*. Ş. Geniş, L. Ünsaldı, & S. N. Ağırnaslı, Çev.; 1.Baskı. Heretik Yayıncılık.

GÖKER, G. (2015). *İletişimin McDonaldlaşması: Sosyal Medya Üzerine Bir İnceleme, Turkish Studies – International Periodical for the Languages,* Literatureand History of Turkish or Turkic.

GÖKULU, G. (2019). *Sembolik Etkileşimci Teorinin Gündelik Yaşam Sosyolojisine Katkıları*. Ekev Akademi Yayınları.

GÖNGEN, M. (2022). *Nefret Söyleminin Medyada İnşası: Suriyeli Göçmenler Üzerinden Sözcü Gazetesi Örneği,* Araştırma Makalesi. Gaziantep Üniversitesi.

GÖRGÜN, M. (2018). *Ekonomi temelli göç yaklaşımları perspektifinde göçmenlerin karar alma süreçleri*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(3), s.1153-1162.

GREUSSING, E. ve BOOMGAARDEN, H. (2017). *Shifting the refugee narrative? An automated frame analysis of Europe's 2015 refugee crisis*. Journal of Ethnic and Migration Studies, s.1-26.

GÜLLÜPINAR, F. (2012). *Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararasi göç kuramlari üzerine bir değerlendirme*. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4), s.53-85.

GÜLTAÇ, A. ve YALÇIN-BALÇIK, P. (2018). *Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları.* Sakarya Tıp Dergisi, 8(2), s.193- 204.

GÜNBAYI, İ. (2019). *Nitel Araştırmada Veri Analizi: Tema Analizi, Betimsel Analiz, İçerik Analizi ve Analitik Genelleme*. Erişim adresi: https://www.nirvanasosyal.com.

GÜNDÜZ, U. (2019). *Kitlelerin Yeni Göç Mekânları Olarak Sosyal Medya ve Sanal Göç İlişkisi*. İstanbul. Makale. İstanbul Üniversitesi.

GÜR, M. (2019). *Sokakta çalıştırılan Suriyeli çocuklar ve aileleri üzerine bir araştırma: Kocaeli Gebze ilçesi örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

GÜRBÜZ, G. ve SAYIMER, İ. (2023). *Türkiye'de Seçmenlerin Yeni Medya Ortamlarında Siyasal Katılım Pratikleri*. Araştırma Makalesi. Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi.

GÜRBÜZ, S. ve ÇIRAK, B. (2021). *Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göç Örgütü.* Uluslararası Örgütler Staj Programı.

GÜVENÇ, B. (1994). *İnsan ve Kültür*. 6. baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ. (2021). Erişim adresi: https://www.harran.edu.tr.

HOUGH, K. L. (2020). *Dijital Mülteciler. Göçmenlerin yolculuğunda sosyal ve dijital medya ne kadar önemli?*. Erişim adresi: https://www.perceptions.eu/digital-refugees-how-important-is-social-and-digital-media-in-the-migrants-journey/ , CENTRIC (Sheffield Hallam Üniversitesi), Birleşik Krallık.

ILO. (2023). Erişim adresi: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/genericdocument/wcms_738684.pdf.

INBUSINESS. (2023). Erişim adresi: https://www.inbusiness.com.tr/sektorler/is-dunyasi/2023/08/16/iste-turkiyede-bu-yil-kullanici-sayisini-en-fazla-artiran-sosyal-medya-platformu.

INSTAGRAM. (2022, 2023). Erişim adresleri:
https://www.instagram.com/p/COAHjPBh7ik/,
https://www.instagram.com/stories/highlights/17933049841205429/,
https://www.instagram.com/p/CNcVxNmhVhF/,
https://www.instagram.com/p/BzGqJaLFux0/,

https://www.instagram.com/p/BzEJ7GylUTv/,
https://www.instagram.com/stories/highlights/18053115622038276/,
https://www.instagram.com/stories/highlights/18059408170096338/,
https://www.instagram.com/p/COolTIPNigA/,
https://www.instagram.com/p/COvQT9iF7yj/,
https://www.instagram.com/p/CNlLRAYhvPf/,
https://www.instagram.com/stories/highlights/18053830588046119/,
https://www.instagram.com/p/B08ivItl7NE/,
https://www.instagram.com/p/BqksttgBER2/,
https://www.instagram.com/p/BrkOBlvHze9/,
https://www.instagram.com/p/Bg3GSEZFo7a/,
https://www.instagram.com/p/CMfOBhOBHYc/,
https://www.instagram.com/p/CGiUtLEp0Ut/,
https://www.instagram.com/stories/highlights/17886354481330616/,
https://www.instagram.com/p/CNSA7W0hX32/,
https://www.instagram.com/p/B8oF2fypYq4/.

İLGAZİ, A. (2019). *Uluslararası göç bağlamında, Suriyeli sığınmacıların emek ve yabancı sermaye yatırımları açısından Türkiye ekonomisine etkileri (Gaziantep ve Şanlıurfa örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Gaziantep.

İNCE, C. (2018). *Uluslararası göç bağlamında Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin mekânsal yoğunlaşması*. İksad Yayınları.

İNCE, C. (2019). *Göç kuramları ve Suriye göçü üzerine bir değerlendirme*. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 11(18), s.2579-2615.

İSHAKOĞLU, Ö. (2013). *Arap Göç Edebiyatı Endülüs Grubu Şairlerinde Vatan Özlemi*, İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası, 23, s.55-64.

İŞ İMKÂNLARI SURİYELİLER VE TÜRKLER, Facebook Grubu, (2023). Erişim adresi: https://www.facebook.com/%D8%AA%D8%B1%D9%83%D9%8A%D8%A7-24-106500824624219.

İŞCAN-ERDOĞAN, Y. (2019). *Düzensiz göç ve ab kapsamında geri kabul anlaşmaları.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Karabük Üniversitesi: Karabük.

İŞÇI, D. ve ULUDAĞ, E. (2019). *Sosyal Medyada Suriyeliler Algısı: Youtube Sokak Röportajları Üzerine Bir İnceleme*, Ulisa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi. 3(1).

JUNTIRE, (2023). Erişim adresi: https://juntire.com/blog/whatsapp-kullanici-istatistikleri.

KAÇAR, F. (2018). *Kimlik, Öteki ve Ötekileştirme Bağlamında Sinema*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

KARAÇELİK, Y., (2019). *Görsel Kültür ve Fotoğrafın İzinde Instagram*. İstanbul: Notabene Yayınları.

KARAMETE, F. (2019). *Twitter'da Suriyeli Mültecilere Yönelik Nefret Söylemi*, Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.

KARATAŞ, Z. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi.

KARIMI, M. (2011). *The West Side Story: Urban Communication and the Social Exclusion of the Hazara People in West Kabul*. Postdoktora çalışması. Canada: University of Ottawa.

KARTARI, A. (2014). *Kültür, Farklılık ve İletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.

KAVUT, S. (2018). *Goffman'ın Benlik Sunumu Kuramı Bağlamında Sosyal Medyada Kimlik İnşası: Instagram Üzerine Bir Araştırma*. Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi.

KAYA, A. ve KIRAÇ, A., (2016). *Vulnerability Assessment of Syrian Refugees in İstanbul*, Support to Life.

KAYA, İ. ve EREN-YILMAZ, E. (2015*). Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükler.* İstanbul: Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş.

KAYA, M. (2013). *Gelenek ve Modern Arasında Bilgi ve Toplum: Küreselleşme ve Değişen Toplumsallıklar.* Editör: M. Hüseyin Mercan. Yedirenk Yayınları. s.100-107.

KAYA, M. (2015). *Komşuda misafirlik: Suriyeli sığınmacılarca kurulmuş mülteci derneklerinin perspektifinden Türkiye'de yaşamak*. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (39), s.263-279.

KAYA, M. EBRU, H. ve DEMİRAĞ, O. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli kadın sığınmacıların iş piyasasındaki çalışma koşullarına sosyolojik bir bakış: Şanlıurfa örneği*.

KAYA, M. (2017). *Türkiye'deki Suriyeliler: iç içe geçişler ve karşılaşmalar*. İstanbul: Hiper Yayınları.

KAYA, M. (2018a). *Suriyeli Mülteciler Göç ve Sosyo-Kültürel Uyum: Şanlıurfa Örneği*, Editörler: Coşkun Taştan, İbrahim İrdem, Ömer Özkaya. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

KAYA, M. (2018b). *İki hukuk arasında arafta: Suriyeli kadın mültecilerin informel evlilikleri ve boşan(ama)ma krizi*. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 5(31).

KAYA, M. (2018c). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Basın-Yayın Faaliyeti: Harmal Gazetesi Örneği*. Göç Mültecilik ve İnsanlık Tebliğler. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. Kocaeli: RNA.

KAYA, M. (2020). *Türkiye'deki Suriyeli mülteci gruplara yönelik şiddet*. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi, s.231-243.

KAYA, M. ve ŞAHİN, H. (2021). *Harran Üniversitesi'ndeki Suriyeli öğrencilerin akademik entegrasyon süreçlerinin analizi*. İnsan ve Toplum, 11(3), s.38-84.

KAYA, M. (2022). *İnanç temelli suriyeli mülteci topluluklarda geri dönüş eğilimleri*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye'nin Göç Siyaseti Özel Sayısı, 21(özel sayı), s.74-89.

KESER, İ. (2011). *Göç ve zor: Diyarbakir örneğinde göç ve zorunlu göç*. Ankara: Ütopya Yayınları.

KILINÇ, P. (2020). *Suriyeli sığınmacı çocukların sosyolojik profili (Elâzığ ili örneği)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Elazığ.

KIVILCIM, F. (2013). *Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 5, No:1, İstanbul Kültür Üniversitesi, s.219-230.

KADINLAR GRUBU. (2021). Uşak Üniversitesi İnşaat Mühendisliği, YÖSBOOK Grubu.

KİRİŞÇİ, K. (2016). *Turkey's Role in the Syrian Refugee Crisis. Georgetown Journal of International Affairs*, 17(2), s.80-85.

KİRK, J. ve MILLER, M. L. (1986). *Reliability and Validity in Qualitative Research,* Beverly Hills, CA: Sage.

KOÇAK, Z. ve AKTAŞ, M. (2019). *Çatışma ve Çatışma Yönetimi Kavramlarına Güncel Bir Bakış*. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

KOÇAK, M. ve KÜÇÜK, O. (2020). *İnternet ve Sosyal Medya Haberlerinde Ötekinin (Suriyeli Sığınmacılar) Konumlandırılışı: Konya Örneği*, Araştırma Makalesi. Journal of Humanities and Tourism Research.

KOÇER, D. (2020). *Telgraftan Sosyal Medyaya: İletişim Teknolojileri ve Siyasal İletişim, Sosyal Medya Sosyolojisi*, Editör: Şebnem Özdemir, Nobel Yayın, 1.Baskı, Ankara.

KOLUKIRIK, S. (2009). *Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politiği Üzerine Bir Değerlendirme.* Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

KORKMAZ, E. (2019). *Son Teknolojiler ve Göçmenler/Mülteciler*. New Technologies and People on the Move – Medium.

KORKMAZ, E. (2021). *Göçmenlerde Dijital Kimlik*. Baumus Center Birebir Webinar Serisi. YouTube.

KURT, G. (2019). *Yeni Medyada Nefret Söylemi: YouTube'da Suriyeli Mültecilere Karşı Üretilen Nefret Söylemi Üzerine Bir Araştırma*. Araştırma Makalesi. The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences.

KUŞ, E. (2007). *Nicel-Nitel araştırma teknikleri, sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nicel mi nitel mi?* Anı yayıncılık: Ankara.

KÜÇÜK, A. (2023). *Muhafazakar Kadınların Sosyal Medya Kullanım Pratikleri.* Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi. Şanlıurfa.

LEE, E. S., (1966). *A Theory of Migration, Demography*, 3(1), s.47-57.

LEWIS, G.J. (1982) Human Migration A Geographical Perspective. *New York: St. Martin's Press.Literature, MPRA Working Paper,* No: 28197.

MAIGRET, E. (2014). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*, (Çev: Halime Yücel). İletişim Yayıncılık, 4.Baskı, İstanbul, s.41.

MANNAERT, C. (2003). *Irregular Migration and Asylum in Turkey. Switzerland: Evaluation and Policy Analysis Unit United Nations High Commissioner for Refugee*, New Issues in Refugee Research, Working Paper, s.89.

MARTIKAINEN, T. (2010). *lmmigrant Religions in Local Society: Histarical and Contemporary Perspectives in the City of Turku*. (Çev. Özmen). Abo: Abo Akademi University Press.

MASSEY, D. S., ARANGO, J., HUGO, G., KOUAOUCI, A., PELLEGRINO, A., ve TAYLOR, J. E. (2014). *Uluslararası göç kuramlarının bir değerlendirmesi*. Göç Dergisi, 1(1), s.11-46.

MORVA, O. (2014). *Goffman'ın Dramaturjik Yaklaşımı ve Dijital Ortamda Kimlik Tasarımı: Sosyal Paylaşım Ağı Facebook Üzerine Bir İnceleme*. S. Çakır. Der. Medya ve Tasarım. İstanbul: Urzeni Yayıncılık.

MURDOCK, H. (2015). *Suriyeli Mültecilerden Sosyal Medyaya Büyük İlgi*. Ortadoğu.

MÜLTECİLER. (2024). Erişim adresi: https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/#:~:text=2022%2D2023%20e%C4%9Fitim%20y%C4%B1l%C4%B1%20Y%C3%BCksek%C3%B6%C4%9Fretim,598%20M%C4%B1s%C4%B1r%20uyruklu%20%C3%B6%C4%9Frencilerden%20olu%C5%9Fuyor.

NARMANLIOĞLU, H. ve BAYRAKÇI, S. (2023). *Dijital Dünyada Hayatta Kalmak: Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Dijital Okuryazarlığı*. Araştırma Makalesi. Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi.

NURATA, Z. (2023). *Sosyal Medyanın İşe Alım Süreçleri Üzerine Etkisi: Facebook, Linkedin ve Twitter Kapsamında Bir Değerlendirme*, Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 24(1), s.27-46.

ODYAKMAZ ACAR, N. (2022). *"Sosyal Medyanın Toplumsal Dayanışma Aracı Olarak Kullanımı: AHBAP Derneği Örneği,"* In Dijital Çağda Medyatik İletişim I, Konya: Eğitim Yayınevi, s.39-68.

OKTIK, N. ve DEĞER, F. (2013). *Göçmen kimliğinin oluşumunda eğitimin rolü üzerine bir deneme*. Sosyoloji Dergisi, (28), s.107-123.

ÖZBAY, M. (2005). *Bilim ve Kültür Aktarıcısı Olarak Yazı*. Araştırma Makalesi. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD).

ÖZÇAĞLAYAN, M. (2008). *"Gazetelerin Gelişimi ve Gazeteciliğin Geleceği (Yeni Teknolojiler ve Medya Ekonomisi Açısından Genel bir Değerlendirme)"*,Marmara İletişim Dergisi, 13(13).

ÖZDEMİR, Ö. (2020). *Mülteciler ve Dijital Göç*, Eğitim Yayınevi.

ÖZDEMİR, Ö. (2021). Erişim adresi: https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/akilli-telefon-bir-multeci-icin-yasam-kiti-pusula-gorevi-goruyor/2121038. İstanbul. Fenerbahçe Üniversitesi.

ÖZKARSLI, F. (2014). *Suriye'den Türkiye'ye göç ve Suriyelilerin enformel istihdamı (Mardin örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Mardin.

ÖZTÜRK, F. (2022). *Çevrimiçi Okur Yorumlarında Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Nefret Söylemi: Altındağ Örneği*, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 14(4), s.508-530.

POTOCKY, M. (2021). *The Role of Digital Skills in Refugee Integration: A State of the Art Review,* International Rescue Committee and Florida International University, USA.

RITZER, G. (2008). *Modern Sosyoloji Kuramları*. (Çev. H. Hülür). 7. Baskı. Deki Yayınları.

RUDAW, (2023). Erişim adresi: https://www.rudaw.net/turkish/peopleplaces/26082022#:~:text=T%C3%BCrkiye%20%C4%B0statistik%20Kurumu%20(T%C3%9C%C4%B0K)%20Hanehalk%C4%B1,57%2C6%20ile%20Instagram%20oldu.

SAK, R. (2021). *Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi*. Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi.

SAKARYA YENİ HABER. (2023). Erişim adresi: https://www.sakaryayenihaber.com/haber/7627947/suriyeliler-whatsapptan-orgutlendi.

SOYDAN, E. ve ALPASLAN, N. (2014). *"Medyanın Doğal Afetlerdeki İşlevi"*, İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi, (7), s.53-64.

SUCU, İ., (2021). *Habercilikte Haber Erişiminde Geleneksel Medyadan Yeni Medya Platformlarına Dönüşüm.* Kadim Akademi Sosyal Bilimler Dergisi. 5(1), s.52-68.

SURİYELİ KOMŞULARIMIZ. (2021). Erişim adresi: https://www.instagram.com/suriyelikomsularimiz/.

SURİYESİZ SURİYELİ. (2020). Erişim adresi: https://www.instagram.com/suriyesizsuriyeli/.

SÜTLÜOĞLU, T. ve VESEK, S. (2023). *Suriyelilerin Ulusötesi İlişkilerinde ve Göç Sonrası Uyum Süreçlerinde Sosyal Medyanın Rolü*, Araştırma Makalesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi.

ŞAHİN M. vd. (2016). *Geleneksel Medyanın Yeni Rakibi: Yeni Medya ve Canlı Yayınlar*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Medya Dergisi, s.50-63.

ŞAN, M. ve ABDULHAKİMOĞULLARI, E. (2021). *Suriyeli Sığınmacılarla Birlikte Yaşama Deneyimi Bağlamında Algı ve Görüşler: Twitter Üzerinden Suriyelilerin Sosyal Temsili*, Universal Journal of History and Culture, s.209-241.

ŞANLIÖZ, S. A. (2016). *Dış göç olgusunun düzensiz göç gerçeği: karşılaşılan etkilere ekonomik ve sosyolojik çözüm önerileri*. *Sosyoekonomi*, 24(30), s.139-146.

ŞANLIURFA İL GÖÇ KURULU, (2023). Erişim adresi: https://sanliurfa.goc.gov.tr/.

ŞİMŞEK, D. (2018). *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*.

T24, (2023). Erişim adresi: https://t24.com.tr/foto-haber/instagram-da-en-cok-vakit-geciren-ulkeler-belli-oldu-turkiye-ninsiralamasi-dikkat-cekici,21312/2.

TALUK, Ş. (2020). Erişim adresi: https://www.campaigntr.com/dijital-dayanisma-ve-siber-kahramanlar/.

TANRIVER, S. (2006). *"Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk"*, TBBD, s.151-176.

TANRIVERDİ, A. ve ULU, M. (2020). *Kayseri'deki Suriyelilerin Vatan Algısı, Savaş Öncesi ve Sonrası Yaşantılarına Dair Görüş ve Düşünceleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2020/3, s.262-289.

TAŞDELEN, B. (2020). *Twitter'da Suriyeli multecilere karşı çevrimiçi nefret soylemi: #suriyelileriistemiyoruz.* Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 11(2), s.562-575.

TATLICIOĞLU, O., APAK, H. ve ACAR, M. (2023). *Suriyeli Mültecilerde Sosyal Destek ile Sosyokültürel Uyum Arasındaki İlişkide Sağlamlığın Aracı Rolü*. Araştırma Makalesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi.

TELSAÇ, C.(2022). *Uluslararası ve Ulusal Mevzuata Göre Türkiye'ye Kitlesel Olarak Göç Edenler Ġçin Tanımlanan Hukuki Statüler,* Anlambilim MTÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi Yıl: 2022, 2(1), s.01-17.

TEPEALTI, F. (2019). *Avrupa Birliği'ne yönelik Türkiye geçişli (transit) göç hareketleri ve Türkiye'nin düzensiz göçle mücadele*. Doğu Coğrafya Dergisi, *24*(41),s.125-140.

TCHURGULİA, M. (2019). *Michel Foucault Bağlamında Disiplin ve Ceza: Sovyet Güney Kafkasya Örneği.* Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

THOMPSON, M. (1998). *Kuzey Amerika'da Arabuluculuk –Uzlaştırma Sistemleri: Alternatif Modeller, Cumhuriyetin 75. yılında Endüstri İlişkilerinde ve Emek Piyasalarının Düzenlenmesinde Devletin Rolü*, Ankara: TÜHİS Yayını.

TOKSÖZ, G. (2006). *Uluslararası emek göçü.* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

TOPRAK, M. (2018). *Sosyal Medyada Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Nefret Söylemi: Twitter Örneği*, Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi. Malatya.

TÜİK, (2021). Erişim adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=45500.

TÜRKAY, B. (2019). *Suriyeli Mülteciler, Sosyal Medya ve Sivil Toplum: Entegrasyon Süreci ve Çözüm Arayışları*. Ankara. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN DEMOGRAFİK GÖRÜNÜMÜ, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. Erişim adresi: https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-.

TÜRKMEN, E. (2018). *Türkiye'de mülteci çocuk emeği: Şanlıurfa'da çalışan Suriyeli mülteci çocuklar* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Isparta.

TÜRNÜKLÜ, D. A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24 (24), s.543-559.

TWITTER. Erişim adresi: https://twitter.com/SANLlURFA/media, https://twitter.com/stats_feed/status/1698589383379636314?s=48&t=qlblCXMjT7oOUYFTfIANRw.

UĞURLU, Ö. (2015). *Kadının Benlik Sunumunun Güncel Bir Aracı Olarak Sosyal Ağlar Bir Tasarım Unsuru: Kusursuzlaştırma*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

ULUSLARARASI GÖÇ ÖRGÜTÜ. (IOM). (2009). *Göç terimleri sözlüğü* (Bülent Çiçekli (der.), çev. Littera Çeviri ve Dil Hizmetleri. Uluslararasi Göç Örgütü (2009): Cenevre.

USLU-AK, B. (2021). *Göç kavramı ve kuramları*. Journal of Social and Humanities Sciences Research, 8(72), s.1749-1758.

VARDAL, Z. B. (2016). *Nefret Söylemi ve Yeni Medya*. Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2(1), s.132-156.

VARDARLIER, P. ve ZAFER, C. (2019). *"Medya ve Toplum"*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 22(2).

YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU (YUKK, 2013). Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf.

YALÇIN, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

YALMAN, A. ve Yiğit Açıkgöz, F., (2020). *Sağlık Alanında Paylaşılan İçeriklerin Sosyal Medyadaki Yayılma Hızına Bakış: Covid-19 Örneği*. Editör: Ş. Özdemir. Sosyal Medya Sosyolojisi. (s.195-214), Ankara: Nobel Yayın.

YAŞAR, İ. (2020). *Siyasal Toplumsallaşma Süreci ve Sosyal Medya, Sosyal Medya Sosyolojisi*, Editör: Şebnem Özdemir, Nobel Yayın, 1.Baskı, Ankara.

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2018). *Sosyal bilimlerde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Basım.

YILDIZ, S. (2020). *Suriyeli Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi,* Göç Sosyolojisi Türkiye'den Örneklerle. Editör: Çağatay Sarp. Orion Kitabevi.

YILMAZ, S. (2015). *Kitlesel akın (sığınma) durumunda geçici koruma rejimi ve asgari muamele standardı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bursa.

YOK, (2023). Yükseköğretim Kurulu. Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/.

YURDAKUL, H. (2019). *Damgalama ve Çerçeveleme Boyutlarıyla Yazılı Basında Suriyeli Göçmenler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.

YÜKSELBABA, Ü. (2008). *Jürgen Habermas'da Kamusal Alan ve Özel Alan Ayrımı*. Doktora Tezi. İstanbul.

ZENGİNGÖNÜL, O. (2004). *Yoksulluk Gelişmişlik Ve İşgücü Piyasaları Ekseninde Küreselleşme*, Adres Yayınları, Ekim, Ankara.

ZENGİNKUZUCU, D. M. (2018). *Türkiye'de geçici koruma rejiminin uluslararası ölçütler çerçevesinde bir değerlendirmesi*. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi, (1), s.37-62.

ZHANG, Y. ve KÜTÜK, B. (2020). *Türkiye'deki Çinli Öğrencilerin Kültürel, Sosyal ve Akademik Entegrasyon Süreçlerinde Dijital Platformların Yeri*, Gençlik Araştırmaları Dergisi, s.96-118.

EKLER

Ek 1: Görüşme Formu

SURİYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYAYI KULLANMA PRATİKLERİ GÖRÜŞME FORMU

Görüşme Tarihi: …….

Üniversite: ……..

Bölüm: ……..

Sınıf: ……..

1. Yaş: …….

2. Cinsiyet: a. Erkek b. Kadın

3. Gelir getiren herhangi bir işte çalıştınız mı/çalışıyor musunuz?

a. Evet, çalışıyorum.

b. Evet, çalıştım ama şimdi çalışmıyorum.

c. Hayır, hiç çalışmadım.

4. Mesleğiniz var mı?

a. Evet: …….

b. Hayır

5. Hanenizin toplam geliri: …….

6. Kişisel geliriniz: …….

7. Herhangi bir kurumdan burs/kredi desteği alıyor musunuz?

a. Evet, ……..'den burs/kredi alıyorum.

b. Hayır

8. Türkçe biliyor musunuz? Evetse nasıl/ nereden öğrendiğinizi anlatır mısınız?

9. Aşağıda verilen teknolojik aletlerden hangisini/hangilerini kullanıyorsunuz?

a. Akıllı telefon

b. Bilgisayar

c. Tablet

d. Diğer (…….)

10**.** Aşağıda verilen sosyal medya uygulamalarından hangisini/hangilerini kullanıyorsunuz?

a. Facebook

b. Twitter

c. Instagram

d. WhatsApp

e. Telegram

f. Diğer (…….)

İletişim (Sosyal Medya):

1. Sosyal medya araçlarını kullanma amacınızı/amaçlarınızı anlatır mısınız?
2. Suriye'den göç ettikten sonra sosyal medya araçlarını kullanım alışkanlıklarınızda nasıl bir değişim oldu?
3. Sosyal medya araçlarında en çok hangi gruplar içinde yer alıyorsunuz?
4. Sosyal medya araçlarında ne tür paylaşımlar yaptığınızdan bahseder misiniz?
5. Suriye'den Türkiye'ye gelmeden önce sosyal medya araçlarından Türkiye'ye ilişkin araştırma yaptınız mı? Evet ise Türkiye hakkında ne tür bilgilere ulaşmaya çalıştınız?
6. Suriye'den Türkiye'ye göç sürecinde ailenizle, arkadaşlarınızla ve akrabalarınızla nasıl iletişim kurdunuz? Sosyal medya araçlarını ailenizle, arkadaşlarınızla ve akrabalarınızla iletişim kurmak için kullandıysanız sosyal medya araçlarını nasıl kullandınız?

İş-çalışma Koşulları:

1. İş bulma ve çalışma konularıyla alakalı olarak sosyal medyada takip ettiğiniz ortamlar/gruplar var mı? Evet ise buradaki bilgilendirme yönlendirmeler nasıl gerçekleşiyor ve siz bu platformlardan nasıl faydalanıyorsunuz?
2. Sosyal medya hesaplarını iş ve çalışma becerilerinizi geliştirmek için kullanır mısınız? Evetse genelde ne tür hesapları takip edersiniz? En çok metinler mi yoksa videolar mı ilginizi çeker?

Dijital Dayanışma:

1. Sosyal medya gruplarında/sayfalarında sığınmacılar arasında bir örgütlenme var mı? Evetse burada genelde ne tür içerikler paylaşılır? Örgütlenmenin sebebi sizce ne olabilir?
2. Sizce sığınmacılar sosyal medya araçlarını bir dayanışma aracı olarak kullanmakta mıdır? Evetse bu süreç nasıl işliyor açıklar mısınız?
3. Suriyelilere yönelik ayrımcı hesaplara karşı destekleyip takip ettiğiniz herhangi bir hesap var mıdır? Evetse burada ne tür paylaşımlar yaparsınız?

Arabuluculuk-Aracılık-Rehberlik-Psikolojik Destek-Sosyalleşme:

1. Sosyal medya araçları göç etme sürecinizde size bir rehber, yaşam kiti ya da pusula görevi üstlendi mi? Sizce sığınmacılar açısından sosyal medya gerekli midir?
2. Sosyal medya uygulamalarının size ne gibi katkı/katkıları ya da zarar/zararları olmuştur? Sosyal medya size bir aracılık-arabuluculuk görevi üstlendi mi? (dil öğrenme, iş bulma (istihdam), dijital finans (bitcoin vb.), ev bulma, eşya alma, psikolojik destek, rehberlik, sosyalleşme vb.) Paylaşımlarda görsellerde bulunmakta mıdır?
3. Sosyal medya uygulamalarındaki eğlenceli, moral ya da destek verici paylaşımları ya da kişileri, sayfaları (hesapları) takip ediyor musunuz? Evetse örnek verebilir misiniz?

4. Sosyal medyayı yeni insanlar tanımak, yeni yerler tanımak ya da gittiğiniz şehir hakkında bilgi almak için kullanıyor musunuz? Evetse örnek verebilir misiniz?

Uyum(Entegrasyon):

1. Sosyal medya uygulamaları sizlerin Türkiye'ye entegrasyonunuz sürecinde katkı sağlamakta mıdır? Evetse ne gibi katkı sağlamıştır?
2. Sizce sosyal medya uygulamaları Türklerin Suriyelilere entegrasyonu konusunda olumlu bir rol üstlenmekte midir ve üstlenmek için yapılan çalışmalar ya da paylaşımlar sizce var mıdır? Varsa örnek verebilir misiniz?
3. Sosyal medya Türkiye kültürünü tanımanıza ne kadar destek olur? Örnek verebilir misiniz?
4. Sosyal medya Türkiye medyasını tanımanıza ne kadar destek olur? Örnek verebilir misiniz?

Ayrımcılık/Dışlanma/Irkçılık:

1. Sosyal medyada ırkçı bir davranış olduğunu düşündüğünüz paylaşımlarla karşılaşıyor musunuz? Evetse bu paylaşımlar ne gibi paylaşımlardır ve bu paylaşımlara karşı herhangi bir hareketiniz oldu mu? Örnek verebilir misiniz?
2. Sizce Türklere ya da Suriyelilere karşı ırkçılığa, ayrımcılığa ya da dışlanmaya dair propagandaya sebep olabilecek paylaşımlar yapılmakta mıdır? Varsa örnek verebilir misiniz?

Çatışma:

1. Sizce sosyal medyada Türkler ve Suriyeliler arasında ırkçılığa, ayrımcılığa, dışlanmaya ve çatışmaya sebep olacak paylaşımlar var mıdır? Bu paylaşımlar daha çok kimler tarafından yapılmaktadır? Çatışmaya örnek verebileceğiniz bir paylaşıma denk geldiniz mi?
2. Daha çok Türkler mi yoksa Suriyeliler mi çatışmanın ortaya çıkması için paylaşımlar yapmaktadır?

3. Sosyal medya uygulamalarında açılan grupların güvenli olduğunu düşünüyor musunuz? Güvenli değilse niçin değil ve bunun için ne gibi önlemler alınabilir?

Sağlık:

1. Sosyal medya uygulamaları sizde bağımlılığa sebep oldu mu?
2. Sosyal medya kullanımından dolayı herhangi bir fiziki veya ruhsal rahatsızlığınız oldu mu? (kas hastalıkları, anksiyete-öfke-depresyon vb.) Evetse nasıl oldu ve ne yaptınız açıklar mısınız?

Teşekkürler…

Ek 2: Gönüllü Katılım Formu

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Ayşe Nur TOPTAN tarafından yürütülen bir çalışmadır. Bu çalışmanın amacı, Suriyeli Üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı (WhatsApp, Facebook, Instagram, X, YouTube) kullanma biçimlerinin analizi amaçlanmaktadır. Söz konusu amaç göç ve sosyal medya kullanım ilişkisi bağlamında çalışmada ele alınmaktadır. Bu çalışmaya katılırsanız sizden iki saat kadar zaman ayırmanız istenecektir. Bu çalışmada sizden sorularımıza ayrıntılı, somut bilgiler ve mümkünse örneklendirerek cevaplar vermeniz beklenmektedir. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmeyecektir. Cevaplarınız tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir ve elde edilecek bilgiler bilimsel yayımlarda kullanılacaktır.

Çalışma, kişisel rahatsızlık verecek unsurlar içermemektedir. Ancak, çalışma sırasında sorulardan ya da herhangi bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz çalışmayı yarıda bırakıp çıkmakta serbestsiniz. Çalışma sonunda, bu çalışmayla ilgili sorularınız cevaplanacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak ve sorularınız için Ayşe Nur TOPTAN - 0553 000 06 76 - melisatoptan123@gmail.com ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Ad Soyad	Tarih	İmza
……	…./…./…..	